

Till statsrådet och chefen för Justitiedepartementet

Regeringen bemyndigade den 30 mars 1995 chefen för Justitiedepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en genomgripande översyn av vapenlagstiftningen med inriktning på att förebygga våldsbrott.

Med stöd av detta bemyndigande förordnades hovrättslagmannen Dan Fernqvist som särskild utredare (fr.o.m. den 8 maj 1995). Som experter förordnades chefsåklagaren Dan Segge, polisintendenten Sven-Bruno Nordenström, polisintendenten Bjarne Lundin och numera departementsrådet Anders Perklev (samtliga dessa fr.o.m. den 15 juni 1995).

Till sekreterare åt utredningen förordnades hovrättsassessorn Eva-Charlotte Salvall.

Utredningen, som har antagit namnet 1995 års vapenutredning, har tidigare avgett delbetänkandet Förbud mot vapen på allmän plats m.m. (SOU 1996:50).

Härmed överlämnas utredningens slutbetänkande En samlad vapenlagstiftning (SOU 1998:44).

Uppdraget är härigenom slutfört.

Göteborg i mars 1998

Dan Fernqvist

/Eva-Charlotte Salvall

Innehåll

<i>Sammanfattning</i>	13
<i>Författningsförslag</i>	23
1 <i>Inledning</i>	61
1.1 Utredningens uppdrag	61
1.2 Arbetets bedrivande	61
1.3 Generella direktiv	62
1.4 Bakgrund	63
1.5 Allmänna utgångspunkter	64
2 <i>Om skjutvapen</i>	69
2.1 Registrerade vapeninnehav	69
2.2 Statligt ägda skjutvapen	71
2.3 Stulna eller förkomna vapen	72
2.4 Anträffade skjutvapen	76
2.5 Insmugglade vapen	77
2.6 Vapenanvändning vid brott	78
3 <i>Inledande bestämmelser i vapenlagen</i>	79
3.1 Gällande rätt	79
3.1.1 Vapenlagens tillämpningsområde	79
3.1.2 Knivförbudslagens tillämpningsområde	80
3.1.3 Tillståndsplikt	80
3.1.4 Vissa restriktioner beträffande tillstånds- givningen	81
3.1.5 Tillståndsmyndighet och register	81
3.2 Nuvarande faktiska förhållanden	81
3.2.1 Olika skjutvapentyper	81
3.2.2 Register	83
3.3 Överväganden och förslag	84
4 <i>Innehav av skjutvapen</i>	85
4.1 Inledning	85
4.2 Vem får meddelas tillstånd?	85
4.2.1 Gällande rätt	85

4.2.2	Nuvarande faktiska förhållanden	89
4.3	De allmänna förutsättningarna för innehavstill- stånd	90
4.3.1	Allmänt	90
4.3.2	Gällande rätt	91
4.3.3	Nuvarande faktiska förhållanden	96
4.4	Skjutvapen för jakt	97
4.4.1	Gällande rätt	97
4.4.2	Nuvarande faktiska förhållanden	100
4.5	Skjutvapen för målskytte	101
4.5.1	Gällande rätt	101
4.5.2	Nuvarande faktiska förhållanden	105
4.6	Skjutvapen för skyddsändamål	110
4.6.1	Gällande rätt	110
4.6.2	Nuvarande faktiska förhållanden m.m.	111
4.7	Skjutvapen med samlings-, prydnads- eller särskilt affektionsvärde	112
4.7.1	Allmänt	112
4.7.2	Gällande rätt	112
4.7.3	Nuvarande faktiska förhållanden	113
4.8	Udda ändamål	114
4.8.1	Allmänt	114
4.8.2	Gällande rätt	115
4.8.3	Nuvarande faktiska förhållanden	115
4.9	Start- och signalvapen	116
4.10	Överväganden och förslag	117
4.10.1	Vem får meddelas tillstånd?	117
4.10.2	De allmänna förutsättningarna för tillstånd	120
4.10.3	Skjutvapen för jakt	129
4.10.4	Skjutvapen för målskytte	132
4.10.5	Skjutvapen för skyddsändamål	138
4.10.6	Skjutvapen med samlings-, prydnads-, eller särskilt affektionsvärde	139
4.10.7	Udda ändamål	142
5	<i>Skjutvapen i dödsbo och konkursbo</i>	143
5.1	Gällande rätt	143
5.2	Nuvarande faktiska förhållanden	144
5.3	Överväganden och förslag	145
5.3.1	En systematisk förändring	145
5.3.2	Skjutvapen som saknas i dödsbon	145
5.3.3	Skjutvapen som innehafts utan tillstånd	147
6	<i>Handel med skjutvapen</i>	149

6.1	Allmänt	149
6.2	Tillstånd att driva handel med vapen	149
6.2.1	Gällande rätt	149
6.2.2	Nuvarande faktiska förhållanden	152
6.3	Tillståndets omfattning	153
6.3.1	Gällande rätt	153
6.3.2	Nuvarande faktiska förhållanden	154
6.4	Dokumentation	154
6.4.1	Gällande rätt	154
6.4.2	Nuvarande faktiska förhållanden	155
6.5	Överväganden och förslag	155
6.5.1	Definition av begreppet vapenhandel	155
6.5.2	Tillstånd att driva handel med vapen	157
6.5.3	Tillståndets omfattning	160
6.5.4	Dokumentation	161
6.5.5	Bestående förfall för tillståndshavaren	162
7	<i>Ändring, reparation, översyn och skrotning av skjutvapen</i> .	163
7.1	Gällande rätt	163
7.1.1	Ändring av skjutvapen	163
7.1.2	Reparation, översyn och skrotning av skjutvapen	163
7.2	Överväganden och förslag	164
7.2.1	Allmänt	164
7.2.2	Ändring av skjutvapen	164
7.2.3	Reparation, översyn och skrotning av skjutvapen	165
8	<i>Införsel m.m.</i>	167
8.1	Allmänt	167
8.2	Gällande rätt	167
8.2.1	Införsel	167
8.2.2	Utförsel och överföring	168
8.2.3	Särskilt om vapenhandlare	169
8.2.4	Tullbestämmelser	170
8.3	Nuvarande faktiska förhållanden	170
8.4	Överväganden och förslag	171
8.4.1	Allmänt	171
8.4.2	Vapenhandlare	171
9	<i>Utlåning av skjutvapen</i>	173
9.1	Allmänt	173
9.2	Uppsiktsutlåning	173

9.3	Självständigt handhavande	174
9.3.1	Gällande rätt	174
9.3.2	Nuvarande faktiska förhållanden	175
9.4	Vapenhandlare	176
9.5	Hinder mot utlåning	177
9.5.1	Gällande rätt	177
9.5.2	Nuvarande faktiska förhållanden	177
9.6	Överväganden och förslag	178
9.6.1	Allmänt om systematiken	178
9.6.2	Uppsiktsutlåning	178
9.6.3	Självständigt handhavande	179
9.6.4	Hinder mot utlåning	182
10	<i>Förvaring</i>	185
10.1	De allmänna förvaringsbestämmelserna	185
10.1.1	Gällande rätt	185
10.1.2	Nuvarande faktiska förhållanden	186
10.2	Särskild förvaringsföreskrift	191
10.2.1	Gällande rätt	191
10.2.2	Nuvarande faktiska förhållanden	191
10.3	Vapen under uppsikt och transport av vapen	192
10.3.1	Gällande rätt	192
10.3.2	Nuvarande faktiska förhållanden	193
10.4	Långtidsförvaring och övrig förvaring hos annan	194
10.4.1	Gällande rätt	194
10.4.2	Nuvarande faktiska förhållanden	195
10.5	Vapenhandlares, sammanslutningars och museers förvaring av skjutvapen	195
10.5.1	Gällande rätt	195
10.5.2	Nuvarande faktiska förhållanden	196
10.6	Kontroll av att förvaringsföreskrifterna följs	196
10.6.1	Gällande rätt m.m.	196
10.6.2	Nuvarande faktiska förhållanden	197
10.7	Överväganden och förslag	197
10.7.1	Allmänna utgångspunkter	197
10.7.2	De allmänna förvaringsbestämmelserna	198
10.7.3	Särskild förvaringsföreskrift	202
10.7.4	Vapen under uppsikt och transport av vapen	202
10.7.5	Förvaring hos annan	205
10.7.6	Kontroll av att förvaringsbestämmelserna följs	207
10.7.6	Vapenhandlares, sammanslutningars och museers förvaring	209

11	<i>Återkallelse av tillstånd m.m.</i>	211
11.1	Återkallelse av innehavstillstånd	211
11.1.1	Gällande rätt m.m.	211
11.1.2	Nuvarande faktiska förhållanden	212
11.1.3	Särskilt om återkallelse på grund av bristande behov	213
11.2	Omhändertagande av skjutvapen m.m.	214
11.2.1	Gällande rätt	214
11.2.2	Nuvarande faktiska förhållanden	214
11.3	Erinran	215
11.3.1	Gällande rätt m.m.	215
11.3.2	Nuvarande faktiska förhållanden	215
11.4	Återkallelse av vapenhandlartillstånd	216
11.4.1	Gällande rätt	216
11.4.2	Nuvarande faktiska förhållanden	217
11.5	Information till tillståndsenheterna	217
11.5.1	Gällande rätt m.m.	217
11.5.2	Nuvarande faktiska förhållanden	219
11.6	Överväganden och förslag	220
11.6.1	Återkallelse av innehavstillstånd	220
11.6.2	Omhändertagande	223
11.6.3	Erinran	224
11.6.4	Återkallelse av vapenhandlartillstånd	225
11.6.5	Information till tillståndsenheterna	226
12	<i>Knivförbudslagen</i>	231
12.1	Gällande rätt	231
12.1.1	Föremålen	231
12.1.2	Allmän plats	233
12.1.3	Undantag från innehavsförbudet	233
12.2	Nuvarande faktiska förhållanden	234
12.3	Överväganden och förslag	235
12.3.1	Totalförbud mot s.k. gatustridsvapen	235
12.3.2	En inarbetning i vapenlagen	237
13	<i>Påföljd vid brott m.m.</i>	239
13.1	Gällande rätt	239
13.1.1	Vapenbrott	239
13.1.2	Andra brott mot vapenlagen	241
13.1.3	Brott mot knivförbudslagen	242
13.1.4	Förverkande	243
13.1.5	Brott mot vapenförordningen	243
13.2	Nuvarande faktiska förhållanden	244
13.3	Överväganden och förslag	246

13.3.1	Vapenbrott	246
13.3.2	Brott mot bestämmelserna rörande knivar och andra farliga föremål	248
13.3.3	Straffsanktion vid brister i förvaringen	248
13.3.4	Andra brott mot vapenlagen	250
13.3.5	Förverkande m.m.	251
13.3.6	Brott mot vapenförordningen	251
14	<i>Vapenamnesti</i>	253
14.1	Begreppet amnesti	253
14.2	Tidigare svenska erfarenheter	254
14.2.1	Bakgrund	254
14.2.2	Lagen (1993:206) om ansvarsfrihet vid olaga vapeninnehav	254
14.2.3	Erfarenheter från genomförandet	255
14.3	Andra länders erfarenheter av vapenamnesti	255
14.4	Överväganden och förslag	258
15	<i>Ammunition</i>	261
15.1	Gällande rätt	261
15.2	Nuvarande faktiska förhållanden	262
15.3	Överväganden och förslag	263
16	<i>Bemyndiganden</i>	265
16.1	Gällande rätt	265
16.1.1	Vapenlagen	265
16.1.2	Vapenförordningen	266
16.1.3	Rikspolisstyrelsens föreskrifter	266
16.2	Överväganden och förslag	267
16.2.1	Vapenlagen	268
16.2.2	Vapenförordningen	269
17	<i>Rikspolisstyrelsens ansvar för skjutvapenfrågor</i>	271
17.1	Rikspolisstyrelsens uppgifter i dag	271
17.2	Överväganden och förslag	272
18	<i>Internationellt arbete</i>	275
18.1	Allmänt	275
18.2	Förenta Nationerna	275
18.3	Europeiska Unionen	277
18.4	Schengensamarbetet	277
18.5	Europol	279
18.6	Ett nordiskt samarbete	281

19	<i>Kostnader</i>	283
19.1	Allmänt	283
19.2	De specifika kostnaderna	283
20	<i>Författningskommentar</i>	285
<i>Bilagor:</i>		
1	Kommittédirektiv 1995:39	301
2	Allvarliga händelser	315
3	Skyttesammanslutningar	323
4	Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd beträffande förvaring av skjutvapen och ammunition (RPS FS 1996:6, 16 kap.)	331
5	Vapeninnehav	337
6	Helautomatiska vapen	345
7	Vapenhandlare	353

Sammanfattning

Allmänt

Utredningens uppdrag har varit att göra en genomgripande översyn av vapenlagstiftningen som ett led i samhällets arbete med att förhindra våldsbrott.

Utredningsarbetet har inletts med en omfattande enkät till landets alla enheter inom polismyndigheterna som handlägger vapenärenden och en enkät till myndigheternas kriminalavdelningar. Utfallet av enkäterna kan sammanfattas med att det inte tycks föreligga några större problem med tillämpningen av vapenlagstiftningen. Somliga enheter anser dock att bestämmelserna om förvaring av skjutvapen bör skärpas och att möjligheterna till kontroll av förvaringen bör utökas.

Utredningen har i sina allmänna utgångspunkter konstaterat att lagtekniska förändringar av vapenlagstiftningen inte är något särskilt effektivt instrument för att hindra eller ens minska våldsbrottsligheten. Vad som egentligen torde behövas för det angivna syftet är enligt utredningens mening en reduktion av antalet vapen som legalt får finnas i samhället (nu mer än två miljoner). Utredningen uttalar också att den inte skulle ha några principiella invändningar mot en sådan ordning som nu har genomförts i Storbritannien. Där har införts ett allmänt förbud mot enhandsvapen. Det är emellertid knappast en uppgift för en s.k. expertutredning att göra en bedömning av hur långt man bör gå vid en sådan reduktion eller vilka ändamål som alljämt skulle bedömas som godtagbara.

Utredningen instämmer i 1987 års vapenutrednings principiella uttalande att det numera inte kan anses vara en mänsklig rättighet att inneha skjutvapen. Det kan dock ifrågasättas om lagstiftningen praktiskt sett har någon förändrad innebörd i detta hänseende. Det kan väl knappast finnas så många fler än de mer än 750 000 personer som nu har skjutvapentillstånd som skulle vilja ha det. Utredningen har funnit att det är dags att ta bort det sedan länge använda grundrekvisitet att det skall föreligga behov av skjutvapen. I stället föreslår utredningen efter internationell förebild att termen giltigt skäl skall införas för att markera att det är samhället som anger ramarna för vad som skall vara tillåtet och inte medborgarnas behov av skjutvapen.

En återkommande faktor som utredningen har funnit utgöra hinder för mer drastiska åtgärder, t.ex. utökade tillståndskrav och mera kontroll-

verksamhet, är att dessa skulle medföra stora krav på resurser hos polismyndigheterna och därmed, med nuvarande förutsättningar, inte skulle innebära några praktiska förändringar.

Om skjutvapen

Hösten 1996 fanns det i Sverige 760 218 vapeninnehavare som tillsammans innehade 2 090 331 registrerade skjutvapen. I genomsnitt innehar en vapeninnehavare 2,8 tillståndspliktiga skjutvapen. I förhållande till folkmängden har Sverige ungefär ett vapen på var fjärde innevånare. Sverige är således ett relativt vapentätt land. Det är dock svårt att på ett rättvisande sätt jämföra vapenstatistik mellan olika länder, eftersom vapen som är tillståndspliktiga i ett land kanske inte är det i ett annat land och därför inte ingår i det landets statistik över registrerade skjutvapen.

De flesta skjutvapen i Sverige är utan tvekan jaktvapen. Uppskattningsvis är omkring 75 procent av alla tillstånd beviljade för jaktändamål. Andelen målskyttevapen är troligen 10–15 procent och andelen samlings-, prydnads- och minnesvapen omkring 10 procent.

Omkring 1 856 000, eller närmare 90 procent, av landets registrerade skjutvapen är gevär. Omkring 144 500, eller närmare 7 procent, är enhandsvapen och omkring 3 500, eller knappt 0,2 procent, är helautomatiska skjutvapen.

Innehav av skjutvapen

Det finns i dag inte i lagen, dess förarbeten eller förordningen angivet vilka krav en sammanslutning bör uppfylla för att kunna få inneha skjutvapen. I stället anges i vapenförordningen endast vilka dessa sammanslutningar/förbund är. Frågan om vilka som får meddelas tillstånd är inte okontroversiell. Utredningen menar att man bör försöka lösa den på längre sikt dels genom att i lagen generellt ange vilka kriterier som skall vara uppfyllda för att en sammanslutning skall kunna komma i fråga för eget tillstånd, dels genom att i viss mån förändra den nuvarande beslutsordningen. De grundläggande kraven som bör ställas är att en sammanslutning kan uppvisa en stabil organisation och en kontinuerlig skytteverksamhet samt att den bedriver ett skytte som uppfyller godtagbara krav på säkerhet.

I dag beslutar regeringen vilka sammanslutningar som skall godkännas för vapeninnehav. Frågan är dock svårbedömd för regeringen, inte minst på grund av att det inte finns någon kontinuerlig uppföljning av verksamheten inom sammanslutningarna. Detta innebär att det dels inte

finns någon samhällskontroll över att de sammanslutningar som tagits upp i vapenförordningen fortfarande håller sådan klass att de kan betros med egna skjutvapen, dels att sådana förbund som har starka skäl att vilja erhålla ifrågavarande status har mycket svårt att få sin sak prövad. Givetvis är det inte rimligt att föreslå att Regeringskansliet skall belastas med en sådan uppföljningsuppgift. Rikspolisstyrelsen däremot har helt andra möjligheter att kontinuerligt följa utvecklingen inom skytterörelsen. Utredningen föreslår därför att Rikspolisstyrelsen ges i uppdrag att ha en beredande funktion i form av en kontinuerlig uppföljning av utvecklingen inom skytterörelsen och vidare att rådge regeringen i fråga om vilka sammanslutningar som bör ha sådan status att de får meddelas tillstånd att inneha egna skjutvapen. De sammanslutningar som i dag tas upp i vapenförordningen torde därvid vara självskrivna.

De allmänna förutsättningarna för beviljande av tillstånd bör uttryckas på ett tydligare sätt i lagstiftningen. De huvudsakliga krav som därvid ställs bör framgå av vapenlagen, medan mer detaljerade bestämmelser om vad som avses med de olika kraven kan bestämmas av regeringen. Vapenutredningen föreslår därför en annan systematisk uppbyggnad av vapenlagstiftningen. I vapenlagen bör anges såväl de allmänna förutsättningarna för att tillstånd skall meddelas som de olika ändamål och krav som är kopplade till dessa. Mer detaljerade bestämmelser om vad som avses med de olika kraven tas in i vapenförordningen samt Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd.

I Sverige har man sedan en lång tid tillbaka använt sig av uttrycket att en vapeninnehavare skall ha behov av sitt vapen. Vad som konkret avses med detta är oklart. I vapenförordningen anges att den som har jägarexamen skall anses ha behov av jaktvapen. Beträffande övriga kategorier av vapen finns det inte någon sådan uttolkning eller förklaring. I flera andra länder, liksom i EG-vapendirektivet, talar man i stället om *good reason* eller giltigt skäl.

Utredningen menar att det är mindre lämpligt att tala om behov i samband med tillståndsgivning till innehav av vapen. Behov är ett subjektivt uttryck som inte bör användas i dessa sammanhang. Alla som vill ha vapen anser sig naturligtvis ha behov av det, till vad ändamål det vara må. Härtill kommer att det endast beträffande jaktvapen är angivet i lagstiftningen vad som skall anses utgöra ett godtagbart behov. I stället bör man, enligt utredningens mening, få tillstånd att inneha skjutvapen endast om man har ett giltigt skäl att inneha ett sådant. Detta markerar på ett bättre sätt att det är samhället som sätter gränserna för vad som skall anses vara ett befogat vapeninnehav. I lagen bör också anges vad som är att anse som giltiga skäl, nämligen de ändamål för vilka ett innehavstillstånd får medges. Giltiga skäl bör således vara jakt, målskytte, skydd, samling, minne och prydnad. Vidare kan det finnas

godtagbar anledning att inneha start- och signalvapen samt, i undantagsfall, även att inneha skjutvapen för ett s.k. udda ändamål. Vilka dessa udda ändamål är kan vara svårt att uttömmande ge svar på. Frågan måste bedömas från fall till fall. Därför bör inte dessa ändamål anges i detalj i lagtexten.

En bestämmelse om att ett skjutvapen skall vara lämpligt för det avsedda ändamålet tas in i vapenlagen.

En hel del skjutvapen innehas utan att nyttjas till avsett ändamål. Detta är naturligtvis inte bra dels med tanke på den uttalade ambitionen att hålla nere antalet skjutvapen i samhället, dels med hänsyn till att risken är större att sådana vapen inte tas om hand och förvaras lika väl som vapen som används aktivt. Utredningen anser därför att det vore mycket att vinna på en generell tidsbegränsning av innehavstillstånden. Samhället skulle då hålla en kontinuerlig kontroll över vapeninnehavaren dels beträffande huruvida de aktivt nyttjar sina skjutvapen och därmed kan sägas ha ett giltigt skäl att inneha dem, dels i fråga om deras lämplighet att inneha skjutvapen eftersom ett tillstånd bör förnyas först efter en allmän vandelsprövning. Utredningen föreslår därför att innehavstillstånd tidsbegränsas i betydligt större omfattning än vad som är fallet i dag. Tillstånd till innehav av skjutvapen för målskytte och skydd samt enhandsvapen för jakt föreslås således bli tidsbegränsade till fem år.

Det har ifrågasatts om en jägare utan närmare prövning bör ha rätt att ha så många vapen som sex i sin s.k. vapengarderob. Utredningens undersökning har visat att den genomsnittlige vapeninnehavaren endast innehar två till tre skjutvapen. Antalet vapen i vapengarderoben är i dag endast en rekommendation, intagen i Rikspolisstyrelsens allmänna råd, trots att den tillämpas relativt strikt. Det finns mycket som principiellt talar för att i vart fall regeringen bör ha ett bestämmande inflytande över hur många vapen en jägare kan tillåtas ha utan mer ingående prövning. Bestämmelsen bör därför tas in i vapenförordningen. Utredningen föreslår att antalet vapen som får ingå i en jägares vapengarderob begränsas till tre. I fråga om målskyttar föreslår inte utredningen att någon vapengarderob införs.

Med hänsyn till riksdagens och Försvarmaktens nuvarande inställning beträffande frivilligorganisationernas betydelse, anser utredningen i fråga om helautomatiska skjutvapen inte att det är realistiskt att i nuläget föreslå längre gående skärpningar i vapenlagstiftningen än att allt civilt skytte med sådana skjutvapen i vart fall skall äga rum inom sammanlutningar som godkänts av Försvarmakten. Vidare föreslås att en målskytt måste ha varit aktiv i minst tolv månader för att få inneha ett grovkalibrigt enhandsvapen eller helautomatiskt skjutvapen. Rikspolisstyrelsen, som bör få ansvaret för bestämmande av kraven på skjutskicklighet, bör också överväga att uppställa strängare krav för tillstånd till innehav av grovkalibriga enhandsvapen och helautomatiska

skjutvapen. Målsättningen bör vara att på sikt kraftigt minska antalet sådana vapen.

Utredningen anser att nuvarande inställning, att tillstånd till innehav av skjutvapen för skyddsändamål skall meddelas med stor restriktivitet, alltså bör gälla. Detta bör i lagen markeras med krav på synnerliga skäl för sådant tillstånd.

Med hänsyn till skjutvapens allmänna farlighet samt deras begärighet och användbarhet i brottsliga sammanhang kan det starkt ifrågasättas om vapen, som inte aktivt används i godtagbart sammanhang, alls skall få förekomma. Att hela 10–15 procent, eller mellan 200 000 och 350 000 av landets registrerade skjutvapen innehas på grund av samlings-, prydnads- eller särskilt affektionsvärde, är enligt utredningens mening anmärkningsvärt. En bestämmelse om att tillstånd till innehav av ett skjutvapen för samlingsändamål får meddelas endast den som har angett ett klart definierat och avgränsat samlingsområde föreslås bli införd i vapenlagen. Tillstånd till innehav av ett skjutvapen med prydnads- eller särskilt affektionsvärde bör få meddelas endast om det finns särskilda skäl och under förutsättning att vapnet görs varaktigt obrukbart. Beträffande antalet prydnads- eller minnesvapen bör stor restriktivitet iakttas.

Innehav av skjutvapen för andra ändamål än de särskilt angivna, s.k. udda ändamål, bör enligt utredningens mening tillåtas endast om synnerliga skäl föreligger och först efter yttrande från Rikspolisstyrelsen.

Handel med skjutvapen m.m.

Utredningen menar att begreppet vapenhandel, i vapenlagens mening, bör definieras som näringsverksamhet som utgörs av överlåtelse av skjutvapen, vare sig handlaren faktiskt besitter skjutvapnen eller inte, eller annan yrkesmässig hantering av skjutvapen. Avgörande är således om handlaren disponerar över skjutvapnen.

Vapenlagens bestämmelser anpassas till att gälla även juridiska personer. Vidare bör det av lagen framgå att ett handelstillstånd skall begränsas till att avse vissa typer av skjutvapen, till ett visst bestämt antal. Därvid bör tillståndsmyndigheterna vara synnerligen restriktiva med att meddela tillstånd till innehav av flera helautomatiska skjutvapen.

Utredningens utvärdering av de skärpningar som infördes år 1992 har visat att dessa slagit väl ut. Åtskilliga handelstillstånd har t.ex. återkallats på grund av bristande yrkesmässighet och tillståndsmyndigheternas uppfattning synes överlag vara att kontrollen över vapenhandlarna är god.

Slutligen föreslås att, beträffande dem som i näringsverksamhet tar emot skjutvapen för reparation, översyn, ändring och skrotning, ett krav på tillstånd för sådan verksamhet.

Utlåning av skjutvapen

I dag gäller att utlåning för självständigt handhavande av ett enhandsvapen eller ett helautomatiskt skjutvapen får ske endast till den som själv har tillstånd att inneha ett sådant vapen. Utredningen anser att detta är något som bör gälla även beträffande andra slag av skjutvapen. Polisens behov av att veta hur många och vilka skjutvapen som finns hos en vapeninnehavare vid tillfället för ett ingripande motiverar att utlåning av skjutvapen skall anmälas till polismyndigheten. Av praktiska skäl bör dock endast en sådan utlåning som avses vara i mer än fem dagar anmälas till polismyndigheten.

Förvaring

Efter en utvärdering av hur de nuvarande reglerna för förvaring av skjutvapen tillämpas har utredningen kommit fram till att det inte skulle innebära några avsevärda men för vapeninnehavarna att föreskriva att skjutvapen i allmänhet måste förvaras i säkerhetsskåp eller i något annat lika säkert förvaringsutrymme. Enbart delad förvaring skulle således inte längre accepteras.

Utredningen föreslår vidare en utvidgning av möjligheten att förvara skjutvapen hos annan. Som förutsättning bör dock gälla antingen att innehavaren inte själv kan ta hand om sina skjutvapen eller att det annars föreligger särskilda skäl. Sådan förvaring föreslås också vara tillståndspliktig.

I fråga om kontroll av att förvaringsbestämmelserna följs anser utredningen att den som meddelats särskild förvaringsföreskrift bör vara skyldig att låta inspektera att föreskriften följs. För andra fall föreslås inte någon allmän kontrollbefogenhet. Genom att förvaringsbestämmelserna föreslås bli straffsanktionerade kan reglerna om husrannsakan komma att tillämpas vid misstanke om överträdelse.

Återkallelse m.m.

Utredningen anser att vapenlagen innehållsmässigt väl reglerar de situationer vid vilka ett tillstånd att inneha skjutvapen eller ett tillstånd att driva handel med skjutvapen bör ifrågasättas. När det gäller

information om sådana förhållanden som kan föranleda återkallelse av ett tillstånd, har utredningen erfarit att denna ofta finns inom polisväsendet men att den inte alltid kommer tillståndsenheterna tillhanda. Det nya centrala vapenhanteringssystemet kommer troligen på sikt att lösa dessa problem.

Påföljd

Det råder inte någon tvekan om att förändringen av straffskalan i skärpande riktning beträffande vapenbrott har haft en stark effekt på domstolarnas syn på straffvärdet. Vapenbrottets karaktär av artbrott synes ha förstärkts, vilket haft till följd att det numera krävs mycket starka skäl av huvudsakligen personlig natur för att någon annan påföljd än fängelse skall komma i fråga. Domstolarna tycks inte dra sig för att döma ut stränga straff för brottslighet med anknytning till innehav av vapen även utan att dessa kommit till användning. Det har ifrågasatts om straffskalan skulle behöva skärpas ytterligare, t.ex. med ett straffmaximum på fängelse i sex år. Det är emellertid utredningens mening att det inte föreligger något reellt behov av detta.

Vapenamnesti

Utredningen anser i likhet med vad som angavs i förarbetena till den lag som stadgade ansvarsfrihet vid olaga vapeninnehav att alla möjligheter att minska antalet illegala skjutvapen måste tas till vara. En vapenamnesti vore ett led i ansträngningarna att begränsa den totala mängden vapen i samhället och framför allt antalet illegala vapen. Utredningen föreslår därför att en vapenamnesti åter införs. Att från en tid till en annan låta en företeelse vara straffri kan, rent principiellt, ifrågasättas. Särskilt gäller detta om det, som i detta fall, kan bli aktuellt att medge sådan straffrihet vid två eller kanske flera tillfällen. Till saken hör också att skälen för en vapenamnesti kan göras gällande vid varje tid. Utredningen menar därför att vapenamnestin inte, som tidigare, skall vara begränsad i tiden, utan bör gälla permanent.

Rikspolisstyrelsens ansvar för skjutvapenfrågor

Något som slagit utredningen under arbetets gång är bristen på samordning, dels mellan olika enheter inom Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna, dels mellan olika myndigheter som hanterar vapenfrågor. Vidare saknas det en kontinuerlig uppföljning och samordning av

uppgifter som kan vara till ledning i brottsförebyggande verksamhet och för lagstiftningsarbete på området. Sålunda skulle det t.ex. vara av värde att man årligen redovisar en sammanställning av statistiska uppgifter som finns att tillgå på området. En bättre samordning och uppföljning skulle sannolikt innebära att behovet av att utreda vapenfrågor i den ordning som hittills varit fallet, dvs. med så gott som ständigt pågående statliga vapenutredningar, skulle minska väsentligt.

Utredningen har föreslagit en rad förändringar i vapenlagen och vapenförordningen som om de genomförs medför utökade arbetsuppgifter för Rikspolisstyrelsen. För att dels samordna dagens funktioner på ett bättre sätt, dels möta de utökade arbetsuppgifterna, föreslår utredningen att Rikspolisstyrelsen inrättar en arbetsgrupp som kan hantera de nämnda frågorna. Den bör upprätthålla ett kontinuerligt samarbete med andra myndigheter samt organisationer som berörs av vapenlagen, ha en nära koppling till rikskriminalen samt fungera som normgivare och ytterligare stöd åt tillståndsmyndigheterna.

Knivförbudslagen

Som förutskickats i utredningens delbetänkande föreslås knivförbudslagen bli inarbetad i vapenlagen. Utredningen har inte funnit det praktiskt möjligt att införa något allmänt förbud mot s.k. gatustridsvapen.

Övrigt

Vapenlagen har ändrats vid ett stort antal tillfällen. Oftast har det rört sig om förhållandevis små ändringar som kunnat göras inom ramen för det rådande regelverket. Genomgripande förändringar, som lett till att nytt regelverk införts, har skett genom 1934 års vapenkungörelse, 1949 års vapenförordning och 1973 års vapenlag. Den nuvarande vapenlagen infördes, efter en språklig och systematisk översyn, den 1 april 1996.

Det kan synas mindre lämpligt att föreslå en ny vapenlag, så snart efter det att 1996 års vapenlag infördes. Emellertid har utredningen föreslagit dels omfattande förändringar av de materiella bestämmelserna, dels omfattande förändringar av paragrafernas placering såväl i vapenlag som vapenförordning. Inte minst har flera bestämmelser därvid omplacerats från lag till förordning eller tvärtom. Utredningen menar att denna omstrukturering är nödvändig för att göra bestämmelserna mer

lättbegripliga, men framför allt för att vapenlagen fortsättningsvis skall bli hanterlig på ett sådant sätt att skärpningar och andra ändringar skall kunna genomföras på ett betydligt smidigare sätt än vad som är fallet i dag. Utredningen föreslår därför att en ny vapenlag skall införas.

Författningsförslag

Vapenlagen

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Denna lag gäller skjutvapen, sådana föremål som i lagen jämföras med skjutvapen, ammunition, knivar, andra stick- och skärvapen samt föremål i övrigt som är ägnade att användas vid brott mot liv eller hälsa. Lagen gäller även sådana föremål som är särskilt ägnade att användas vid hot om sådant brott.

2 § Med skjutvapen förstås i denna lag vapen med vilka kulor, hagel, harpuner eller andra projektiler kan skjutas ut med hjälp av krutladdningar, kolsyreladdningar, komprimerad luft eller andra liknande utskjutningsmedel.

3 § Vad som sägs om skjutvapen gäller också

- a) anordningar som till verkan och ändamål är jämförliga med skjutvapen,
- b) obrukbara vapen som i brukbart skick skulle räknas som skjutvapen,
- c) start- och signalvapen som laddas med patroner,
- d) armborst,
- e) tårgasanordningar och andra till verkan och ändamål jämförliga anordningar,
- f) slutstycken, ljuddämpare, eldrör, pipor, stommar, lådor och trummor till skjutvapen, eller armborststommar med avfyringsanordningar,
- g) anordningar som kan bäras i handen och är avsedda att med elektrisk ström bedöva människor eller tillfoga dem smärta, och
- h) anordningar som gör att skjutvapen kan användas med annan ammunition än de är avsedda för.

4 § Med ammunition förstås i denna lag patroner och projektiler till skjutvapen som lagen tillämpas på samt tändhattar och andra tändmedel

till sådana patroner och projektiler.

Bestämmelser om ammunition som räknas till explosiva varor eller som innehåller gift finns även i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor och i lagen (1985:426) om kemiska produkter.

5 § Denna lag gäller inte skjutvapen, ammunition eller andra föremål som anges i 1 §, om dessa innehas av staten.

6 § Tillstånd krävs för att

- a) inneha skjutvapen eller ammunition,
- b) driva handel med skjutvapen,
- c) i näringsverksamhet ta emot skjutvapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning, eller
- d) föra in skjutvapen eller ammunition till Sverige.

Tillstånd krävs inte för den som har fyllt arton år, om vapnet är ett kolsyre-, luft- eller fjädervapen som är avsett för målskjutning eller ett harpunvapen och om det har en begränsad effekt i förhållande till andra jämförbara skjutvapen (effektbegränsade vapen).

Tillstånd krävs inte heller för verksamhet som omfattas av tillstånd enligt 3 eller 4 § lagen (1992:1300) om krigsmateriel.

7 § Den som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken får inte meddelas tillstånd enligt denna lag.

8 § Polismyndigheten prövar frågor om tillstånd enligt denna lag.

9 § Polismyndigheten skall föra register över meddelade tillstånd och andra beslut enligt denna lag.

2 kap. Tillstånd att inneha skjutvapen eller ammunition

1 § Tillstånd att inneha skjutvapen får meddelas endast den som har giltiga skäl att inneha vapnet.

Giltiga skäl att inneha skjutvapen föreligger för följande ändamål,

- a) jakt,
- b) målskytte,
- c) skydd,
- d) samling,
- e) minne och
- f) prydnad.

Om det finns synnerliga skäl får tillstånd meddelas även för annat ändamål.

Innehavstillstånd får också meddelas för start- och signalvapen.

2 § Tillstånd att inneha skjutvapen får meddelas endast om det inte finns någon risk för att skjutvapnet kan komma att missbrukas.

En enskild sökande skall ha fyllt 18 år. Detta gäller inte start- och signalvapen. Undantag från ålderskravet får göras om det föreligger särskilda skäl.

3 § Ett skjutvapen avsett för jakt, målskytte eller skydd skall vara lämpat för sitt ändamål.

4 § Tillstånd att inneha skjutvapen och ammunition får meddelas

1. en sammanslutning, för jakt eller målskytte, som har en stabil organisation och kontinuerlig skytteverksamhet samt uppfyller högt ställda krav på säkerhet i fråga om handhavande av vapen, i enlighet med vad regeringen bestämmer,

2. huvudmän för museer, för skjutvapen och ammunition som skall ingå i samlingarna, om museet får statsbidrag enligt särskilda föreskrifter eller om museet ägs av en kommun, ett landsting eller en stiftelse som står under länsstyrelsens tillsyn,

3. auktoriserade bevakningsföretag, för utlåning av skjutvapen för skyddsändamål till väktare som har meddelats tillstånd att som lån inneha ett sådant vapen.

5 § Tillstånd för enskild att inneha skjutvapen för jakt får meddelas endast om sökanden har avlagt prov som visar att han kan handha vapnet på ett säkert sätt samt att han har goda kunskaper om jakt och viltvård.

Tillstånd för enskild att inneha enhandsvapen för jakt får meddelas endast den som dessutom visar sig ha särskild användning för ett sådant.

Rätt att använda skjutvapen för jakt innefattar, om inte annat anges, rätt att använda vapnet även till övning eller tävling.

6 § Tillstånd för enskild att inneha skjutvapen för målskytte får meddelas endast om sökanden är aktiv medlem i en förening ansluten till någon av de sammanslutningar som avses i 2 kap. 4 §.

Tillstånd för enskild att inneha enhandsvapen för målskytte får meddelas endast om sökanden dessutom visar prov på särskild skjutskicklighet.

Tillstånd att inneha helautomatiskt skjutvapen för målskytte får meddelas endast om sökanden är en skyttesammanslutning som godkänts av Försvarsmakten eller aktiv medlem i en sådan sammanslutning. Enskild sökande skall ha fyllt 20 år samt visa prov på särskild skjutskicklighet.

7 § Tillstånd för enskild att inneha skjutvapen för skyddsändamål får meddelas endast den som innehar en tjänst som oundgängligen kräver detta eller det annars finns synnerliga skäl. Rätt att använda skjutvapen för skyddsändamål innefattar, om inte annat anges, rätt att använda vapnet även till övning eller tävling.

8 § Tillstånd för enskild att inneha skjutvapen för målskytte eller skydd eller att inneha enhandsvapen för jakt skall tidsbegränsas till att gälla i högst fem år. Tillstånd får tidsbegränsas även i andra fall, om det med hänsyn till omständigheterna kan förutses att skälen för innehav av vapnet inte kommer att bli varaktiga.

9 § Tillstånd att inneha skjutvapen för samlingsändamål får meddelas endast den som har ett klart definierat och avgränsat samlarområde. Vapen som innehas för samlingsändamål får inte utan särskilt tillstånd användas för skjutning.

10 § Tillstånd att inneha skjutvapen som har huvudsakligt prydnadsvärde eller särskilt affektionsvärde får meddelas endast om det finns särskilda skäl och under förutsättning att vapnet görs varaktigt obrukbart. I fråga om antalet vapen som innehas för detta ändamål skall stor restriktivitet iakttas.

11 § Tillstånd för enskild eller organisation att inneha skjutvapen för ett sådant ändamål som anges i 1 § tredje stycket får meddelas först efter yttrande från Rikspolisstyrelsen.

12 § Ett tillstånd att inneha ett skjutvapen upphör att gälla, om vapnet ändras så att det till funktions- eller verkningsgrad blir ett väsentligt annorlunda vapen.

13 § Den som har rätt att inneha ett visst vapen för skjutning får utan särskilt tillstånd inneha ammunition till vapnet, om ammunitionen är avsedd för samma ändamål som rätten till innehav av vapnet avser.

Tillstånd att i andra fall inneha ammunition får meddelas den som får meddelas tillstånd att inneha skjutvapen, om det skäligen kan antas att ammunitionen inte kommer att missbrukas.

14 § Skjutvapen eller ammunition får överlåtas endast till den som har rätt att inneha vapnet eller ammunitionen. Om ammunition förvärvas genom ombud skall ombudet ha eget vapentillstånd.

15 § Skjutvapen och ammunition som ingår i ett dödsbo eller ett konkursbo får utan särskilt tillstånd innehas av den som har tagit hand om boet till dess

- a) egendomen har överlåtits till någon som är berättigad att inneha den,
- b) egendomen enligt beslut av polismyndigheten skall överlämnas till någon annan för förvaring, i fråga om dödsbo, för inlösen enligt 8 kap. 3 §, eller
- c) i fråga om konkursbo, konkursen har avslutats.

3 kap. Handel med skjutvapen m.m.

1 § Tillstånd att driva handel med skjutvapen får meddelas endast den som har de kunskaper som behövs samt är ordentlig och pålitlig. Tillstånd får meddelas endast för handel som skall bedrivas yrkesmässigt.

För handelsrörelse som drivs av juridisk person skall finnas en av polismyndigheten godkänd föreståndare som är ansvarig för driften av rörelsen. Vad som sagts om de personliga förutsättningarna skall i sådant fall gälla föreståndaren.

2 § Ett tillstånd att driva handel med skjutvapen medför rätt att inneha sådana vapen. Tillståndet skall begränsas till att avse vissa typer av skjutvapen och ett visst antal som får innehas samtidigt.

Ett tillstånd att driva handel med skjutvapen medför rätt att ta emot skjutvapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning.

3 § Tillstånd att ta emot skjutvapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning får meddelas endast den som har de kunskaper som behövs samt är ordentlig och pålitlig.

4 § Har en tillståndshavare avlidit eller försatts i konkurs, får rörelsen fortsättas för dödsboets eller konkursboets räkning under högst ett år från dödsfallet eller edgångssammanträdet i konkursen under förutsättning att anmälan görs till polismyndigheten inom en månad från nämnda tidpunkt och rörelsen förestås av godkänd föreståndare eller ersättare.

4 kap. Införsel av skjutvapen eller ammunition

1 § För tillstånd att föra in skjutvapen till Sverige gäller samma förutsättningar som för tillstånd att inneha vapnen.

Tillstånd att föra in ammunition får meddelas den som har rätt att inneha ammunitionen i Sverige, om det skäligen kan antas att ammunitionen inte kommer att missbrukas.

2 § Skjutvapen eller ammunition, som en resande fört med till Sverige för personligt bruk men inte haft rätt att föra in, får åter föras ut, om egendomen anmälts i behörig ordning för tullmyndigheten. Vapnen och ammunitionen tillfaller staten om egendomen inte förs ut inom antingen fyra månader efter en sådan anmälan eller den längre tid därefter som Generaltullstyrelsen eller, efter styrelsens bestämmande, en annan tullmyndighet i det enskilda fallet bestämmer.

I ett sådant fall skall egendomen behandlas som om den hade förklarats förverkad.

3 § Den som har rätt att driva handel med skjutvapen får meddelas tillstånd att till Sverige föra in sådana skjutvapen som omfattas av handelstillståndet.

5 kap. Utlåning av skjutvapen

1 § Skjutvapen får lånas ut för användning under långivarens uppsikt eller för övning eller tävling som äger rum under uppsikt av en skyttesammanslutning.

2 § I annat fall än som avses i 1 § får skjutvapen lånas ut endast till den som själv har rätt att inneha skjutvapen av samma typ. Skjutvapnet får lånas ut endast tillfälligt och för ett bestämt ändamål.

Om utlåningen avses vara i mer än fem dagar skall anmälan om utlåningen ske till polismyndigheten.

Start- och signalvapen får lånas ut utan hinder av vad som sägs i första och andra styckena.

3 § Ett skjutvapen får lånas ut till den som är under arton år endast om

- a) vapnet skall användas vid en övning eller tävling som äger rum under uppsikt av en skyttesammanslutning,

- b) låntagaren har fyllt femton år, vapnet skall innehas och användas under långivarens uppsikt och det inte är fråga om ett enhandsvapen eller helautomatiskt vapen,

- c) utlåningen avser ett effektbegränsat vapen och vapnet skall innehas och användas under långivarens uppsikt,

- d) utlåningen avser start- eller signalvapen som skall användas vid tävling eller övning, eller

- e) låntagaren har tillstånd att inneha ett vapen av samma typ.

4 § Ett skjutvapen får inte lånas ut för annat ändamål än långivarens tillstånd avser.

Ett skjutvapen får aldrig lånas ut om det därigenom skulle finnas risk för missbruk av vapnet.

5 § Utan hinder av 4 § första stycket får en vapenhandlare låna ut skjutvapen till den som fyllt arton år för sådan provskjutning på skjutbana som äger rum under uppsikt av skyttesammanslutning eller vapenhandlaren själv eller någon annan person som har godkänts av polismyndigheten att närvara vid provskjutning.

Kravet på uppsikt gäller inte om låntagaren själv har rätt att inneha ett vapen av den typ som lånet avser.

6 § Ett auktoriserat bevakningsföretag får i samband med bevakningsuppdrag som kräver beväpning låna ut skjutvapen till företagets väktare. Företaget får dock låna ut vapen endast till den som har meddelats särskilt tillstånd att som lån inneha skjutvapen för sådant ändamål.

7 § Skjutvapen får inte lånas ut till den som har fått något skjutvapen förklarat förverkat eller tillståndet till innehav av skjutvapen återkallat, om inte låntagaren ändå är berättigad att inneha vapen av den typ som lånet avser. Detta hindrar dock inte att ett vapen efter särskilt tillstånd av polismyndigheten lånas ut för övning eller tävling som äger rum under uppsikt av en skyttesammanslutning.

8 § För reparation, översyn eller ändring får ett skjutvapen lämnas till den som skulle ha rätt att låna och självständigt handha vapnet.

Anmälan om överlämnandet skall ske till polismyndigheten.

6 kap. Förvaring och transport av skjutvapen och ammunition

1 § Skjutvapen skall förvaras i säkerhetsskåp eller i något annat lika säkert förvaringsutrymme.

Utan hinder av första stycket får anordningar eller skjutvapen som anges i 1 kap. 3 § och 6 § andra stycket förvaras på annat betryggande sätt så att det inte finns risk för att någon obehörig kommer åt dem. Detsamma gäller ammunition.

2 § Den som innehar skjutvapen eller ammunition är i samband med användning av och förflyttning av egendomen skyldig att ta hand om den och hålla den under sådan uppsikt att det inte finns risk för att någon obehörig kommer åt den.

3 § En innehavare får lämna över sitt skjutvapen eller sin ammunition till någon annan för förvaring om han inte själv kan ta hand om egendomen eller om det annars föreligger särskilda skäl.

För förvaring hos annan krävs tillstånd. Vid tillståndsprövningen skall särskilt beaktas skälen för förvaring hos annan och möjligheten för mottagaren att erbjuda en säker förvaring. Vapnet eller ammunitionen får dock inte förvaras hos en person som är under arton år eller som kan antas missbruka vapnet eller ammunitionen.

Den hos vilken vapnet förvaras får använda vapnet endast om han eller hon har tillstånd att inneha vapen av samma typ.

4 § Den som skickar eller transporterar ett skjutvapen eller ammunition skall vidta betryggande åtgärder för att förhindra att någon obehörig kommer åt vapnet eller ammunitionen.

5 § När det finns särskild anledning till det får tillstånd förenas med villkor att vapnet skall förvaras på visst sätt. Sådan föreskrift får meddelas även efter det att tillstånd utfärdats.

Den som meddelats sådan föreskrift är skyldig att låta tillståndsmyndigheten eller den som särskilt förordnats inspektera att föreskriften efterföljs.

7 kap. Återkallelse av tillstånd, omhändertagande av skjutvapen och ammunition, m.m.

Återkallelse av tillstånd

1 § Ett tillstånd att inneha skjutvapen eller ammunition eller ett tillstånd att föra in sådan egendom till Sverige skall återkallas av polismyndigheten om

- a) tillståndshavaren visat sig vara olämplig att inneha egendomen,
- b) förutsättningarna för tillståndet inte längre finns, eller
- c) det annars finns någon skälig anledning att återkalla tillståndet.

2 § Ett tillstånd att driva handel med skjutvapen skall återkallas av polismyndigheten om

- a) tillståndshavaren har åsidosatt en bestämmelse i denna lag eller en föreskrift eller ett villkor som meddelats med stöd av lagen,
- b) tillståndshavaren inte längre driver yrkesmässig handel,
- c) förutsättningarna för tillståndet inte längre finns, eller
- d) det annars finns någon skälig anledning att återkalla tillståndet.

Ett godkännande enligt 3 kap. 1 § andra stycket som föreståndare får återkallas om denne inte längre uppfyller de personliga kvalifikationerna.

Omhändertagande av skjutvapen och ammunition

3 § Polismyndigheten skall besluta att ett skjutvapen med tillhörande ammunition skall tas om hand om

a) det finns risk att vapnet missbrukas, eller

b) det är sannolikt att tillståndet att inneha vapnet kommer att återkallas och det finns särskilda omständigheter som kräver ett omhändertagande.

Om risken för missbruk är överhängande, får vapen eller ammunition tas om hand även utan ett sådant beslut. Åtgärden skall skyndsamt anmälas till polismyndigheten, som omedelbart skall pröva om omhändertagandet skall bestå.

4 § Om det finns någon som har rätt att inneha och förfoga över skjutvapen eller ammunition som tagits om hand, skall egendomen lämnas tillbaka så snart det skäligen kan antas att det inte längre finns någon risk för missbruk.

5 § Medför någon ett skjutvapen utan att uppfylla skyldigheten enligt föreskrift som meddelats enligt 12 kap. 1 § g, får polisman omhänderta vapnet.

Den som har medfört vapnet kan återfå det hos polismannen eller polismyndigheten i orten, om han styrker att han var berättigad att inneha det.

Sedan en vecka förflutit efter omhändertagandet skall vapnet återställas, om det ej har tagits i beslag eller det tillstånd som medfört rätt att inneha vapnet har återkallats.

6 § En åtgärd enligt 3 § andra stycket får vidtas av polismän, jakttillsynsmän som förordnats av länsstyrelsen, personal vid Kustbevakningen och Tullverket eller särskilt förordnade tjänstemän vid länsstyrelsen.

Med polismän likställs vid tillämpning av 5 § första stycket dels jakttillsynsmän som har förordnats av länsstyrelsen, dels personal vid Kustbevakningen och Tullverket.

Anmälningsskyldighet

7 § Om den som är intagen på sjukvårdsinrättning för vård av en psykisk störning innehar eller kan tänkas inneha skjutvapen och det kan antas att den intagne inte bör inneha ett sådant vapen, skall den läkare som är ansvarig för den psykiatriska vården omedelbart anmäla förhållandet till polismyndigheten i den ort där patienten är folkbokförd.

Om en läkare i annat fall än som avses i första stycket vid undersökning av någon som innehar skjutvapen finner att denne på grund av psykisk störning är uppenbart olämplig att inneha vapen skall läkaren anmäla det till polismyndigheten.

8 kap. Inlösen av skjutvapen och ammunition

1 § Skjutvapen eller ammunition skall lösas in av staten om

- a) tillståndet att inneha vapnet eller ammunitionen har återkallats utan att egendomen samtidigt har förklarats förverkad eller tagits i beslag,
- b) innehavaren har avlidit,
- c) ansökan har avslagits i fråga om tillstånd att inneha ett vapen eller ammunition som förvärvats genom arv, testamente eller bodelning, eller
- d) domstol har beslutat att ett vapen eller ammunition, som någon innehar utan att ha rätt till det, inte skall förverkas eller åklagaren i ett sådant fall har beslutat att inte föra talan om förverkande.

2 § Ett skjutvapen eller ammunition skall inte lösas in, om egendomen lämnas för skrotning eller överlåts till någon som har rätt att inneha vapnet eller ammunitionen och om detta görs inom

- a) ett år från det att innehavaren avled, eller
- b) tre månader från det att tillståndet att inneha vapnet eller ammunitionen återkallades, ansökan om innehav avlogs, beslut i förverkande-frågan meddelades av domstol eller åklagare eller beslaget hävdes.

Vapnet eller ammunitionen skall inte heller lösas in, om ansökan om tillstånd att inneha vapnet görs inom samma tid. Avslås ansökan skall vapnet eller ammunitionen lösas in, om egendomen inte inom tre månader från dagen för beslutet i tillståndsärendet överlåts till någon som har rätt att inneha den.

Polismyndigheten får medge förlängning av tidsfristerna, varje gång med högst sex månader.

3 § Innehavare av ett skjutvapen eller ammunition som skall lösas in är skyldig att enligt polismyndighetens beslut lämna över vapnet eller ammunitionen till polismyndigheten eller den som myndigheten bestämmer. Om det finns ett tillståndsbevis eller någon annan motsvarande handling, skall även den lämnas över till polismyndigheten.

4 § För skjutvapen eller ammunition som löses in skall betalas ersättning med ett belopp som motsvarar marknadsvärdet.

5 § Polismyndigheten prövar frågor om inlösen enligt denna lag.

9 kap. Förbud mot vapen på allmän plats

1 § Skjutvapen, sådana föremål som i lagen jämföras med skjutvapen, knivar, andra stick- och skärvapen samt föremål i övrigt som är ägnade att användas vid brott mot liv eller hälsa eller sådana föremål som är särskilt ägnade att användas vid hot om sådant brott får inte innehas på allmän plats, i fordon på allmän plats eller inom skolområde där grundskole- eller gymnasieundervisning bedrivs.

Förbudet i första stycket gäller inte, om föremålet enligt särskilda föreskrifter ingår i utrustning för viss tjänst eller visst uppdrag eller om innehavet annars med hänsyn till föremålets art, innehavarens behov och övriga omständigheter är att anse som befogat.

Stickvapen eller knivar som är konstruerade så att klingan eller bladet snabbt kan fällas ut ur sitt skaft (springstiletter eller springknivar) får inte innehas av personer under 21 år.

2 § Knogjärn, kaststjärnor eller andra sådana föremål som är särskilt ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa samt springstiletter eller springknivar får inte överlåtas till personer under 21 år eller saluhållas.

Första stycket gäller inte skjutvapen eller sådana föremål som i lagen jämföras med skjutvapen.

10 kap. Straff och förverkande

1 § Den som uppsåtligt innehar ett skjutvapen utan att ha rätt till det eller överlåter eller lånar ut ett skjutvapen till någon som inte har rätt att inneha vapnet döms för vapenbrott till fängelse i högst ett år.

Detsamma skall gälla den som utan tillstånd driver handel med skjutvapen.

Om brottet är grovt döms för grovt vapenbrott till fängelse i lägst sex månader och högst fyra år.

Om gärningen har begåtts av oaktsamhet eller om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

2 § Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet bryter mot bestämmelserna i 9 kap. döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Om brottet är grovt, döms till fängelse i högst ett år.

I ringa fall döms inte till ansvar.

Bestämmelsen tillämpas inte om straff kan ådömas enligt 1 §.

3 § Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

a) missbrukar rätten att inneha ett skjutvapen genom att använda det för något annat ändamål än det som han eller hon är berättigad till,

b) i näringsverksamhet utan tillstånd tar emot skjutvapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning,

c) lämnar ut skjutvapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning till någon som inte har rätt att ta emot vapnet,

d) bryter mot bestämmelserna i 6 kap. eller mot föreskrifter om förvaring,

e) innehar ammunition utan att ha rätt till det eller inte följer ett beslut att lämna över ammunition för inlösen,

f) överläter ammunition till någon som inte har rätt att inneha ammunitionen, eller

g) bryter mot föreskrifter som har meddelats med stöd av 12 kap. 1 § h genom att olovligen överföra vapen eller ammunition till ett annat land.

Ansvar för otillåtet innehav av ammunition skall inte dömas ut i ringa fall.

4 § Till böter döms den som uppsåtligen eller av oaktsamhet underlåter att anmäla utlåning av skjutvapen eller överlämnande av skjutvapen till annan för reparation, översyn eller ändring eller bryter mot föreskrifterna som har meddelats med stöd av 12 kap. 1 § i.

5 § Den som innehar ett föremål som avses i denna lag utan att vara berättigad till det skall inte dömas till ansvar för det otillåtna innehavet, om han eller hon frivilligt lämnar eller låter lämna föremålet till en polismyndighet.

Den som överlämnar sådan egendom behöver inte lämna uppgift om sin identitet.

6 § Egendom som lämnats till polismyndigheten och vars ägare inte är känd tillfaller staten, om ägaren inte ger sig till känna inom tre månader från det att den lämnades in.

Om ägaren är känd och inte kan anses ha avstått från sin rätt till egendomen, skall polismyndigheten ge ägaren tillfälle att inom en månad ta tillbaka egendomen. Egendomen tillfaller staten, om ägaren inte tar tillbaka den.

Egendom som har tillfallit staten skall förstöras, om den inte behövs för musealt, militärt eller annat liknande ändamål.

7 § Bestämmelser om straff för olovlig införsel av vapen eller ammunition och för försök till sådant brott finns i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

8 § Ett vapen som har varit föremål för brott som avses i 1 §, 2 § eller 3 § första stycket a skall förklaras förverkat, om det inte är uppenbart oskäligt. Detsamma gäller ammunition som har varit föremål för brott som avses i 3 § e eller 3 § f. I stället för vapnet eller ammunitionen kan dess värde förklaras förverkat. Om ett vapen förklaras förverkat får även ammunition som hör till vapnet förklaras förverkad.

9 § Jakttillsynsmän som förordnats av länsstyrelsen samt personal vid Kustbevakningen och Tullverket eller särskilt förordnade tjänstemän vid länsstyrelsen har samma befogenhet som polismän att ta sådan egendom i beslag som skäligen kan antas vara förverkad enligt denna lag.

11 kap. Överklagande

1 § En polismyndighets beslut enligt denna lag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

2 § En polismyndighets eller en domstols beslut enligt denna lag skall gälla omedelbart, om inte annat förordnas. En polismyndighets beslut om återkallelse av handelstillstånd skall dock gälla omedelbart endast i de fall då så har förordnats i beslutet. Ett sådant förordnande får meddelas om det finns särskilda skäl.

12 kap. Bemyndiganden

1 § Regeringen får föreskriva

- a) att vad som sägs i lagen om skjutvapen eller ammunition inte skall gälla vissa föremål,
- b) att anslagsenergin eller utgångshastigheten hos en projektil från ett skjutvapen skall understiga ett visst värde för att vapnet skall anses vara effektbegränsat enligt 1 kap. 6 § andra stycket,
- c) att bestämmelserna om tillstånd i 1 kap. 6 § inte skall gälla innehav av skjutvapen som lämnats över från staten till statliga tjänstemän eller personer som tillhör det militära försvaret, räddningstjänsten eller polisväsendet, den som för statens räkning tillverkar krigsmateriel, eller skyttesammanslutningar,
- d) vilka sammanslutningar som får ges tillstånd att inneha skjutvapen,
- e) begränsningar i det antal skjutvapen som får innehas,
- f) närmare bestämmelser om tillämpningen av 4 kap.,

- g) skyldighet att medföra och visa upp tillståndsbevis,
- h) att tillstånd skall krävas för överföring av skjutvapen eller ammunition från Sverige till ett annat land, och
- i) att den som avser att föra ut ett skjutvapen från Sverige eller lånar ut ett skjutvapen till någon som är fast bosatt i ett annat land och inte skall använda vapnet endast i Sverige, skall anmäla detta till polismyndigheten.
- j) att denna lag inte skall gälla beträffande främmande länders polismän vid tjänstgöring i Sverige.

2 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får föreskriva

- a) undantag från kravet på tillstånd för att inneha start- eller signalvapen,
- b) vilka skjutvapen som skall anses vara lämpade för jakt, målskytte eller skydd,
- c) krav på skjutskicklighet, utbildning, ålder och de förutsättningar i övrigt som skall vara uppfyllda för tillstånd till innehav av skjutvapen eller ammunition,
- d) krav på kunskap för att få tillstånd att driva handel med skjutvapen eller att i näringsverksamhet ta emot skjutvapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning och vad som i övrigt skall gälla vid sådan verksamhet,
- e) vad som skall iakttas utöver bestämmelserna i 3 kap. i samband med ändring, reparation och skrotning av skjutvapen,
- f) vad som skall iakttas utöver bestämmelserna i 6 kap. i fråga om förvaring och transport av skjutvapen och ammunition,
- g) de förutsättningar i övrigt som skall vara uppfyllda för tillstånd enligt denna lag,
- h) utfärdande av europeiska skjutvapenpass till dem som har tillstånd att inneha skjutvapen i Sverige,
- i) förutsättningar för och förfaringssätt vid medgivande av att personer bosatta i Sverige skall få tillstånd att förvärva skjutvapen i ett annat land, och
- j) krav på att den som förvärvat ett skjutvapen i Sverige och som är bosatt i ett främmande land skall underrätta den staten om förvärvet.

3 § Regeringen får besluta att lagen inte skall gälla skjutvapen och ammunition som innehas av en främmande stats militära styrka vid besök i Sverige inom ramen för internationellt samarbete.

Övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den
2. Genom lagen upphävs lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål samt vapenlagen (1996:67).
3. Den som vid lagens ikraftträdande har tillstånd att förvärva, inneha, föra in eller handla med skjutvapen eller ammunition skall anses ha tillstånd till det också enligt denna lag, om tillståndet har beviljats enligt kungörelsen (1927:338) med vissa bestämmelser angående skjutvapen och ammunition, vapenkungörelsen (1934:315), vapenförordningen (1949:340), vapenlagen (1973:1176) eller vapenlagen (1996:67). Detta gäller också den som fått ett föreskrivet bevis om att han eller hon deklarerat innehav av vapen enligt någon av de nu nämnda kungörelserna (deklarationsbevis).
4. Den som vid lagens ikraftträdande är berättigad enligt andra punkten i övergångsbestämmelserna till lagen (1987:1008) om ändring i vapenlagen (1973:1176) att inneha ett start- eller signalvapen utan tillstånd får även fortsättningsvis inneha vapnet utan tillstånd.
5. I ärenden som gäller ansökan enligt vapenlagen (1996:67) tillämpas den nya lagen vid prövning efter ikraftträdandet.
6. Den som vid utgången av år 1984 hade tillstånd att inneha skjutvapen för jakt behöver inte uppfylla kravet enligt 2 kap. 5 § första stycket, om han inom ett år efter det att det tidigare tillståndet upphörde att gälla ansöker om nytt tillstånd att inneha
 - a) hagelvapen, om det tidigare tillståndet omfattade sådant vapen,
 - b) kulvapen, om det nya tillståndet avser ett vapen som enligt Statens naturvårdsverks föreskrifter om klassindelning har samma användningsområde som eller ett mera begränsat användningsområde än det vapen som avsågs med det tidigare tillståndet eller kräver samma utbildning som detta.
7. Den som vid lagens ikraftträdande av polismyndigheten har godkänts att ta emot skjutvapen för reparation, översyn eller skrotning skall anses ha tillstånd till det enligt denna lag.
8. Den som vid lagens ikraftträdande av polismyndigheten har godkänts som föreståndare för handelsrörelse skall anses ha godkänts också enligt denna lag.
9. I fråga om förvaring av skjutvapen tillämpas äldre bestämmelser till utgången av (fem år), om tillstånd att inneha skjutvapnet meddelats enligt kungörelsen (1927:338) med vissa bestämmelser angående skjutvapen och ammunition, vapenkungörelsen (1934:315), vapenförordningen (1949:340), vapenlagen (1973:1176), eller vapenlagen (1996:67).
10. Bestämmelsen i 6 kap. 5 § andra stycket om skyldighet att låta inspektera att särskild förvaringsföreskrift efterföljs gäller endast beträffande sådan föreskrift som meddelats med stöd av denna lag.

Vapenförordningen

Härigenom föreskrivs följande.

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Med skjutvapen och ammunition förstås i denna förordning sådana skjutvapen och andra föremål samt sådan ammunition som omfattas av 1 kap. 2–4 §§ vapenlagen (0000:00) och som inte är undantagna enligt 2–3 §§ nedan.

I bilagan till denna förordning delas skjutvapen och ammunition in i de kategorier som behövs för tillämpning av vissa bestämmelser som meddelas för att genomföra rådets direktiv 91/477/EEG av den 18 juni 1991 om kontroll av förvärv och innehav av vapen.

2 § Vad som sägs om skjutvapen i vapenlagen (0000:00) gäller inte

- a) salutkanoner,
- b) skjutvapen som har tillverkats före år 1890 och som inte är avsedda för gastäta enhetspatroner,
- c) bultpistoler avsedda för byggnadsarbete,
- d) andra arbetsverktyg avsedda för slakt eller för industriellt eller liknande bruk, och
- e) skjutplanordningar avsedda för livräddning eller liknande ändamål.

3 § Vad som sägs om ammunition i vapenlagen (0000:00) gäller inte

- a) hagel och andra massiva kulor,
- b) projektiler avsedda för armborst eller för luft-, kolsyre-, fjäder- eller harpunvapen,
- c) kolsyrepatroner,
- d) patronhylsor utan tändhatt avsedda för handvapen som lagen tillämpas på, och
- e) patroner avsedda för start- eller signalvapen.

4 § Ett kolsyre-, luft- eller fjädervapen skall anses ha sådan begränsad effekt som avses i 1 kap. 6 § andra stycket vapenlagen (0000:00) om en projektil från vapnet fyra meter från pipans mynning har en anslagsenergi som är mindre än 10 joule.

Ett hel- eller halvautomatiskt kolsyre-, luft- eller fjädervapen skall anses ha sådan begränsad effekt om en projektil från vapnet fyra meter från pipans mynning har en anslagsenergi som är mindre än 3 joule. Trots vad som föreskrivs i första eller andra stycket skall ett kolsyrevapen som är avsett att med färg markera träffar på deltagare i stridsspel

(paintballvapen) anses ha sådan begränsad effekt som avses i 1 kap. 6 § andra stycket vapenlagen (0000:00), om vapnet är konstruerat för att laddas med färgampuller med en minsta diameter om 16 mm.

5 § Fråga om

1. tillstånd för en enskild person att inneha eller låna ut skjutvapen eller inneha ammunition samt godkännande av enskild person att i vapenhandlares ställe närvara vid provskjutning prövas av polismyndigheten i den ort där personen är folkbokförd eller, om han inte är folkbokförd i Sverige, i den ort där han är bosatt eller annars uppehåller sig,

2. tillstånd för en sammanslutning, ett bevakningsföretag, en huvudman för museum eller annan organisation att inneha skjutvapen eller ammunition prövas av polismyndigheten i den ort där organisationen har sitt säte eller museet är beläget,

3. ett dödsbos eller ett konkursbos innehav av skjutvapen eller ammunition prövas av polismyndigheten i den avlidnes eller konkursgäldenärens folkbokföringsort,

4. handel med skjutvapen samt tillstånd för någon att i näringsverksamhet ta emot vapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning prövas av polismyndigheten i den ort där rörelsen utövas,

5. tillstånd att förvara skjutvapen hos annan prövas av polismyndigheten i den ort där vapeninnehavaren är folkbokförd,

6. tillstånd till införsel prövas av polismyndigheten i den ort där förtullning skall äga rum eller, om förtullning inte skall ske, där införseln skall äga rum,

7. förordnande av provledare som avses i 2 kap. 3 § i denna förordning prövas av polismyndigheten i den ort där provledaren skall vara verksam,

8. tillstånd att avlossa skott med skjutvapen för vilket tillstånd till innehav meddelats för något annat ändamål än skjutning prövas av polismyndigheten i den ort där sökanden är folkbokförd eller, om han inte är folkbokförd i Sverige, i den ort där han är bosatt eller annars uppehåller sig,

9. tillstånd till överföring av skjutvapen eller ammunition till ett annat land inom Europeiska unionen prövas av polismyndigheten i den ort där sökanden är folkbokförd eller, om sökanden inte är folkbokförd i Sverige, i den ort där han är bosatt eller annars uppehåller sig, eller, om sökanden är vapenhandlare, i den ort där han driver sin verksamhet,

10. utfärdande av, anteckning i eller återkallelse av ett europeiskt skjutvapenpass prövas av polismyndigheten i den ort där sökanden är folkbokförd eller, om han inte är folkbokförd i Sverige, i den ort där han är bosatt eller annars uppehåller sig.

6 § Ansökan om tillstånd att inneha skjutvapen görs skriftligen hos polismyndigheten. Ansökan skall innehålla uppgift om sökandens namn, personnummer och hemvist samt om vapnets typ, fabrikat, modell och kaliber.

Avser ansökan ett visst bestämt vapen, skall i ansökan dessutom anges överlåtarens eller upplåtarens namn, person- eller organisationsnummer och hemvist samt vapnets tillverkningsnummer.

Avser ansökan ett vapen som saknar uppgift om tillverkningsnummer skall annan uppgift som tillåter identifiering anges. Vid förvärv av vapen från någon annan än en vapenhandlare, skall överlåtarens tillståndsbevis för vapnet bifogas, om beviset finns i behåll.

I ansökan skall anges antal och slag av skjutvapen som sökanden redan innehar. Ansökan skall vidare innehålla uppgift om ändamålet med innehavet och vilka omständigheter sökanden vill åberopa till stöd för sin ansökan att inneha det.

7 § Om tillstånd att inneha skjutvapen meddelas någon som skall förvärva ett sådant vapen, gäller tillståndet under förutsättning att förvärvet görs inom sex månader från dagen för tillståndet eller den längre tid som polismyndigheten bestämmer.

8 § Ansökan om tillstånd att inneha ammunition görs skriftligen hos polismyndigheten. Ansökan skall innehålla uppgift om sökandens namn, personnummer och hemvist samt om det slag och den mängd ammunition som sökanden önskar tillstånd att inneha. Ansökan skall även innehålla uppgift om ändamålet med innehavet och de omständigheter sökanden vill åberopa till stöd för sin ansökan att inneha ammunitionen.

9 § Ingår skjutvapen bland tillgångarna i ett dödsbo eller konkursbo skall den som har vård om boet göra skriftlig anmälan om detta hos polismyndigheten senast inom tre månader från dödsfallet eller beslutet om egendomsavträde.

Anmälan skall innehålla uppgift om fabrikat, modell, kaliber och tillverkningsnummer för varje vapen och om art och mängd av därtill hörande ammunition. Är det fråga om vapen som saknar uppgift om tillverkningsnummer skall annan uppgift som tillåter identifiering lämnas.

I anmälan skall vidare lämnas uppgift om vem som har hand om vapnet för boets räkning och om hur det förvaras.

Vad som föreskrivits i första tredje styckena skall inte gälla kolsyre-, luft- eller fjädervapen som är avsett för målskjutning, eller harpunvapen, om dessa vapen har en sådan begränsad effekt som anges i 1 kap. 4 §.

2 kap. Innehav av skjutvapen och ammunition

Tillstånd till innehav av skjutvapen och ammunition

1 § De sammanslutningar som i enlighet med 12 kap. 1 § d vapenlagen (0000:00) får ges tillstånd att inneha skjutvapen är följande.

1. Frivilliga skytterörelsen, Svenska pistolskytteförbundet, Svenska sportskytteförbundet, Svenska skidskytteförbundet, Sveriges militär-idrotts- och mångkampsförbund, Svenska jägareförbundet och Jägarnas riksförbund/Landsbygdens jägare samt till något av dessa förbund ansluten krets, förening eller motsvarande samt förbund som genom samarbetsavtal är anslutna till Svenska sportskytteförbundet, eller

2. i förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet angiven organisation som inte avses i 1 eller läns- eller lokalavdelning i sådan organisation.

Innan en sammanslutning som avses i första stycket 2 ges tillstånd till innehav av skjutvapen, skall polismyndigheten inhämta yttrande av Försvarsmakten, om det inte är fråga om vapen som skall lånas ut eller överlåtas av Försvarsmakten.

2 § Krav på tillstånd enligt 1 kap. 6 § första stycket vapenlagen (0000:00) gäller inte skjutvapen som har överlämnats från staten till

1. statliga tjänstemän eller personer som tillhör det militära försvaret, räddningstjänsten eller polisväsendet, om de är skyldiga att inneha vapnet för tjänsten,

2. organisationer som anges i förordningen (1994:542) om frivillig försvarsverksamhet och deras läns- och lokalavdelningar.

Sveriges riksidrottsförbund och därtill anslutna förbund och föreningar samt Svenska brukshundklubben och därtill anslutna klubbar behöver inte ha tillstånd för innehav av start- eller signalvapen.

3 § Statens naturvårdsverk meddelar närmare föreskrifter om sådant prov som avses i 2 kap. 5 § vapenlagen (0000:00) samt får också medge undantag från kravet på sådant prov. Polismyndigheten förordnar provledare efter förslag av Svenska jägareförbundet och Jägarnas riksförbund/Landsbygdens jägare. Statens naturvårdsverk fastställer den taxa som skall gälla för provet.

Tillstånd till innehav av fler än tre skjutvapen för jaktändamål får meddelas endast om det föreligger särskilda skäl.

Rikspolisstyrelsen meddelar närmare föreskrifter om de krav på skjutskicklighet som gäller för tillstånd till innehav av målskyttevapen. Tillstånd till innehav av ett enhandsvapen med grövre kaliber än 5,6 mm (.22) för målskytte eller ett helautomatiskt skjutvapen, får meddelas endast den som varit aktiv medlem i sammanlutning som avses i 2 kap. 4 § vapenlagen (0000:00) i minst tolv månader. Tillstånd till innehav av

annat skjutvapen för målskytte får meddelas endast den som varit aktiv medlem i sådan sammanslutning i minst sex månader.

Tillstånd att inneha skjutvapen får ges även till sökande som behöver vapnet i sin tjänst eller som för sin tjänst behöver annat skjutvapen än tjänstevapen för att bibehålla eller utveckla sin skjutskicklighet. Är det fråga om utländsk säkerhetspersonal som medföljer vid statsbesök eller liknande eller som ansvarar för personers säkerhet vid internationell luftfart, skall samråd i ärendet ske med Utrikesdepartementet.

4 § Tillstånd att inneha skjutvapen av nedan angivna typer får meddelas endast för följande särskilda ändamål.

Vapentyp	Ändamål
1. Enhandsvapen för jakt	
a) Enskottsvapen	Omfattande grytjakt eller fällfångst av rovvilt
b) Flerskottsvapen	Yrkesmässigt bedriven jakt- eller viltvård eller annat kvalificerat behov
2. Vapen som av Rikspolisstyrelsen efter samråd med Statens naturvårdsverk klassificeras som salongsgevär	Avlivande av fällfångat vilt
3. Injektionsvapen	Jakt enligt tillstånd som meddelas av Statens naturvårdsverk eller veterinärarbete som avser tamdjur, om sökanden visar att han genomgått utbildning enligt föreskrifter som meddelas av Statens jordbruksverk, såvitt avser jakt i samråd med Statens naturvårdsverk
4. Eldrör eller pipa eller annan anordning som möjliggör att till ett skjutvapen används annan ammunition än vapnet är avsett för	<p>a) Målskjutning</p> <p>b) Yrkesmässigt bedriven jakt- eller viltvård eller annat kvalificerat behov</p>

5. Ljuddämpare Till skydd för hälsa eller miljö vid jakt och målskjutning, om det är särskilt påkallat.

5 § Rikspolisstyrelsen meddelar föreskrifter om vilka typer av skjutvapen som skall anses vara lämpade för olika ändamål.

6 § Den som tillverkar kolsyre-, luft-, fjäder- eller harpunvapen skall göra anmälan om det till Rikspolisstyrelsen. Närmare föreskrifter om när anmälan skall ske och om vad den skall innehålla meddelas av Rikspolisstyrelsen.

7 § Om tillstånd beviljas att inneha ett skjutvapen som sökanden avser att förvärva i ett främmande land, får polismyndigheten i förekommande fall även utfärda sådant intyg om att förvärvet godkänns av svensk myndighet som kan krävas av myndigheterna i det främmande landet.

I annat fall får polismyndigheten godkänna att en person som är bosatt i Sverige får förvärva skjutvapen i ett främmande land, om det med hänsyn till sökandens personliga förhållanden kan antas att han inte kommer att missbruka vapnet. Ett sådant godkännande medför inte någon rätt att inneha vapnet i Sverige.

8 § Tillstånd att inneha ammunition får ges

- a) den som samlar skjutvapen, i fråga om ammunition till sådana vapen som han har tillstånd att inneha,
- b) den som samlar ammunition,
- c) i andra fall om det finns särskilda skäl.

9 § Tillstånd att inneha skjutvapen eller ammunition får inte meddelas den som är underårig utan att förmyndaren har samtyckt till innehavet.

10 § Tillstånd att inneha skjutvapen i kategori B i bilagan till denna förordning eller ammunition till ett sådant vapen får inte meddelas någon som är bosatt i ett annat land inom Europeiska unionen, om inte en behörig myndighet i det landet har samtyckt till innehavet.

Tillstånd att inneha skjutvapen i kategori A, B eller C i bilagan till denna förordning får meddelas en person som är bosatt i ett annat land inom Europeiska unionen endast om denna person

- a) beviljats tillstånd enligt 4 kap. 6 9 §§ att föra över vapnet till det land som personen är bosatt i, eller
- b) skriftligt intygat och motiverat sin avsikt att inneha vapnet endast i Sverige.

Bevis om tillstånd till innehav av skjutvapen och ammunition, m.m.

11 § Över tillstånd att inneha skjutvapen eller ammunition skall polismyndigheten utfärda bevis samt, om tillståndet avser innehav av vapen, en duplett av beviset.

Om tillståndet avser en person som är bosatt i ett annat land inom Europeiska unionen skall polismyndigheten sända en kopia av tillståndsbeviset till Rikspolisstyrelsen. I förekommande fall skall kopian även omfatta en sådan anteckning som avses i 14 § andra stycket. Rikspolisstyrelsen skall till det främmande landet vidarebefordra de uppgifter som krävs för att kunna identifiera vapnet och förvärvaren. Detta gäller dock endast skjutvapen som hör till kategori C i bilagan till denna förordning samt ammunition som är avsedd för sådana vapen.

12 § Bevis om tillstånd att inneha skjutvapen skall innehålla de uppgifter om tillståndshavaren och om vapnet som anges i 1 kap. 6 § samt om tidsbegränsning eller villkor som har meddelats med stöd av vapenlagen (0000:00).

Beviset skall vidare innehålla uppgift om för vilket ändamål ägaren är berättigad att inneha vapnet.

13 § Bevis om tillstånd att inneha ammunition skall innehålla de uppgifter om tillståndshavaren som anges i 1 kap. 8 § samt uppgift om för vilket ändamål ammunitionen får innehas. I beviset skall anges det slag och den mängd ammunition som tillståndet avser.

14 § Den som förvärvat skjutvapen med stöd av innehavstillstånd som inte avser ett visst bestämt vapen skall senast inom en månad efter förvärvet förete tillståndsbeviset hos polismyndigheten och lämna uppgift om överlåtarens eller upplåtarens namn, person- eller organisationsnummer och hemvist samt tillverkningsnummer om dessa uppgifter inte har lämnats tidigare. Avser förvärvet ett skjutvapen som saknar uppgift om tillverkningsnummer, skall annan uppgift som tillåter identifiering anges. Är det fråga om förvärv av skjutvapen från någon annan än en vapenhandlare, skall överlåtarens tillståndsbevis rörande vapnet bifogas, om beviset finns i behåll.

Polismyndigheten skall på beviset anteckna vapnets tillverkningsnummer eller, om det saknas, någon annan uppgift som tillåter identifiering.

15 § Den som inte har förvärvat skjutvapen före utgången av den tid som sägs i 1 kap. 7 § skall inom en månad därefter anmäla detta och återlämna tillståndsbeviset till polismyndigheten.

16 § Har ett tillståndsbevis förstörts eller förkommit eller förändrats så att det inte lämpligen kan användas, får polismyndigheten efter ansökan utfärda nytt bevis (duplettbevis).

Ansökan skall, om beviset inte finns i behåll, innehålla en på heder och samvete avgiven förklaring om förlusten av beviset.

Kommer beviset senare till rätta, skall detta eller det nya beviset genast återlämnas till polismyndigheten.

17 § Polismyndigheten skall efter ansökan utfärda ett europeiskt skjutvapenpass till den som har tillstånd att i Sverige inneha ett skjutvapen som avses i bilagan till denna förordning. Skjutvapenpasset skall ha en begränsad giltighetstid. Det får återkallas av polismyndigheten, om det finns särskilda skäl till det.

Ett europeiskt skjutvapenpass skall omedelbart lämnas in till polismyndigheten, om innehavarens tillstånd att inneha något av de skjutvapen som omfattas av passet återkallas, om innehavaren avhänder sig något av dessa vapen eller om skjutvapenpasset återkallas. Om passet inte längre skall gälla, skall det makuleras. I annat fall skall polismyndigheten göra en anteckning i passet om de ändrade förhållandena och återlämna det till innehavaren.

Ytterligare föreskrifter om det europeiska skjutvapenpasset meddelas av Rikspolisstyrelsen.

Skyldighet att medföra och visa upp tillståndsbevis, m.m.

18 § En överlåtare eller upplåtare får inte lämna ut ett skjutvapen till den som fått tillstånd att inneha vapnet förrän han av denne har fått en duplett av tillståndsbeviset.

19 § Vid utbyte av en försliten eller på annat sätt obrukbar del av ett skjutvapen skall vapeninnehavaren visa tillståndsbeviset för vapnet eller vapendelen.

20 § Den som har tillstånd att inneha skjutvapen är skyldig att medföra bevis om tillståndet när vapnet medförs av honom själv eller av annan som lånat vapnet av honom för att inneha det under hans uppsikt.

Om det är fråga om jaktvapen eller vapen som är avsett för tävlings- eller övningskjutning, får tillståndshavaren i stället medföra jaktkort eller medlemskort i sådan sammanslutning som avses i 2 kap. 4 § vapenlagen (0000:00) försett med anteckning av tjänsteman inom polisväsendet eller av två trovärdiga personer att för vapnet gällande tillståndsbevis har företetts.

Den som medför lånat skjutvapen i annat fall än som avses i första stycket är skyldig att medföra sådant intyg eller bevis som enligt 5 kap. 1 § skall överlämnas till honom. Han skall även medföra bevis om eget tillstånd att inneha vapen av samma typ.

21 § Den som fört in ett skjutvapen till Sverige med stöd av 4 kap. 3 § skall under vistelsen i Sverige med vapnet medföra tillstånd från en behörig myndighet i Danmark, Finland eller Norge att där inneha vapnet. I stället för ett tillstånd från en myndighet i Danmark eller Finland får medföras ett europeiskt skjutvapenpass som meddelats i något av dessa länder och i vilket vapnet är inskrivet.

Den som fört in ett skjutvapen till Sverige med stöd av ett tillstånd som skrivits in i ett europeiskt skjutvapenpass skall medföra passet under vistelsen i Sverige med vapnet.

3 kap. Handel med skjutvapen m.m.

Handel med skjutvapen

1 § Ansökan om tillstånd att driva handel med skjutvapen görs skriftligen hos polismyndigheten. Ansökan skall innehålla uppgift om sökandens namn, personnummer, hemvist och om uppskattad omfattning av rörelsen, lagerhållningens storlek, lokalerna där verksamheten skall bedrivas samt vilka omständigheter sökanden vill åberopa för utredning av sina kunskaper att driva handel med skjutvapen.

Meddelas tillstånd skall bevis om detta utfärdas. I beviset skall anges det antal och slag av skjutvapen som får innehas på en gång samt den plats där rörelsen får bedrivas.

2 § Ansökan om godkännande som föreståndare eller som ersättare för sådan eller om godkännande av person som i vapenhandlares ställe skall närvara vid provskjutning, görs skriftligen hos polismyndigheten. Ansökan skall innehålla uppgift om sökandens namn, personnummer och hemvist samt vilka omständigheter sökanden vill åberopa för utredning av sina kunskaper.

Över godkännande som avses i första stycket skall polismyndigheten utfärda bevis.

3 § Rikspolisstyrelsen meddelar närmare föreskrifter om krav på kunskap för tillstånd att driva handel med skjutvapen.

4 § Handelsrörelse får inte påbörjas förrän polismyndigheten har godkänt lokaler och andra utrymmen som är anordnade för vapnens förvaring.

5 § Vid förfall för tillståndshavaren eller föreståndaren får handelsrörelsen förestås av en av polismyndigheten godkänd ersättare. Vid provskjutning får i vapenhandlares ställe någon annan av polismyndigheten godkänd person närvara.

6 § En handlare är skyldig att föra en särskild inköpsförteckning över förvärvade skjutvapen och en särskild försäljningsförteckning över försålda skjutvapen.

Inköpsförteckning och försäljningsförteckning samt bilagor skall förvaras under tio år från den dag sista anteckningen gjordes. Läggs rörelsen ner, skall förteckningarna och bilagorna överlämnas till polismyndigheten.

Föreskrifter om vilka uppgifter som skall införas i inköpsförteckning och försäljningsförteckning, hur förteckningarna skall föras och om vilka handlingar som skall fogas som bilagor till sådana förteckningar meddelas av Rikspolisstyrelsen.

7 § En handlare som i särskilt fall önskar förvärva skjutvapen av någon annan än den som är berättigad att tillverka eller driva handel med skjutvapen skall kontrollera att överlåtaren har tillstånd att inneha vapnet. Handlaren skall inom en månad från förvärvet skriftligen anmäla detta hos polismyndigheten i den ort där överlåtaren är folkbokförd eller, om denne inte är folkbokförd i Sverige, i den ort där han är bosatt eller annars uppehåller sig. I samband med sådan anmälan skall överlåtarens tillståndsbevis ges in till polismyndigheten, om det finns i behåll.

Rikspolisstyrelsen meddelar föreskrifter om innehållet i sådan anmälan.

8 § Polismyndigheten skall se till att skjutvapen som innehas av handlare förvaras på föreskrivet sätt. Polismyndigheten skall minst en gång årligen låta granska handlarens inköpsförteckningar och försäljningsförteckningar med bilagor samt, när anledning finns till det, hans lager av skjutvapen.

Handlare är skyldiga att hålla inköps- och försäljningsförteckningarna med bilagor tillgängliga för polisman samt att lämna av denne begärda upplysningar om inköpta och sålda vapen och om befintligt vapenlager liksom om andra förhållanden, som är av betydelse för den tillsyn som polismyndighet skall utöva.

Reparation, översyn och skrotning av skjutvapen

9 § Ansökan om tillstånd enligt 3 kap. 3 § vapenlagen (0000:00) att ta emot skjutvapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning görs

skriftligen hos polismyndigheten.

Ansökan skall innehålla uppgift om sökandens namn, personnummer och hemvist samt om vilka vapentyper ansökan avser och hur mottagna skjutvapen avses bli förvarade. Sökanden skall vidare uppge vilka omständigheter han vill åberopa för utredning av sina kunskaper.

Över tillståndet skall polismyndigheten utfärda bevis. Beviset skall innehålla uppgift om vilka vapentyper godkännandet avser samt om villkor som meddelats med stöd av vapenlagen (0000:00).

10 § Rikspolisstyrelsen meddelar närmare föreskrifter om krav på kunskap för tillstånd att i näringsverksamhet ta emot skjutvapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning.

11 § Den som tar emot skjutvapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning är skyldig att föra anteckningar i en särskild reparationsförteckning eller skrotningsförteckning över mottagna vapen.

Föreskrifter om vilka uppgifter som skall införas i förteckningarna och hur förteckningarna skall föras meddelas av Rikspolisstyrelsen.

Den som tagit emot skjutvapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning är skyldig att hålla förteckningarna tillgängliga för polisman samt lämna denne begärda upplysningar om mottagna vapen.

Reparationsförteckning och skrotningsförteckning samt bilagor skall förvaras under tio år från den dag sista anteckningen gjordes.

12 § Vid reparation av ett skjutvapen får, utan särskilt tillstånd, en försliten eller på annat sätt oanvändbar vapendel bytas ut mot en ny likadan.

Den som har särskilt tillstånd att inneha slutstycken, ljuddämpare, eldrör, pipor, stommar, lådor eller trummor eller armborststommar med avfyrningsanordningar får utan tillstånd byta ut en sådan del mot en ny likadan, om den utbytta delen lämnas för skrotning och bytet genast anmäls till polismyndigheten. Den som gör anmälan skall bifoga tillståndsbeviset samt ett intyg från mottagaren att vapendelen har tagits emot för skrotning.

13 § Den som lämnar ett skjutvapen för skrotning skall senast inom en månad anmäla detta till polismyndigheten. Den som gör anmälan skall bifoga tillståndsbeviset samt ett intyg från mottagaren att vapnet tagits emot för skrotning.

Intyg om att vapnet skrotats skall lämnas till polismyndigheten av den som skrotat vapnet.

14 § Anmälan som avses i 3 kap. 12 och 13 §§ i denna förordning skall göras till polismyndigheten i den ort där vapeninnehavet är registrerat.

4 kap. Införsel och överföring av skjutvapen och ammunition

Införsel av skjutvapen m.m.

1 § I fråga om tillstånd till införsel av skjutvapen eller ammunition gäller i tillämpliga delar vad som är föreskrivet om tillstånd till innehav av skjutvapen och ammunition. Avser tillståndet vapen eller ammunition som tillfälligt skall användas vid jakt eller tävling här i landet, får de förutsättningar som motsvarar dem som anges i 2 kap. 5 § vapenlagen (0000:00) och 2 kap. 3 4 §§ denna förordning visas genom intyg från den som anordnar jakten eller tävlingen.

2 § Införseltillstånd ger rätt att under den begränsade tid och för det ändamål som anges i tillståndet i Sverige inneha de skjutvapen och den ammunition som förts hit med stöd av tillståndet. Tillståndet gäller under förutsättning att vapnen och ammunitionen förs in inom sex månader från dagen för tillståndet eller den längre tid som polismyndigheten bestämmer.

3 § Skjutvapen eller ammunition får föras in till Sverige utan särskilt tillstånd i följande fall:

a) Enskilda personer får föra in de skjutvapen och den ammunition som de i Sverige har rätt att inneha för personligt bruk. Detta gäller också sådana organisationer som kan meddelas tillstånd att inneha skjutvapen.

b) Enskilda personer som har permanent tillstånd från behörig myndighet i Danmark, Finland eller Norge att där inneha jakt- eller tävlingsskjutvapen för eget bruk, får medföra dessa vapen med tillhörande ammunition till Sverige för tillfällig användning vid jakt eller tävling i Sverige. Vapnen och ammunitionen får i ett sådant fall under högst tre månader från dagen för införandet innehas utan tillstånd i Sverige av den som har fört in egendomen.

4 § Skjutvapen och ammunition får inte förvaras på tullager eller i frihamn utan medgivande av länsstyrelsen. Endast den som har tillstånd att föra in skjutvapen eller ammunition får ta hand om och i övrigt förfoga över sådan egendom enligt 7 § första stycket tullagen (1994:1550) utan att egendomen har förtullats.

I övrigt gäller lagen (1973:980) om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor, m.m.

5 § Tillstånd till införsel av skjutvapen som medförs vid resa av en person bosatt i ett land inom Europeiska unionen får beviljas för en eller flera resor under högst ett år och skall anses omfatta rätt att inneha

vapnet i Sverige under denna tid. Ett beslut om sådant tillstånd skall skrivas in i tillståndshavarens europeiska skjutvapenpass.

Ett tillstånd enligt första stycket skall även anses omfatta rätt till införsel av ammunition som är avsedd för vapnet och som innehavaren kan antas behöva under vistelsen i Sverige.

Överföring av skjutvapen m.m.

6 § Tillstånd krävs för att föra över skjutvapen som omfattas av bilagan till denna förordning från Sverige till ett annat land inom Europeiska unionen.

Ansökan om tillstånd till överföring skall göras hos polismyndigheten. Den skall göras skriftligen på formulär som fastställs av Rikspolisstyrelsen och innehålla de uppgifter som anges på detta.

Om tillstånd till införsel av vapnet krävs i det land dit vapnet skall föras över, skall ett sådant tillstånd bifogas ansökan.

7 § Vid prövning av en ansökan enligt 6 § skall polismyndigheten kontrollera att det finns ett nödvändigt tillstånd till införsel av vapnet samt att överföringen uppfyller godtagbara krav på säkerhet.

Beviljas tillstånd till överföring skall i förekommande fall införseltillstånd från mottagarlandet bifogas beslutet. En kopia av beslutet skall omedelbart sändas till Rikspolisstyrelsen.

Rikspolisstyrelsen skall senast vid tidpunkten för överföringen vidarebefordra uppgifterna i beslutet till en behörig myndighet i det land dit vapnet skall föras och i förekommande fall i transiteringsländerna.

8 § En kopia av ett beslut enligt 7 § skall medfölja vapnet till dess destinationsort. Det skall på begäran visas upp för myndigheterna i de länder som berörs av överföringen.

9 § Den som har tillstånd att driva handel med skjutvapen får beviljas generellt tillstånd att föra över sådana vapen som omfattas av handelstillståndet från Sverige till en vapenhandlare som är bosatt i ett annat land inom Europeiska unionen. Ett sådant tillstånd får beviljas för en tid av högst tre år åt gången.

Vid överföring av skjutvapen med stöd av tillstånd enligt första stycket skall avsändaren senast vid tidpunkten för överföringen lämna upplysningar till Rikspolisstyrelsen om

a) namn och adress på den som säljer eller överläter skjutvapnet och på den som köper eller förvärvar det eller i förekommande fall ägaren,

- b) den adress som skjutvapnet skall transporteras till.
- c) antalet skjutvapen som skall transporteras.
- d) uppgifter som möjliggör identifiering av skjutvapnet.

Rikspolisstyrelsen skall omedelbart vidarebefordra uppgifterna till en behörig myndighet i destinationslandet och i förekommande fall i transiteringsländerna.

10 § Tillstånd krävs för att föra över ammunition från Sverige till ett annat land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. För ett sådant tillstånd tillämpas bestämmelserna i 6–9 §§ på motsvarande sätt.

11 § Utan tillstånd enligt 6–9 §§ får ett skjutvapen som avses i bilagan till denna förordning medföras vid en resa från Sverige till något annat land inom Europeiska unionen endast om tillstånd beviljats av en behörig myndighet i vart och ett av de berörda länderna. Ett sådant tillstånd kan avse en eller flera resor under högst ett år och skall föras in i ett europeiskt skjutvapenpass. Tillstånd behöver dock inte begäras in från ett land som tillåter införsel av vapnet utan tillstånd under de förutsättningar som gäller för resan. Det europeiska skjutvapenpasset skall alltid medföras på resan och på begäran visas upp för de behöriga myndigheterna i respektive land.

Den som medför ett skjutvapen vid en resa enligt första stycket får utan särskilt tillstånd även medföra ammunition till vapnet för personligt bruk.

12 § Den som till Sverige inför kolsyre-, luft-, fjäder- eller harpunvapen skall göra anmälan om det till Rikspolisstyrelsen. Närmare föreskrifter om när anmälan skall ske och om vad den skall innehålla meddelas av Rikspolisstyrelsen.

13 § Den som med stöd av bestämmelserna i 5 kap. vapenlagen (0000:00) lånar ut ett skjutvapen till någon som är fast bosatt i en stat som har tillträtt den europeiska konventionen den 28 juni 1978 om kontroll av enskilda personers införskaffande och innehav av skjutvapen (den europeiska vapenkonventionen), skall omedelbart anmäla utlåningen till polismyndigheten, om inte vapnet skall innehas och användas av låntagaren endast inom Sverige.

En sådan anmälan skall också göras av den som avser att för personligt bruk föra ut skjutvapen ur Sverige till en stat som har tillträtt den europeiska vapenkonventionen, om vistelsen i den främmande staten skall vara mer än tre månader. Anmälan skall göras före utförseln.

Till den europeiska vapenkonventionen är, förutom Sverige, följande stater anslutna: Cypern, Danmark med undantag av Färöarna och Grönland, Island, Italien, Luxemburg, Nederländerna, Portugal och Tyskland.

14 § Föreskrifterna om anmälningsskyldighet i 13 § gäller inte

1. långa skjutvapen med slätborrade pipor, om bara ett skott kan avskjutas från varje pipa utan omladdning,
2. kolsyre-, luft-, fjäder- och harpunvapen,
3. varaktigt obrukbara vapen, som i brukbart skick skulle räknas som skjutvapen,
4. särskilda anordningar som gör det möjligt att använda annan ammunition till ett skjutvapen än det är avsett för.

15 § Anmälan som avses i 13 § skall göras till polismyndigheten i den ort där anmälaren är folkbokförd eller, om han inte är folkbokförd i Sverige, i den ort där han är bosatt eller annars uppehåller sig.

Anmälan skall innehålla uppgift om namn och hemort samt nummer på pass eller identitetskort i fråga om den person som skall inneha skjutvapnet. Dessutom skall uppgifter om vapnet lämnas i de hänseenden som anges i 1 kap. 6 § denna förordning.

Polismyndigheten skall vidarebefordra anmälan till Rikspolisstyrelsen, som sänder underrättelse till behörig myndighet i den främmande staten.

5 kap. Utlåning av skjutvapen

1 § Vid utlåning av skjutvapen skall intyg om lånet överlämnas till låntagaren, om inte vapnet innehas uteslutande i upplåtarens närvaro.

Vid utlåning från enskild vapeninnehavare till medlem av hans familj eller hushåll eller, beträffande gasvapen, till anställd i och för dennes tjänst får vapeninnehavarens tillstånds- eller deklarationsbevis överlämnas i stället för låneintyg.

2 § Låneintyg skall innehålla uppgift om låntagarens namn, personnummer och hemvist och om tid och ändamål för utlåningen.

Om upplåtaren är enskild vapeninnehavare, skall intyget tecknas på kopia av hans tillstånds- eller deklarationsbevis. Annat låneintyg skall innehålla uppgift om skjutvapnets fabrikat, modell, kaliber och tillverkningsnummer.

3 § En anmälan enligt 5 kap. 2 § andra stycket vapenlagen (0000:00) skall skriftligen ges in till den polismyndighet som registrerat vapeninnehavet. Anmälan skall innehålla uppgifter om långivarens och

låntagarens personnummer samt uppgift om den polismyndighet som meddelat låntagaren tillstånd att inneha skjutvapen. Anmälan skall också innehålla uppgift om det ändamål för vilket utlåning sker samt under vilken tid utlåningen avses vara.

Vad som sagts i första stycket gäller också anmälan enligt 5 kap. 8 § andra stycket vapenlagen (0000:00).

6 kap. Förvaring av skjutvapen och ammunition

1 § Rikspolisstyrelsen meddelar föreskrifter om hur skjutvapen och ammunition skall handhas för att bestämmelserna i 6 kap. 1, 2 och 4 §§ vapenlagen (0000:00) skall vara uppfyllda.

Rikspolisstyrelsen meddelar särskilda föreskrifter om vapenhandlares, museers och sammanslutningars förvaring av tillståndspliktiga skjutvapen samt sammanslutningars förvaring av ammunition. I fråga om förvaring av ammunition som räknas till explosiva varor finns bestämmelser även i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor och i föreskrifter som meddelats med stöd av lagen.

2 § Ansökan om tillstånd att förvara skjutvapen hos annan görs skriftligen hos polismyndigheten.

Ansökan skall innehålla uppgift om sökandens namn, personnummer och hemvist samt om varje vapens typ, fabrikat, modell och kaliber. Ansökan skall också innehålla uppgift om mottagarens namn, personnummer och hemvist samt om dennes egna vapeninnehav. Vidare skall ansökan innehålla en närmare redogörelse för skälen för förvaring hos mottagaren och möjligheten för denne att erbjuda en säker förvaring.

Polismyndigheten får meddela tillstånd till förvaring hos annan endast om polismyndigheten i mottagarens ort medgett detta.

3 § Sådan inspektion som avses i 6 kap. 5 § andra stycket vapenlagen (0000:00) skall föregås av en underrättelse som lämnas i god tid före förrättningen.

Den som efter förordnande utfört sådan inspektion har rätt till ersättning av allmänna medel.

7 kap. Återkallelse av tillstånd m.m.

1 § Närmare föreskrifter om anmälan som avses i 7 kap. 7 § vapenlagen (0000:00) meddelas av Socialstyrelsen.

2 § Om skjutvapen eller ammunition ingår i ett dödsbo eller ett konkursbo, får polismyndigheten besluta att egendomen tills vidare skall

förvaras av myndigheten eller någon annan som myndigheten anvisar, när det finns särskild anledning till det. Den som tar hand om boet är i så fall skyldig att efter polismyndighetens beslut lämna över vapnen och ammunitionen till den som skall förvara egendomen.

8 kap. Inlösen av skjutvapen och ammunition

1 § Länsstyrelsen skall utse en eller flera värderingsmän som skall biträda polismyndigheten vid värdering av skjutvapen och ammunition som skall lösas in. Till värderingsman bör utses den som har god kännedom om skjutvapens och ammunitions marknadsvärde och vapenhandlars pris vid inköp av begagnade skjutvapen.

Värderingsman är berättigad till ersättning av allmänna medel för sitt uppdrag.

Polismyndigheten bör med ägaren till den egendom som skall inlösas söka komma överens om det värde efter vilket inlösen skall ske.

2 § Skjutvapen och ammunition som tillfallit staten skall försäljas. Innan försäljning sker skall Statens kriminaltekniska laboratorium erbjudas att få egendomen. Överlämnas egendomen till försäljning, skall Statens försvarshistoriska museer först erbjudas att få köpa den.

9 kap. Ansvarsbestämmelser

1 § Till böter döms den som bryter mot 2 kap. 6 §, 16 § tredje stycket eller 18 §, 3 kap. 4 §, 6 § första och andra stycket, 7 § första stycket, 8 § andra stycket, 11 § eller 13 §, 12 kap. 1 §, eller som underlåter att göra anmälan enligt 4 kap. 12 §.

2 § Till penningböter döms den som bryter mot 1 kap. 9 §, 2 kap. 14 § första stycket, 15 §, 16 § tredje stycket, 20 § eller 21 §, eller som lånar ut skjutvapen utan att följa vad som föreskrivits i 5 kap. 1–3 §§.

3 § Den som har ertappats med att medföra skjutvapen utan att kunna visa upp i 2 kap. 20 och 21 §§ föreskriven handling är fri från ansvar, om han inom en vecka därefter hos polismyndighet styrker att han vid tiden för förseelsen hade rätt att inneha vapnet och omständigheterna ger vid handen att förseelsen haft sin grund i tillfälligt förbiseende.

10 kap. Överklagande m.m.

1 § En polismyndighets beslut enligt denna förordning får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

2 § En polismyndighets eller en domstols beslut enligt denna förordning skall gälla omedelbart, om inte annat förordnas.

11 kap. Avgifter

1 § Avgift tas ut för prövning av ansökan enligt denna förordning i de fall som framgår av andra stycket.

För ansökningsavgiftens storlek m.m. gäller bestämmelserna i 9–14 §§ avgiftsförordningen (1992:191), varvid följande avgiftsklasser tillämpas:

Ärendeslag	Avgiftsklass
Tillstånd att inneha skjutvapen (1 kap. 6 §)	
första vapnet för vilket tillstånd söks	2
varje ytterligare vapen	1
Förnyat tillstånd att inneha skjutvapen	1
Tillstånd att inneha ammunition (1 kap. 8 §)	1
Tillstånd till införsel av skjutvapen eller ammunition (4 kap. 1 §)	2
Tillstånd till överföring av skjutvapen eller ammunition till ett annat land (4 kap. 6–10 §§)	1
Utfärdande av ett europeiskt skjutvapenpass	2
Förnyande av eller införande av ytterligare skjutvapen i ett europeiskt skjutvapenpass	1
Tillstånd att driva handel med skjutvapen (3 kap. 1 §)	5
Godkännande av föreståndare för handel med skjutvapen, ersättare för denne eller person som i vapenhandlares ställe skall närvara vid provskjutning (3 kap. 2 §)	2
Tillstånd att ta emot skjutvapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning (3 kap. 9 §)	5
Anmälan om utlåning eller överlämnande av skjutvapen (5 kap. 3 §)	1
Tillstånd till förvaring hos annan (6 kap. 2 §)	2

2 § Avgift tas ut för utlämnande av duplettbevis enligt 2 kap. 16 §.

I fråga om avgiftens storlek m.m. gäller bestämmelserna i 20–24 §§ avgiftsförordningen (1992:191), varvid avgiftsklass A tillämpas.

12 kap. Särskilda bestämmelser

1 § Styrelse för sammanslutning och föreståndare för museum eller bevakningsföretag skall utöva kontroll över sammanslutningens respektive museets eller bevakningsföretagets innehav av skjutvapen och ammunition och över att dessa förvaras riktigt.

2 § Polismyndigheten skall underrätta skattemyndigheten om vilka personer som förekommer i vapenregister. När en sådan person ändrar namn, får ändrad folkbokföring eller avregistreras från folkbokföringen, skall skattemyndigheten lämna uppgift om detta till polismyndigheten i den ort där personen är folkbokförd.

3 § Har domstol funnit någon skyldig till brott mot vapenlagen (0000:00) eller denna förordning eller till annat brott vid vilket skjutvapen använts eller har högre rätt avgjort mål vari sådan dom meddelats, skall kopia av domen eller beslutet samma dag sändas till polismyndigheten i den dömdes folkbokföringsort. I fråga om den som driver handel med skjutvapen eller ammunition, i näringsverksamhet tar emot skjutvapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning, ingår i styrelse för sammanslutning som avses i 2 kap. 4 § vapenlagen (0000:00) eller företräder huvudman för museum skall underrättelse även sändas till polismyndigheten i den ort där rörelsen bedrivs, styrelsen har sitt säte eller museet är beläget.

Samma underrättelseskyldighet gäller när domstol har lämnat yrkande om förverkande enligt vapenlagen helt eller delvis utan bifall.

4 § Ytterligare föreskrifter för verkställigheten av vapenlagen (0000:00) och för verkställigheten av denna förordning meddelas av Rikspolisstyrelsen, som även meddelar föreskrifter om registerföringen hos polismyndigheterna.

Bilaga

För tillämpningen av vissa bestämmelser i vapenförordningen (0000:00) delas skjutvapen och ammunition in i kategorier enligt följande.

Kategori A

1. Explosiva militära missiler och startlavetter.
2. Automatiska skjutvapen.
3. Skjutvapen maskerade som andra föremål.
4. Ammunition med kroppsskyddspenetrerande projektiler, explosions- eller brandprojektiler och projektiler för sådan ammunition.
5. Pistol- och revolverammunition med utvidgande projektiler och projektiler för sådan ammunition, med undantag för de fall då de skall användas till sådana vapen avsedda för jakt eller målskjutning som innehas av personer med rätt att bruka dem.

Kategori B

1. Halvautomatiska eller repeterande korta vapen.
2. Korta vapen med enkelskott med centralantändning.
3. Korta vapen med enkelskott med kantantändning, vars totala längd är mindre än 28 cm.
4. Halvautomatiska långa skjutvapen, vars magasin och patronläge tillsammans kan innehålla mer än tre skott.
5. Halvautomatiska långa skjutvapen, vars magasin och patronläge tillsammans inte kan innehålla mer än tre skott och där laddningsmekanismen kan tas bort eller det inte är uteslutet att vapnet med hjälp av vanliga verktyg kan omändras på sådant sätt att magasin och patronläge tillsammans kan innehålla mer än tre skott.
6. Repeterande och halvautomatiska långa skjutvapen med slätborrade lopp som inte överstiger 60 cm längd.
7. Halvautomatiska skjutvapen för civilt bruk som liknar vapen med automatisk mekanism.

Kategori C

1. Repeterande långa skjutvapen andra än de som står upptagna i kategori B punkt 6.
2. Långa skjutvapen med räfflade lopp för enkelskott.
3. Halvautomatiska långa skjutvapen som inte omfattas av kategori B punkt 4 - 7.
4. Korta vapen för enkelskott med kantantändning vars totala längd inte är mindre än 28 cm.

Kategori D

Enkelskotts långa skjutvapen med slätborrade lopp.

Vapendelar

Slutstycket, patronläget och pipan till ett skjutvapen tillhör som separata delar samma kategori som det skjutvapen de är eller är tänkta att vara monterade på.

Undantag

Ovan angivna kategorier skall inte omfatta föremål som stämmer med beskrivningen i dessa men som

- a) har gjorts varaktigt obrukbara genom tillämpning av ett tekniskt förfarande som har godkänts av polismyndigheten,
- b) är gjorda för larm, signalering, livräddning, djurslakt eller harpunfiske eller för industriellt eller tekniskt bruk, förutsatt att de bara kan användas i ett sådant syfte,
- c) betraktas som antika vapen eller reproduktioner av sådana, om dessa inte har inkluderats i de föregående kategorierna.

Definitioner

I denna bilaga avses med:

- a) Korta vapen: ett skjutvapen med en pipa som inte överstiger 30 cm eller vars totala längd inte överstiger 60 cm.
- b) Långa vapen: alla skjutvapen som inte är korta vapen.
- c) Automatvapen: ett skjutvapen som laddar om automatiskt varje gång ett skott avfyras och som kan avfyras mer än ett skott med ett tryck på avtryckaren.
- d) Halvautomatiskt skjutvapen: ett skjutvapen som laddar om automatiskt varje gång ett skott avfyras och som bara kan avfyras ett skott med ett tryck på avtryckaren.
- e) Repeterande skjutvapen: ett skjutvapen som efter att ett skott har avfyrats är avsett att laddas om från ett magasin eller cylinder med hjälp av ett manuellt tillvägagångssätt.
- f) Skjutvapen för enkelskott: ett skjutvapen utan magasin som laddas för varje skott genom att man manuellt sätter in ett skott i patronläget eller i ett laddningsutrymme där pipan bryts.
- g) Ammunition med kroppsskyddspenetrerande kulor: ammunition för militärt bruk där kulan är försedd med mantel och har en massiv hård kärna.
- h) Ammunition med explosiva projektiler: ammunition för militärt bruk där projektilen innehåller en laddning som exploderar när den

stöter emot något.

i) Ammunition med brandprojektiler: ammunition för militärt bruk där projektilen innehåller en kemisk blandning som börjar brinna vid kontakt med luften eller vid anslaget.

Övergångsbestämmelser

1. Denna förordning träder i kraft den
2. Genom förordningen upphävs vapenförordningen (1996:70)
3. Innehar någon sedan tiden före den 1 januari 1992 ett luft- eller fjädervapen som enligt då gällande föreskrifter fick innehas utan tillstånd, får han inneha det utan tillstånd även fortsättningsvis.

1 Inledning

1.1 Utredningens uppdrag

Av direktiven, se *bilaga 1*, framgår att utredningen skall göra en genomgripande översyn av vapenlagstiftningen med inriktning på att förebygga våldsbrott. Därvid skall utredningen göra en utvärdering dels av de ändringar i vapenlagen som företogs på förslag av 1987 års vapenutredning, dels av lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål. Vidare skall utredningen på en rad olika punkter överväga om lagstiftningen på dessa områden i tillräcklig grad är ägnad att förebygga att vapen eller vapenliknande föremål kommer till användning vid våldsbrott. På de områden där det behövs skall utredningen lägga fram förslag till lagändringar. Vilka områden inom lagstiftningen som utredningen särskilt skall uppmärksamma framgår närmare av direktiven, bilaga 1 (direktivets sidnr 10 ff).

1.2 Arbetets bedrivande

Utredningen skulle med förtur ta sig an frågan om en utvärdering av lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål samt utformningen av ett förbud mot att medföra skjutvapen på allmän plats. I denna del lämnade utredningen ett delbetänkande i april 1996, Förbud mot vapen på allmän plats m.m., SOU 1996:50.

Utredningen har haft femton sammanträden (varav fem sammanträden under arbetet med delbetänkandet).

Två enkäter har genomförts. Enkäten som riktades till samtliga enheter inom landets polismyndigheter som handlägger vapenärenden (drygt ett hundratal) var mycket omfattande och behandlade i stort sett samtliga frågor rörande tillämpningen av vapenlagstiftningen. I samband med enkäten samlades statistiska uppgifter in som sedan legat till grund för betänkandet. Utredningen erhöll svar från samtliga registerenheter. Enkäten som riktades till polisens utredare av våldsbrott ställde frågan om det fanns synpunkter på hur man kunde förbättra vapenlagstiftningen för att förebygga våldsbrott. Utredningen erhöll svar från de flesta län, men förhållandevis få synpunkter och förslag.

Utredningen har haft flera sammanträffanden och kontakter i övrigt med Rikspolisstyrelsens vapenexperter. Utredningen har också träffat

representanter för Rikspolisstyrelsen angående frågan om inrättande av en särskild vapengrupp samt företrädare för den arbetsgrupp som arbetar med en översyn av säkerheten vid extremt skyddsvärda transporter i samband med Försvarmaktens och försvarsindustrins hantering av vapen och ammunition. Vidare har utredningen sammanträffat med företrädare för rikskriminalens underrättelsetjänst, varifrån också statistiska uppgifter inhämtats. Sekreteraren har härutöver deltagit vid två utbildningskonferenser, anordnade för vapenhandläggare vid olika tillståndsmyndigheter, samt besökt flera av polisens tillståndsenheter, bl.a. för att få en inblick i enheternas arbete samt att samla in statistiska uppgifter som legat till grund för betänkandet.

Sekreteraren har sammanträffat med Försvarmaktens juridiska avdelning, främst för att diskutera Försvarmaktens syn på det civila bruket av helautomatiska skjutvapen. Vidare har det förekommit kontakter med bl.a. Generaltullstyrelsen, Inspektionen för strategiska produkter och Statens naturvårdsverk.

Utredningen har gjort studiebesök hos Statens kriminaltekniska laboratorium och har också gjort studiebesök på såväl civila som militära skjutbanor, vilket bl.a. inkluderat praktiska skytteövningar.

Utredningen har besökt Göteborgs, Helsingborgs, Stockholms och Umeå tingsrätter samt Hovrätten för Västra Sverige för att samla in material till utvärderingen av den straffskärpning som infördes år 1993.

Utredningen har vid två tillfällen träffat den norska vapenutredningen. Vidare har sekreteraren deltagit i en internationell konferens för polischefer i Stavanger, där frågan om vapenkontroll behandlades.

Slutligen har utredningen träffat företrädare för Frivilliga skytterörelsen, Svenska pistolskytteförbundet, Svenska sportskytteförbundet, Svenska jägareförbundet, Jägarnas riksförbund/Landsbygdens jägare, Sveriges vapenhandlareförening, Skytterörelsens ungdomsorganisation, Sveriges förbund för praktiskt skytte, Sveriges vapenägares förbund och Sveriges vapenhandlares riksförbund. Utöver sammanträffandena har det förekommit åtskilliga kontakter med dessa och andra sammanslutningar, på såväl central som lokal nivå. Många privatpersoner har också varit i kontakt med utredningen och har inkommit med skrivelser.

1.3 Generella direktiv

För samtliga kommittéer och särskilda utredare gäller att vissa generella direktiv skall beaktas. Dessa direktiv är att redovisa regionalpolitiska

konsekvenser (dir. 1992:50), att pröva offentliga åtaganden (dir. 1994:23), att redovisa jämställdhetspolitiska konsekvenser (dir. 1994:124) samt att redovisa konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet (dir. 1996:49).

Det sistnämnda direktivet ligger inom ramen för vårt arbete och har överlag beaktats i våra överväganden. Övriga direktiv har också beaktats. Utredningsuppdragets karaktär är dock sådant att utredningen inte funnit skäl att göra några särskilda överväganden i dessa hänseenden.

1.4 Bakgrund

Den nu gällande vapenlagen (1996:67) trädde i kraft den 1 april 1996. Den innehåller bestämmelser om enskildas, organisationers och vapenhandlares m.fl. befattning med civila skjutvapen och ammunition. Lagen är inte tillämplig på statens skjutvapen. Lagen kompletteras med vapenförordningen (1996:70) samt Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd.

Bestämmelser om tillverkning och utförsel av skjutvapen och ammunition finns i lagen (1992:1300) om krigsmateriel och i förordningen (1992:1303) om krigsmateriel. Regler om hantering och import av ammunition finns vidare i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor och i viss mån också i lagen (1985:426) om kemiska produkter.

Knivar, andra stick- och skärvapen m.m. är reglerade i lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål (knivförbudslagen) och, såvitt avser införsel, i förordningen (1990:415) om tillstånd till införsel av vissa farliga föremål.

Vapenlagstiftningen har varit föremål för ändringar vid ett stort antal tillfällen. Främst har det rört sig om materiella förändringar av de grundläggande bestämmelserna utan någon översyn i systematiskt hänseende. Den senaste förändringen, dvs. införandet av 1996 års vapenlag, var dock en ändring främst i språkligt och systematiskt hänseende samt en anpassning till gällande EG-regler. Materiellt vidtogs i övrigt inga större förändringar. I propositionen som föregick lagen angavs särskilt att lagförslaget inte skulle uppfattas som ett förslag till omprövning av regelsystemets innehåll i dess helhet (prop. 1995/96:52 s. 27). Sålunda bygger den nu gällande vapenlagen i allt väsentligt på 1973 års vapenlag (1973:1176), vilken i sin tur byggde på 1949 års vapenförordning (1949:340) som hade sin grund i 1934 års vapenkungörelse (1934:315).

De mest genomgripande förändringarna i materiellt hänseende som skett på senare år är de som grundade sig på 1987 års vapenutredning, som lade fram sitt slutbetänkande år 1989 (SOU 1989:44). Utredningens förslag ledde bl.a. till att bestämmelserna om förvärv och innehav av

skjutvapen och ammunition skärptes, att det ställdes högre krav på förvaring av skjutvapen och ammunition samt att reglerna om återkallelse av vapentillstånd förtydligades och i viss mån skärptes (prop. 1990/91:130, bet. 1990/93/91:JuU33, rskr. 1990/91:300, SFS 1991:1181). Därefter har straffet för olaga vapeninnehav, respektive överlåtelse eller upplåtelse av ett skjutvapen till någon som inte är berättigad att inneha det, skärpts genom att en särskild straffskala för grovt brott har införts (prop. 1992/93:141, bet. 1992/93:JuU16, rskr. 1992/93:220, SFS 1993:208). I detta sammanhang infördes också den tidsbegränsade lagen (1993:206) om ansvarsfrihet vid olaga vapeninnehav.

1.5 Allmänna utgångspunkter

Enligt den amerikanska organisationen Worldwatch finns det i världen minst 500 miljoner handvapen (ett vapen på var tolfte människa). Av dessa skall omkring hälften finnas i U.S.A., där det i genomsnitt finns ett vapen för varje invånare. I vårt land finns det något mer än två miljoner tillståndsgivna handvapen, vilket genomsnittligt innebär ett skjutvapen hos var fjärde person. Varje år lär det i världen tillverkas flera miljoner nya handvapen. Vår andel av de totala antalet skjutvapen stämmer till eftertanke, även mot bakgrund av att huvuddelen utgörs av jaktvapen, vilka inte är på långt när lika vanliga i många andra länder. Enligt utredningens mening bör redan av denna anledning ett huvudsyfte med vapenlagstiftningen på sikt vara att antalet skjutvapen reduceras¹.

Utredningens direktiv i fråga om vapenlagstiftningen anger att översynen skall inriktas på möjligheterna att förhindra att vapen sprids till kriminella eller på annat sätt kommer till brottslig användning. Det bör redan här betonas att förändringar, även drastiska sådana, av vapenlagens regler inte kan antas få annat än marginell betydelse för den brottsliga användningen av vapen. I bakgrundsteckningen har regeringen tagit upp två flagranti exempel på sådan vapen användning, händelserna på Stureplan i Stockholm och i Falun. Inget av dessa fall kan emellertid tas till intäkt för ett påstående att det föreligger brister i vapenlagstiftningen. I det förstnämnda fallet lär ha använts ett automatvapen som stulits från ett norskt militärförråd och i det andra ett svenskt militärt tjänstevapen. Dessa båda händelser framstår också som helt artschilda. Skjutandet på Stureplan synes ha varit något av en kriminell människas personliga vendetta, medan mordet i Falun närmast synes ha berott på en psykisk defekt hos gärningsmannen och utlösts av personliga

¹ Det är mot bakgrund härav att beklaga att utredningen om vissa jaktfrågor på direktiv av regeringen försökt få fram utrymme för ytterligare etthundrafemtio tusen (150 000!) jaktintresserade människor att använda skjutvapen i samband med jakt (SOU 1997:91).

problem. Uppgörelser av den typ som förekom på Stureplan är något som utredningen inte har ansett sig ha möjligheter eller ens mandat att föreslå åtgärder mot. Psykisk labilitet av den art som föranledde våldsbrotten i Falun är självfallet inte något som kan hänföras till någon särskild grupp i samhället. Det kan drabba snart sagt vem som helst, både vapeninnehavare och andra. Vårt land har tidigare varit förskonat från särskilt allvarliga händelser av den typen att ett flertal personer oförskyllt blir meningslösa offer för ett lika meningslöst våld. I Storbritannien har lagstiftaren tagit konsekvenserna av att sådana händelser faktiskt inträffar, under senare år bl.a. i Hungerford och Dunblane, och infört en utomordentligt sträng lagstiftning. Denna innebär att allt privat innehav av enhandsvapen i princip är förbjudet. En liknande händelse i Australien har medfört dramatiska inskränkningar i rätten att inneha skjutvapen också där. Här berörda händelser beskrivs närmare i *bilaga 2*. Denna utredning, som inte har kunnat finna några tungt vägande principiella invändningar mot en ordning som liknar t.ex. den i Storbritannien, har emellertid inte funnit att direktiven ger utrymme för att föreslå så drastiska åtgärder. Det kan här bara nämnas att kostnaden för inlösen av alla vapen som det har getts tillstånd till skulle uppgå till många miljarder kronor.

1987 års vapenutredning angav i sina utgångspunkter att innehav av skjutvapen inte är någon medborgerlig rättighet i ett land som vårt. Detta påstående kan måhända numera äga sin riktighet, även om man kan undra över hur det faktiskt ligger till med detta, med tanke på att det finns mer än två miljoner tillståndsgivna skjutvapen i vårt land, fördelade på mer än 750 000 innehavare. Kan det verkligen finnas så många vapenintresserade medborgare i övrigt som inte har fått tillstånd att inneha vapen? Lagstiftningen är emellertid principiellt uppbyggd på ett sådant sätt att det inte är samhället som styr vapeninnehavet utan de enskildas behov av att inneha vapen (vad nu detta, noga betraktat kan betyda). Av lagstiftaren uppställda begränsningar är huvudsakligen av endast formell natur. Detta framgår inte minst av de fall som utredningen träffat på eller fått sig berättade, där polismyndigheter med rätt eller orätt har vägrat tillstånd med hänvisning till t.ex. vapnets eller det uppgivna syftets särskilda farlighet, men där överinstansen, (numera) länsrätten, ändrat besluten på den grunden att vapenlagstiftningen inte ger utrymme för en vägran, eftersom de formella kraven på behov är uppfyllda och några hinder i fråga om kunskaper och lämplighet inte föreligger. Denna utredning har föresatt sig att i vart fall göra ett försök att förändra vapenlagens grundläggande koncept genom en utrensning av det dubiösa uttrycket behov och i stället markera att det är samhället som skall sätta gränserna för vad som är godtagbara vapeninnehav.

I utgångspunkterna för 1987 års vapenutrednings betänkande togs också upp frågan om vilka vapen som används i samband med brott, olyckshändelser etc. Med hänvisning till statistiken konstaterades att de rent illegala vapnen, dvs. de som aldrig förts in i vapenregistret, utgör en jämförelsevis obetydlig grupp. I stället skulle det vara huvudsakligen legala vapen som kom till användning vid mord, dråp och vådaskjutningar, som används som hotmedel vid brott eller stjäls och hamnar i kriminella kretsar. Med statistik kan, som bekant, det mesta bevisas. Den statistik som den tidigare utredningen hänförde sig till måste ha grundat sig huvudsakligen på antalet beslagtagna skjutvapen som varit tillståndsgivna i förhållande till andra vapen med okänt ursprung. Det torde inte vara en alltför vågad gissning att chansen att skjutvapnet anträffas efter ett brott av tillfällighetskaraktär är avsevärt mycket större än vad som är fallet när brottet förövats av en mer eller mindre professionell förbrytare. Sådana blir mer sällan tagna på bar gärning med skjutvapen i hand. Även om slutsatsen att de flesta brott som begås med vapenmakt genomförs med legala vapen ändå är riktig, kan detta nog inte undanskymma det faktum att den från allmänna samhällseliga utgångspunkter farligaste brottsligheten med användning av skjutvapen begås av professionella personer. Det kan här bara framhållas att de vapen som anträffats vid razzior hos de s.k. kriminella mc-gängen för det mesta inte torde stå att återfinna i något register. Den i detta sammanhang något nedslående slutsatsen får bli att det är svårt att genom förändringar i vapenlagstiftningen åstadkomma några signifikanta förändringar i fråga om vad som kan kallas rent kriminellt eller professionellt användande av skjutvapen i brottsligt syfte. För att genom förändringar i vapenlagstiftningen åstadkomma någon minskning i övrigt av, låt oss i detta sammanhang kalla den tillfällighetsbrottsligheten, torde den enda möjligheten vara att åtminstone på sikt radikalt minska det antal vapen som legalt får finnas i samhället.

Det har hävdats att vapenlagstiftning inte är någon helt tillfredsställande lösning på samhällseliga problem med skjutvapenvåld. Som exempel i detta hänseende har nämnts Schweiz och Japan. I det förra landet lär finnas en av de mera liberala vapenlagstiftningarna i världen medan det senare har en av de strängaste. Inget av länderna lär ha några särskilda problem med skjutvapenrelaterat våld. Lösenordet i båda fallen sägs vara den sociala kontrollen.

En av utredningen genomförd enkät till samtliga enheter inom landets polismyndigheter som handlägger vapenärenden och till alla kriminalavdelningar har gett vid handen att det inte finns något speciellt område inom lagstiftningen, utom möjligen förvaringsfrågorna, som är särskilt problematisk när det gäller otillåten vapenhantering. Den enda slutsats härav som går att dra med hänsyn till utredningens direktiv är desamma som nyss nämnts, nämligen att det totala antalet vapen måste minskas. Det är emellertid knappast en uppgift för en s.k. expertutredning att

göra en bedömning av hur långt man bör gå vid en sådan reduktion eller vilka ändamål som alltjämt skulle bedömas som godtagbara.

1995 års vapenutredning har haft den begränsade ambitionen att arbeta fram ett förslag till vapenlagstiftning, vilken med vederbörligt beaktande av direktiven baseras på en modernare syn på syftet med en sådan lagstiftning och som inriktar sig på en minskning av den legala vapenarsenalen, bl.a. genom en mer restriktiv inställning till innehav av skjutvapen. Härutöver har utredningen haft ambitionen att, utan att försöka få till stånd några revolutioner, försöka förändra regelsystemet beträffande dem som får inneha vapen, så att detta innehav blir så säkert som möjligt och att göra lagstiftningen mer begriplig än vad som är fallet med nuvarande reglering. I sistnämnda hänseende genomförde den senaste vapenlagsutredningen ett beaktansvärt arbete genom en systematisering av lagstiftningen, däribland en omfördelning av bestämmelser mellan vapenlag och vapenförordning samt en kapitelindelning. Denna utredning har fortsatt på den inslagna vägen i syfte att de grundläggande förutsättningarna för vapeninnehav skall finnas i vapenlagen och de mer detaljbetonade reglerna skall samlas i vapenförordningen och i de av Rikspolisstyrelsen utfärdade föreskrifterna.

2 Om skjutvapen

2.1 Registrerade vapeninnehav

Enligt en uppgift i 1987 års vapenutrednings betänkande uppskattades - antalet utfärdade skjutvapentillstånd år 1976 till omkring 1 700 000. Uppgiften grundade sig på polismyndigheternas ungefärliga beräkning av antalet vapentillstånd i sina register, som vid denna tiden fördes manuellt.

En säkrare uppgift togs fram av projektgruppen bakom Rikspolisstyrelsens rapport *Illegala vapen*. Beräkningen grundade sig på uppgifter som inhämtats från varje registermyndighet. De flesta av dessa hade då gått över till databehandlade register. Sålunda beräknades i oktober 1993 antalet skjutvapentillstånd uppgå till cirka 2 167 600 och antalet tillståndsinnehavare till 781 500. I efterhand har man emellertid kunnat konstatera att några av registermyndigheternas uppgifter varit fel angivna. Som exempel kan nämnas Östersund, vars antal tillstånd rätteligen skulle ha varit omkring 60 000, istället för de uppgivna närmare 120 000. En trolig slutsats är att såväl antalet tillstånd som antalet innehavare varit något lägre i oktober 1993 än vad som uppskattats.

Även 1995 års vapenutredning har, under hösten 1996, samlat in uppgifter från landets registermyndigheter. Alla myndigheter dataregistrerar numera sina skjutvapentillstånd, vilket medger ett precist angivande av sifferuppgifterna. De närmare uppgifterna om vapeninnehav återfinns i *bilaga 5*. I *bilaga 6* och *7* finns vidare uppgifter om helautomatiska vapen samt om vapenhandlare. Sammanfattningsvis kan det konstateras att det under hösten 1996 fanns 760 218 vapeninnehavare som tillsammans innehade 2 090 331 registrerade skjutvapen¹.

¹ I denna slutsumma ingår även t.ex. vapendelar (såsom slutstycken, extra pipor m.m.) armborst och tårgas.

Antalet tillstånd fördelar sig på olika län enligt följande.

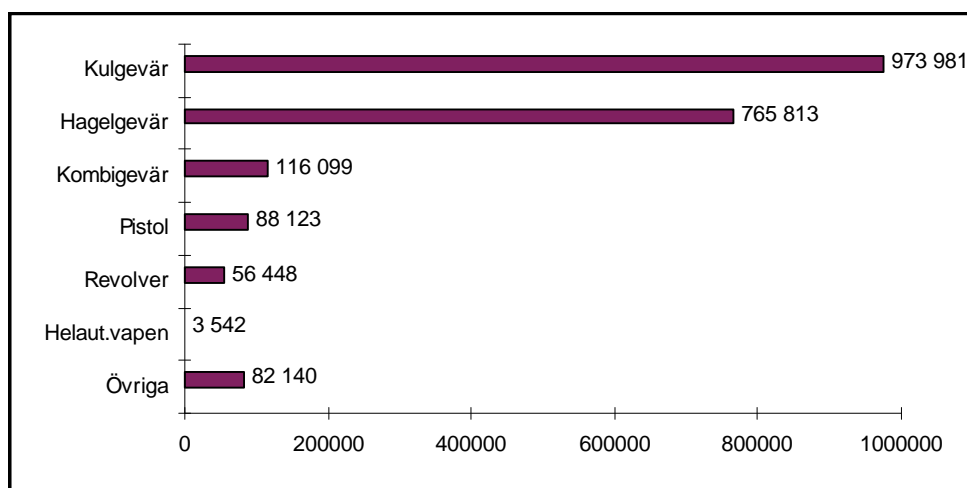
Stockholms län	190 181
Skåne län	181 092
Västerbottens län	119 440
Norrbottnens län	133 572
Älvsborgs län	117 369
Dalarnas län	115 414
Värmlands län	113 051
Gävleborgs län	97 280
Jönköpings län	94 477
Östergötlands län	90 639
Kalmar län	87 797
Västernorrlands län	85 876
Göteborg o. Bohus län	86 876
Jämtlands län	78 557
Skaraborgs län	73 328
Örebro län	70 110
Uppsala län	65 327
Hallands län	64 848
Kronobergs län	59 467
Södermanlands län	54 309
Västmanlands län	53 345
Blekinges län	38 710
Gotlands län	19 267

I genomsnitt innehar en vapeninnehavare 2,8 tillståndspliktiga skjutvapen. Flest vapen per innehavare finns det i Dalarnas, Jönköpings och Älvsborgs län, tätt följt av Gävleborgs, Kalmar, Värmlands och Örebro län. Minst vapen per innehavare finns det i Gotlands, Skåne, Stockholms och Göteborgs och Bohus län.

I förhållande till folkmängden har Sverige ungefär ett vapen på var fjärde innevånare. Sverige är således ett relativt vapentätt land. Det är dock svårt att på ett rättvisande sätt jämföra vapenstatistik mellan olika länder, eftersom vapen som är tillståndspliktiga i ett land kanske inte är det i ett annat land och därför inte ingår i det landets statistik över registrerade skjutvapen.

De flesta skjutvapen i Sverige är utan tvekan jaktvapen. Uppskattningsvis är omkring 75 procent av alla tillstånd beviljade för jaktändamål. Andelen målskyttevapen är troligen 10–15 procent och andelen samlings-, prydnads- och minnesvapen omkring 10 procent.

Diagram 1 Typer av skjutvapen för vilka tillstånd utfärdats

Omkring 1 856 000, eller närmare 90 procent, av landets registrerade skjutvapen är gevär. Omkring 144 500, eller närmare 7 procent, är enhandsvapen och omkring 3 500, eller knappt 0,2 procent, är helautomatiska skjutvapen. Fördelningen på olika vapentyper framgår av diagram 1. Under övriga registreras exempelvis vapendelar (såsom slutstycken, extra pipor m.m.), armborst och tårgas.

2.2 Statligt ägda skjutvapen

Den största innehavaren av statligt ägda skjutvapen är naturligtvis Försvarsmakten, som innehar omkring 900 000 handeldvapen. De flesta av dessa är helautomatiska skjutvapen. En annan stor vapeninnehavare är polisen, som innehar drygt 20 000 skjutvapen, företrädesvis pistoler. Härutöver finns ett antal automatvapen som försvarsutrustning hos polisen och som beväpning för beredskapspolisen. Statens kriminaltekniska laboratorium och Statens försvarshistoriska museer har tillsammans drygt 7 000 skjutvapen i sina samlingar. Det förekommer även andra statliga museer med vapeninnehav. Vidare innehar Försvarets materielverk, Kustbevakningen, Tullverket, Försvarets forskningsanstalt, Luftfartsverket och Sveriges lantbruksuniversitet tillsammans omkring 1 700 skjutvapen².

² Uppgifterna är hämtade från rapporten Säkrare hantering av statens skjutvapen, Ds 1995:38.

2.3 Stulna eller förkomna vapen

Uppgifter från det speciella vapenregistret

Det speciella vapenregistret, som inrättades år 1972, innehåller information om stulna eller förkomna vapen, vapendelar, ammunition och sprängämnen. Uppgifterna kommer från de lokala polismyndigheterna som sänder in anmälan till rikskriminalens underrättelsetjänst, där informationen registreras. Registret är sökbart från Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna.

Vid utgången av 1997 fanns i det speciella vapenregistret cirka 23 700 anmälda tillgripna eller förkomna skjutvapen (exkl. luftvapen). Av dessa har endast omkring 25 procent återfunnits.

Årsstatistiken över tillgripna eller förkomna vapen kan beräknas antingen på det tillfälle då anmälan görs³ eller på det tillfälle vapnet antas ha tillgripits resp. förkommit (diagram 2-3). Att siffrorna varierar år från år behöver inte helt och hållet bero på att antalet vapen som tillgripits eller förkommit förändrats. Eftersom registerhållningen är beroende av att anmälningar sänds in från de olika polisdistrikten kan ett högt antal registrerade vapen ett år vara ett utslag av en ökad benägenhet att verkställa rapporteringen. Rent allmänt är det nog så att det i dag sker betydligt fler inrapporteringar än vad som var fallet för några år sedan. Några belägg för att antalet stulna/förkomna skjutvapen ökat finns alltså inte. Bakom antalet anmälda brott/förluster varje år döljer sig snarare en hel del fall där skjutvapnen förkommit för länge sedan. Av denna anledning är, enligt utredningens mening, de uppgifter som redovisas i diagram 3 mest intressanta.

³ Den statistik som förekommer i RPS Rapport 1995:2, *Illegala Vapen*, bygger på tillfället då anmälan gjorts. Vidare synes luftvapen ha inkluderats i statistiken.

Diagram 2 **Anmälda tillgripna/förkomna vapen***
1990 1997
(beräknat efter anmälningsdatum)

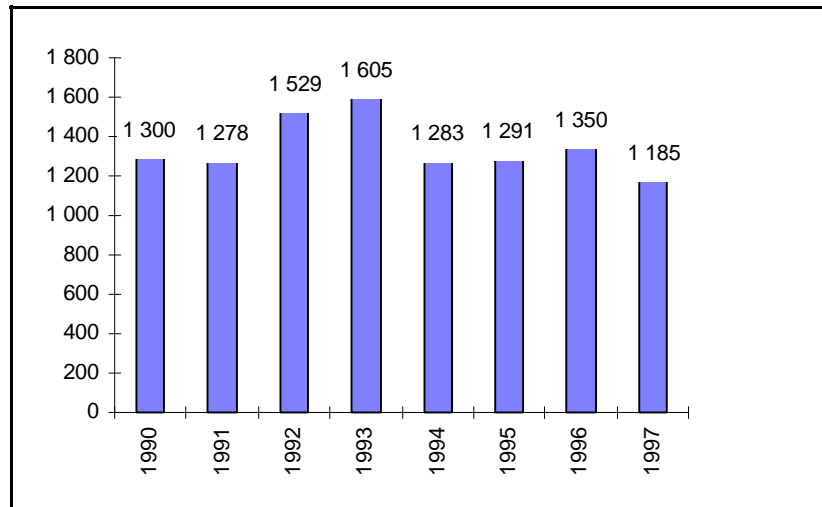
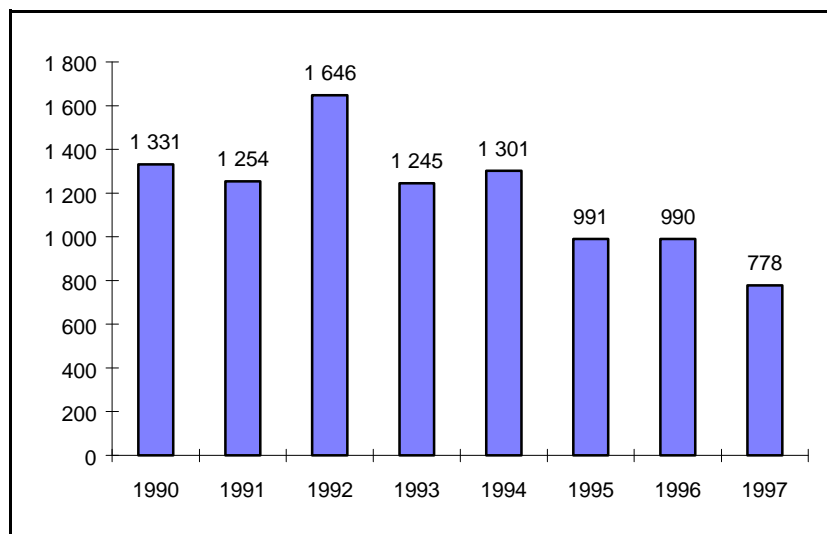

Diagram 3 **Anmälda tillgripna/förkomna vapen***
1990 1997
(beräknat efter förlustdatum)

*ej luftvapen

Diagram 4 Anmälda tillgripna/förkomna vapen
1990 1997

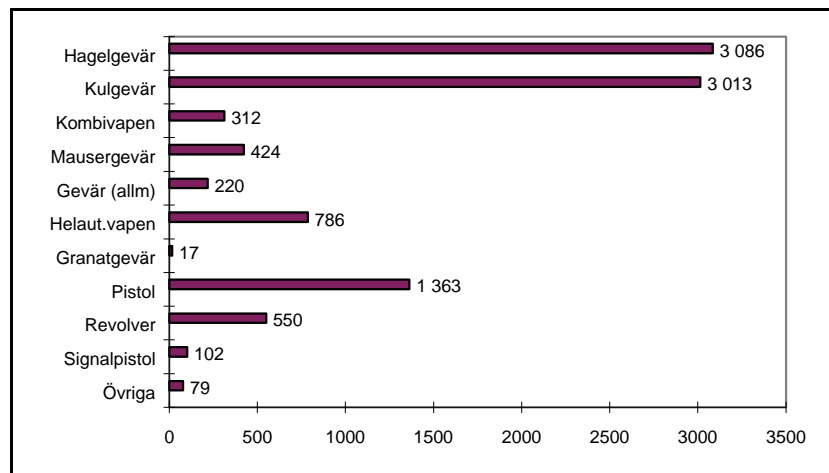
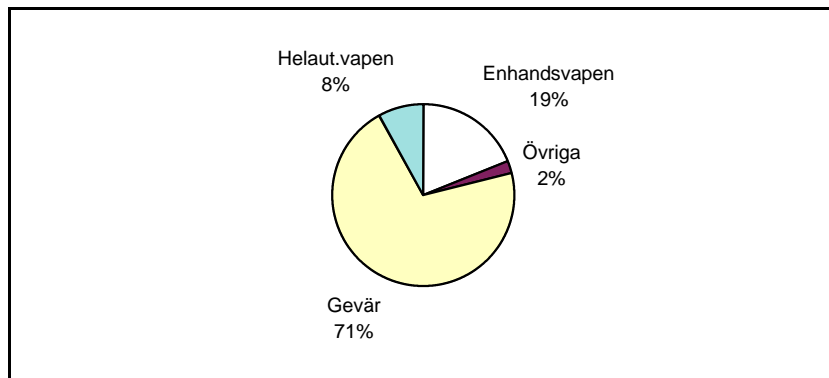
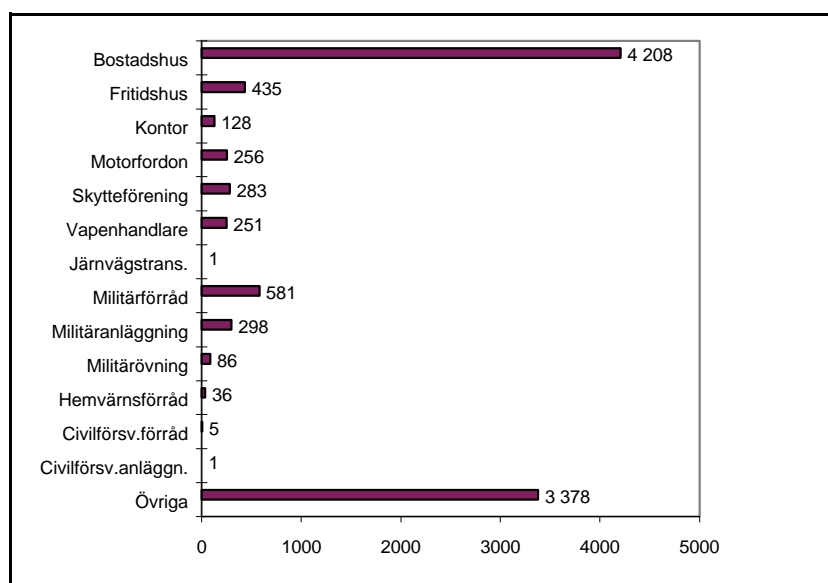

Diagram 5 Anmälda tillgripna/förkomna vapen
1990 1997

De flesta skjutvapen som tillgripits/förkommit är gevär, men även ett stort antal enhandsvapen och helautomatiska skjutvapen finns anmälda till det speciella vapenregistret (diagram 4 5). Andelen tillgripna/förkomna enhandsvapen och helautomatiska skjutvapen är mycket högre än andelen tillståndsgivna sådana (se avsnitt 2.1).

Diagram 6 **Platser där vapen tillgripits/förkommit**
1990 1997

Den vanligaste brotts- resp. förlustplatsen är utan jämförelse bostaden (diagram 6). Under övriga registreras främst skjutvapen som förkommit på okänt sätt, t.ex. någonstans ute i skogen under jakten, eller har blivit innebrända eller fallit ur en båt som kantrat. Den absoluta majoriteten av vapen som registrerats härunder är emellertid skjutvapen som saknats i dödsbon.

Rikspolisstyrelsens projektgrupp bakom rapporten *Illegala vapen*⁴ studerade samtliga anmälningar som kommit in under tiden juli 1992 till november 1993. Av alla vapen som då anmäls tillgripna eller förkomna härrörde cirka 25 procent från dödsboutredningar. Vapenutredningens genomgång av anmälningarna första halvåret 1996 visade att ungefär 40 procent härrörde från dödsbon⁵. Av dessa saknade drygt 20 procent tillverkningsnummer eller annan identifierande märkning. Omkring tre fjärdedelar var gevär, resten enhandsvapen.

Uppgifter från det speciella vapenregistret finns också redovisade under avsnittet rörande förvaring.

⁴ RPS Rapport 1995:2.

⁵ Underlaget avser samtliga anmälningar som kommit in till speciella vapenregistret i september 1996.

2.4 Anträffade skjutvapen

Förutom det speciella vapenregistret över tillgripna/förkomna skjutvapen, samlar rikskriminalen också in uppgifter om beslagtagna skjutvapen. De senaste åren har beslagen av vapen som inte går att härleda från anmälda stölder resp. förluster ökat markant. Vidare är hela 58 procent av de beslagtagna vapnen under åren 1995 och 1996 enhandsvapen. Fram till den 20 oktober 1997 var andelen beslagtagna enhandsvapen 49 procent. Också antalet avsågade hagelgevär är värt att notera.

Under tiden den 1 januari 1995 den 20 oktober 1997, har följande vapenbeslag gjorts.

1995

Hagelgevär	24 st (12 %)
Avsågade hagelgevär	17 st (8 %)
Kulgevär	29 st (15 %)
Pistoler	64 st (32 %)
Revolvrar	50 st (26 %)
Automatvapen	9 st (5 %)
Start- o. signalvapen	4 st (2 %)

1996

Hagelgevär	84 st (13 %)
Avsågade hagelgevär	38 st (6 %)
Kulgevär	97 st (15 %)
Pistoler	285 st (45 %)
Revolvrar	85 st (13 %)
Automatvapen	13 st (4 %)
Start- o. signalvapen	25 st (4 %)

Anm: 30 av pistolerna beslagtogs i ett sammanhang, av tullen. Övriga har beslagtogs vid enstaka tillfällen.

t.o.m den 20 oktober 1997

Hagelgevär	91 st (17 %)
Avsågade hagelgevär	33 st (6 %)
Kulgevär	104 st (20 %)
Pistoler	171 st (33 %)
Revolvrar	82 st (16 %)
Automatvapen	10 st (2 %)
Start- o. signalvapen	31 st (6 %)

2.5 Insmugglade vapen

Uppgifter från tullen

I fråga om antalet insmugglade vapen är mörkertalet mycket stort. Antalet anträffade och beslagtagna skjutvapen som inte går att spåra till någon svensk vapeninnehavare ökar kraftigt, vilket starkt talar för att allt fler skjutvapen smugglas in i landet. Tullen tar dock endast ett fåtal skjutvapen i beslag. I sin statistik över beslagtagna vapen räknar tullen med kulgevär, hagelgevär, pistoler och revolverar som skjutvapen. Luftvapen, tårgasvapen, start- och signalvapen m.m. räknas som andra vapen vilka inte redovisas här.

<u>Årtal</u>	<u>Antal beslag</u>	<u>Antal skjutvapen</u>
1993	40 st	46 st
1994	29 st	31 st
1995	12 st	17 st
1996	23 st	54 st
1997	uppg. saknas	15 st

När det gäller föremål som avses i lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål kan det nämnas att tullen år 1997 beslagtogs bl.a. 166 fjärilsknivar, 155 springstiletter och springknivar, 50 kaststjärnor och 24 knogjärn, varav hälften försedda med kniv.

2.6 Vapen användning vid brott

Uppgifter från brottsförebyggande rådet

Antalet anmälda brott i hela landet under åren 1995 1997.

<u>Anmälda vapenbrott</u>	<u>1995</u>	<u>1996</u>	<u>1997</u>
Olaga innehav av pistol, kpist	1 315	1 058	1 001
Olaga innehav av jaktvapen	560	551	451
Olaga innehav av annat vapen	1 956	1 591	1 346
Annat brott mot vapenlagen	851	967	1 195
<u>Anmälda våldsbrott</u>	<u>1995</u>	<u>1996</u>	<u>1997</u>
Fullbordat mord och dråp samt misshandel med dödlig utgång	179	199	156
Med användning av skjutvapen	25	28	18
Försök till mord eller dråp	642	713	682
Med användning av skjutvapen	96	105	90
<u>Anmälda rånbrott</u>	<u>1995</u>	<u>1996</u>	<u>1997</u>
Bankrån	107	75	49
Med användning av skjutvapen	84	40	34
Postrån	59	58	44
Med användning av skjutvapen	42	39	27
Butiksrån	589	667	650
Med användning av skjutvapen	225	254	225
Rån mot värdetransport	21	16	18
Med användning av skjutvapen	14	11	12
Rån mot värdebefordran	14	22	11
Med användning av skjutvapen	6	12	8
Taxirån	66	71	103
Med användning av skjutvapen	10	12	23
Rån mot handikappad	146	145	175
Med användning av skjutvapen	6	12	11
Annat rån	4 745	4 767	5 583
Med användning av skjutvapen	375	430	458
<u>Anmälda vapenstöld</u>	<u>1995</u>	<u>1996</u>	<u>1997</u>
Stöld av skjutvapen, ammunition och sprängämnen	711	648	601
Från militärförråd	52	37	37
Inom militärförläggning	60	43	35
Från skytteorganisation	29	33	35
Från vapenhandlare	27	18	14
Från sprängämnesförråd (inte militärt)	30	24	18
I bostad	265	249	245
I fritidshus	65	66	57
Ur motorfordon	44	42	40
Övrig stöld av skjutvapen o.d.	139	136	120

3 Inledande bestämmelser i vapenlagen

3.1 Gällande rätt

3.1.1 Vapenlagens tillämpningsområde

I nuvarande 1 kap. vapenlagen anges lagens tillämpningsområde. Vapenlagen gäller sålunda skjutvapen och ammunition samt vissa föremål som i lagen jämföras med skjutvapen (1 kap. 1 § VL).

Med skjutvapen förstås vapen med vilka kulor, hagel, harpuner eller andra projektiler kan skjutas ut med hjälp av krutladdningar, kolsyre-laddningar, komprimerad luft eller andra liknande utskjutningsmedel (1 kap. 2 § VL).

Vad som sägs om skjutvapen gäller också

- a) anordningar som till verkan och ändamål är jämförliga med skjutvapen,
- b) obrukbara vapen som i brukbart skick skulle räknas som skjutvapen,
- c) start- och signalvapen som laddas med patroner,
- d) armborst,
- e) tårgasanordningar och andra till verkan och ändamål jämförliga anordningar,
- f) slutstycken, ljuddämpare, eldrör, pipor, stommar, lådor och trummor till skjutvapen, eller armborststommar med avfyringsanordningar,
- g) anordningar som kan bäras i handen och är avsedda att med elektrisk ström bedöva människor eller tillfoga dem smärta, och
- h) anordningar som gör att skjutvapen kan användas med annan ammunition än de är avsedda för (1 kap. 3 § VL).

Med ammunition förstås i vapenlagen patroner och projektiler till handvapen som lagen tillämpas på samt tändhattar och andra tändmedel till sådana patroner och projektiler (1 kap. 5 § VL).

Undantagna från vapenlagens tillämpningsområde är, beträffande skjutvapen,

- a) salutkanoner,
- b) skjutvapen som har tillverkats före år 1890 och som inte är avsedda för gastäta enhetspatroner,
- c) bultpistoler avsedda för byggnadsarbete,
- d) andra arbetsverktyg avsedda för slakt eller för industriellt eller liknande bruk, och

e) skjutordningar avsedda för livräddning eller liknande ändamål (1 kap. 4 § VL).

Undantagna från vapenlagens tillämpningsområde är, beträffande ammunition,

a) hagel och andra massiva kulor,

b) projektiler avsedda för armborst eller för luft-, kolsyre-, fjäder- eller harpunvapen,

c) kolsyrepatroner,

d) patronhylsor utan tändhatt avsedda för handvapen som lagen tillämpas på, och

e) patroner avsedda för start- eller signalvapen (1 kap. 7 § VL).

Slutligen gäller lagen inte skjutvapen och ammunition som innehas av staten (1 kap. 8 § VL).

I 1 kap. anges också att bestämmelser om ammunition som räknas till explosiva varor eller som innehåller gift även finns i lagen (1988:868) om brandfarliga och explosiva varor och i lagen (1985:426) om kemiska produkter (1 kap. 6 § VL).

3.1.2 Knivförbudslagens tillämpningsområde

Lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål gäller knivar, andra stick- och skärvapen och andra föremål som är ägnade att användas vid brott mot liv eller hälsa (1 § knivförbudslagen).

3.1.3 Tillståndsplikt

Tillståndsplikten stadgas i 2 kap. vapenlagen. Således krävs tillstånd för att

a) inneha skjutvapen eller ammunition,

b) driva handel med skjutvapen, eller

c) föra in skjutvapen eller ammunition till Sverige.

Tillstånd krävs dock inte för den som har fyllt arton år, om vapnet är ett kolsyre-, luft- eller fjädervapen som är avsett för målskjutning eller ett harpunvapen och om det har en begränsad effekt i förhållande till andra jämförbara skjutvapen (effektbegränsade vapen). Vilka vapen som skall anses vara effektbegränsade anges i 1 kap. 2 § vapenförordningen.

Tillstånd krävs vidare inte för verksamhet som omfattas av tillstånd enligt 3 eller 4 § lagen (1992:1300) om krigsmateriel (2 kap. 1 § VL).

Tillstånd krävs inte heller för skjutvapen som har överlämnats från staten till statliga tjänstemän eller personer som tillhör det militära försvaret, räddningstjänsten eller polisväsendet, om de är skyldiga att inneha vapnet för tjänsten, eller till organisationer som anges i förordningen (1994:542) om frivillig försvarsverksamhet och deras läns- och lokalavdelningar.

Slutligen behöver inte Sveriges riksidrottsförbund och därtill anslutna förbund och föreningar samt Svenska brukshundklubben och därtill anslutna klubbar ha tillstånd för innehav av start- eller signalvapen (2 kap. 2 § VF).

3.1.4 Vissa restriktioner beträffande tillståndsgivningen

Enligt vapenförordningen får tillstånd att inneha skjutvapen eller ammunition inte meddelas den som är underårig eller har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken utan att förmyndaren eller förvaltaren samtyckt till innehavet (2 kap. 11 § VF).

3.1.5 Tillståndsmyndighet och register

Polismyndigheten prövar frågor om tillstånd enligt vapenlagen (2 kap. 2 § VL).

Polismyndigheten skall föra register över tillståndspliktiga vapeninnehav och beslut enligt vapenlagen (2 kap. 17 § VL).

3.2 Nuvarande faktiska förhållanden

3.2.1 Olika skjutvapentyper

Gevär

Långa vapen definieras i EG-vapendirektivet¹ som alla skjutvapen som inte är korta skjutvapen, dvs. skjutvapen vars pipa överstiger 30 cm eller vars totala längd överstiger 60 cm. Ett gevär är således att betrakta som ett långt vapen.

Majoriteten av tillstånd att inneha gevär är utfärdade för jaktändamål. I viss omfattning meddelas också innehavstillstånd för målskytte.

De vanligaste typerna av gevär är kulgevärd och hagelgevärd. Kulgevärd är räfflade tvåhandsvapen konstruerade för kulpatroner. Hagelgevärd är

¹ Rådets direktiv 91/477/EEG om kontroll av förvärd och innehav av vapen.

slätborrade tvåhandsvapen konstruerade för hagelpatroner. Till jakt används också kombinationsgevär, dvs. gevär med vilka det går att skjuta såväl med kula som med hagel.

Statens naturvårdsverk meddelar föreskrifter om vilka vapen som får användas vid jakt. Enligt dessa föreskrifter får även vissa halvautomatiska kulgevär, som kan laddas med högst sex patroner, användas vid jakt. Med halvautomatiskt kulgevär avses ett gevär som har automatisk omladdning men med vilket det, till skillnad från ett helautomatiskt gevär, endast går att avlossa ett skott med ett tryck på avtryckaren.

Enhandsvapen

Enhandsvapen eller korta vapen definieras i EG-vapendirektivet som skjutvapen med en pipa som inte överstiger 30 cm eller vars totala längd inte överstiger 60 cm. Någon minimilängd anges inte.

Till enhandsvapnen hör pistoler och revolverar. Revolvern skiljer sig från pistolen genom att den har ett roterande magasin². Revolvern kan man alltså skjuta flera skott med utan omladdning, medan pistolen kan vara avsedd för såväl enkelskott som flera skott. Det är inte ovanligt att pistolen är halvautomatisk, dvs. omladdas automatiskt.

Flertalet tillstånd att inneha enhandsvapen är utfärdade för ändamålet målskytte. I viss omfattning meddelas också innehavstillstånd för jaktändamål och skyddsändamål i tjänsten. Enhandsvapen kan också tillåtas för samlar-, prydads- eller minnesändamål samt för s.k. udda ändamål.

Helautomatiska skjutvapen

I EG-vapendirektivet definieras helautomatiska vapen som skjutvapen som laddar om automatiskt varje gång ett skott avfyras och som kan avfyra mer än ett skott med ett tryck på avtryckaren.

Såväl gevär som enhandsvapen kan vara helautomatiska. De flesta civilägda helautomatiska vapnen i Sverige är kulsprutepistoler (kpist). I vapenregistret registreras alla helautomatiska vapen under denna beteckning. Andra helautomatiska vapen är exempelvis automatkarbin 4 (Ak 4) och automatkarbin 5 (Ak 5).

² Pistol kommer från tjeckiskans ord för vapen. Revolver härstammar från engelskans revolve = rotera.

Svartkrutsvapen

Svartkrutsvapen kan vara såväl mynningsladdade som patronladdade. Mynningsladdade skjutvapen laddas med lösa ingredienser som alla förs in från mynningen. Vissa typer av vapen laddas med ett skott i taget medan andra kan laddas med flera skott i en roterande trumma. Laddningsförfarandet är relativt omständligt. Patronladdade svartkrutsvapen laddas med färdigpreparerade patroner.

Andra skjutvapentyper

Andra skjutvapentyper är t.ex. effektbegränsade kolsyre-, luft-, fjäder- och harpunvapen, armborst samt start- och signalvapen. Beträffande dessa vapentyper hänvisas till tidigare förarbeten.

3.2.2 Register

Såväl register över vapeninnehavare som vapenhandlare förs lokalt. Registret över vapeninnehavare är datoriserat medan registret över vapenhandlare förs manuellt. Någon samordning mellan landets omkring hundra registerenheter finns inte i dag. Uppgifter om vapeninnehav m.m. måste alltså hämtas från varje enskild enhet.

Riksskatteverket aviserar i dag registerenheterna när någon vapeninnehavare flyttar eller avlider, vilket är en viktig funktion för att hålla registren aktuella. Riksskatteverket kommer att upphöra med denna avisering under 1998, vilket i hög grad bidragit till framtagandet av ett modernare centralt vapenhanteringssystem. Det nya systemet, som Rikspolisstyrelsen avser att införa under 1998, innehåller uppgifter om vapeninnehavare, skjutvapen och vapenhandlare. Att registret är centralt innebär endast att det finns central åtkomst av vissa uppgifter. Registreringen av data skall liksom nu föras på lokal nivå. För att få fram mer specifika uppgifter om vapeninnehav m.m. måste man även fortsättningsvis vända sig till de lokala enheterna. Det kan dock noteras att uppgifterna även här i många fall är sektretessbelagda.

3.3 Överväganden och förslag

Lagens tillämpningsområde utvidgas till att gälla även sådana föremål som i dag regleras i knivförbudslagen.

Bestämmelserna om tillståndsplikt, tillståndsmyndighet och register flyttas till första kapitlet.

Ett förbud mot att meddela någon som har förvaltare enligt föräldrabalken tillstånd tas in i första kapitlet.

Undantagen från lagens tillämpningsområde flyttas till vapenförordningen.

Här behandlas endast bestämmelserna i systematiskt hänseende. Materiellt behandlas de under respektive avsnitt i betänkandet. Vad avser frågan om vad som enligt lagen skall förstås med skjutvapen och ammunition samt vilka föremål som skall jämföras med skjutvapen hänvisas dock till tidigare lagförarbeten.

Knivförbudslagen arbetas in i vapenlagen. I enlighet härmed måste det angivna tillämpningsområdet utvidgas.

Förflyttningen av bestämmelserna om tillståndsplikt, tillståndsmyndighet och registerföring från andra kapitlet till första kapitlet föranleds av den nya indelningen i lagen, vilken delar upp andra kapitlet i ett kapitel rörande innehav av skjutvapen och ammunition, ett kapitel rörande vapenhandlare m.fl. samt ett kapitel rörande införsel av skjutvapen och ammunition. Eftersom bestämmelserna om tillståndsplikt m.m. rör alla dessa områden bör de komma först.

Ett förbud mot att meddela någon som har förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken tillstånd tas in i första kapitlet. Restriktionen beträffande meddelande av innehavstillstånd för underåriga behålls i vapenförordningen.

Lagens första kapitel om dess tillämpningsområde är onödigt tyngd av alltför detaljerade bestämmelser. Uppräkningen av vilka föremål som omfattas av lagen måste naturligtvis finnas med i lagen. Annorlunda förhåller det sig med de föremål som undantas från lagens tillämpningsområde. Vapenlagen är en restriktiv lag som begränsar medborgarnas frihet i vissa avseenden. Inskränkningar i lagens tillämpningsområde innebär lättnader för den enskilde. Regeringen kan därför bemyndigas föreskriva sådana lättnader. De nuvarande bestämmelserna i 1 kap. om undantag från lagens tillämpningsområde är alltså av sådan karaktär att regeringen får bemyndigas fatta beslut härom. Utredningen föreslår att lagstiftningen ändras i enlighet härmed. Undantagen från lagens tillämpningsområde tas följaktligen in i vapenförordningen.

4 Innehav av skjutvapen

4.1 Inledning

Detta avsnitt behandlar de bestämmelser som inskränker rätten att fritt inneha skjutvapen. Avsnitt 4.2-4.9 innehåller gällande rätt och nuvarande faktiska förhållanden. Därvid behandlar avsnitt 4.2 frågan om vem som får meddelas tillstånd att inneha skjutvapen och 4.3 de allmänna förutsättningarna för sådant tillstånd. De närmare förutsättningarna för tillstånd för olika ändamål tas upp i avsnitten 4.4-4.9. Överväganden och förslag har slutligen samlats i avsnitt 4.10.

4.2 Vem får meddelas tillstånd?

4.2.1 Gällande rätt

Tillstånd att inneha skjutvapen får meddelas

- a) enskilda personer,
- b) skyttesammanslutningar tillhörande det frivilliga, statligt kontrollerade skytteväsendet samt andra sammanslutningar som regeringen bestämmer,
- c) huvudmän för vissa museer, och
- d) auktoriserade bevakningsföretag (2 kap. 3 § och 11 kap. 1 § d VL).

Sammanslutningars vapen

Det finns inte någonstans i lagstiftningen angivet några kriterier för vad som bör gälla för att en sammanslutning skall kunna få sådan status att den får meddelas tillstånd att inneha egna skjutvapen. I stället anges i lagen och förordningen vilka dessa sammanslutningar är.

Tillstånd att inneha skjutvapen får således meddelas skytteförbund, skyttekretsar eller skytteföreningar som tillhör det frivilliga, statligt kontrollerade skytteväsendet i lagen kallade skyttesammanslutningar (2 kap. 3 § b VL). Vad som avses, eller snarare har avsetts, med denna bestämmelse anges i följande avsnitt.

Regeringen har vidare i enlighet med bemyndigandet i 11 kap. 1 § d vapenlagen meddelat föreskrifter om att andra sammanslutningar än skyttesammanslutningar får ges tillstånd att inneha skjutvapen. De sammanslutningar som sålunda får medges tillstånd att inneha skjutvapen är följande.

1. Svenska pistolskytteförbundet, Svenska sportskytteförbundet, Svenska skidskytteförbundet, Sveriges militära idrottsförbund, Svenska jägareförbundet och Jägarnas riksförbund/Landsbygdens jägare samt till något av dessa förbund ansluten krets, förening eller motsvarande samt förbund som genom samarbetsavtal är anslutna till Svenska sportskytteförbundet¹, eller

2. i förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet angiven organisation² som inte avses i 1 eller läns- eller lokalavdelning i sådan organisation (2 kap. 1 § VF). Innan en sammanslutning som avses i punkten 2 ges tillstånd att inneha vapen skall polismyndigheten inhämta ett yttrande från Försvarsmakten, om det inte är fråga om vapen som skall lånas ut eller överlåtas av Försvarsmakten (2 kap. 10 § VF).

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges följande beträffande vapen hos sammanslutningar. När en sammanslutning inom skyttets område söker tillstånd till vapeninnehav bör polismyndigheten i första hand kontrollera om sammanslutningen har en fungerande organisation med ansvarig styrelse. Protokoll beträffande styrelseval samt stadgar bör i regel infordras. Uppgifter bör också inhämtas om antalet aktiva skyttar samt planerade övningar och tävlingar. För en förening som återoppar samarbetsavtal med Sportskytteförbundet bör kontrolleras att avtalet fortfarande gäller. (RPS FS 1996:6, 6.5 kap.)

¹ Svenska armborst unionen och Svenska svartkruts skytte federationen är genom samarbetsavtal anslutna till Svenska sportskytteförbundet.

² De frivilliga försvarsorganisationerna är: Centraförbundet för befälsutbildning, Flygfältsingenjör föreningarna, Flygvapenföreningarnas riksförbund, Frivilliga automobilkårens riksförbund, Frivilliga flygkåren, Frivilliga motorcykelkårens riksförbund, Frivilliga radioorganisationen, Frivilliga skytterörelsen, Försvarets personaltjänstförbund, Svenska Blå stjärnan, Föreningen svenska röda korset i fråga om medverkan i totalförsvarets sjukvård och i verksamhet för civilbefolkningens skydd i krig, Riksförbundet Sveriges lottakårer, Sjövärnkårens riksförbund, Svenska brukhundsklubben, Svenska fallskärmsförbundet, Svenska pistolskytteförbundet, Svenska sportskytteförbundet, Sveriges civilförsvarsförbund, Sveriges kvinnliga bilkårens riksförbund samt i fråga om frivillig befälsutbildning: Hemvärnsbefällets riksförbund, Kustartilleriets reservofficersförbund, Svenska Arméns och Flygvapnets reservofficersförbund, Svenska Flottans reservofficersförbund och Svenska värnplikts officersförbundet.

Det frivilliga, statligt kontrollerade skytteväsendet

Förordningen om frivillig försvarsverksamhet

Enligt förut gällande 17 § kungörelsen (1970:301) om frivillig försvarsverksamhet skulle representanter för statsmyndigheterna ingå i en frivillig försvarsorganisations ledningsorgan enligt föreskrifter i organisationens grundstadgar. Bestämmelsens innebörd i sak var att vederbörande ideella sammanslutningar ålades att i sina beslutande organ inkorporera personer som företrädde staten.

Bestämmelsen ifrågasattes av Utredningen om frivillig medverkan i totalförsvaret, som i sitt betänkande uttalade att statens inflytande i de delar som bekostas av statsbidrag borde kunna tillgodoses på annat sätt och att det fanns starka principiella motiv för att staten inte fortsättningsvis skulle ge de ifrågavarande organisationerna något författningsmässigt åläggande att inkorporera myndighetsrepresentanter i sina styrelser³.

Den nu gällande förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet, som trädde i kraft den 1 juli 1994, innehåller inte någon motsvarande bestämmelse.

Såvitt utredningen kan se finns det sålunda i dag inte något frivilligt, statligt kontrollerat skytteväsende.

Bestämmelsen i vapenlagen

Stadgandet om det frivilliga, statligt kontrollerade skytteväsendet har länge funnits i vapenlagstiftningen. Enligt 1934 års vapenkungörelse⁴ kunde förening, tillhörande det av staten kontrollerade frivilliga skytteväsendet medges att inneha vapen.

Enligt 1949 års vapenkungörelse kunde sådant tillstånd meddelas skytteförbund och skytteföreningar tillhörande det frivilliga statskontrollerade skytteväsendet, svenska pistolskytteförbundet, svenska sportskytteförbundet och svenska jägareförbundet samt till dessa förbund anslutna föreningar. Vidare kunde vissa andra frivilliga försvarsorganisationer, såsom t.ex. centralförbundet för befälsutbildning och svenska röda korset, liksom annan sammanslutning som Kungl. Maj:t förordnat, medges sådana tillstånd. Stadgandets formulering tyder starkt på att

³ Frivillig verksamhet för totalförsvaret; SOU 1992:132, s. 43 ff.

⁴ 1934 års vapenkungörelse och 1949 års vapenkungörelse motsvarar nuvarande vapenlag. Först i samband med 1973 års vapenlag delades stadgandena upp i en lag och en kungörelse/förordning.

man med det frivilliga statskontrollerade skytteväsendet avsett Frivilliga skytterörelsen, eller Skytteförbundens överstyrelse, som förbundet hette fram till slutet av 1960-talet.

Enligt 1973 års vapenlag fick tillstånd att inneha vapen meddelas

1. enskilda personer
2. skytteförbund, skyttekretsar eller skytteföreningar som tillhör det frivilliga, statskontrollerade skytteväsendet och
3. annan sammanslutning beträffande vilken Kungl. Maj:t förordnat därom⁵.

I enlighet härmed gavs, genom 1974 års vapenförordning, följande sammanslutningar möjlighet att erhålla innehavstillstånd.

1. Svenska pistolskytteförbundet, Svenska sportskytteförbundet, Svenska jägareförbundet och Jägarnas riksförbund/Landsbygdens jägare samt till något av dessa förbund ansluten krets eller förening
2. i kungörelsen (1970:301) om frivillig försvarsverksamhet angiven organisation som ej avses i 8 § 2 vapenlagen eller anges i punkten 1.

Senare har också Sveriges militära idrottsförbund (numera Sveriges militäridrotts- och mångkampsförbund) samt Svenska skidskytteförbundet tillkommit⁶.

Även bestämmelsernas avfattning i 1973 års vapenlag och 1974 års vapenförordning talar således starkt för att det är Frivilliga skytterörelsen som avses med det frivilliga, statligt kontrollerade, skytteväsendet. Sannolikt har vapenlagens bestämmelse i denna del inte uppmärksamats i samband med att förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet infördes.

Museer

Tillstånd att inneha skjutvapen får meddelas huvudmän för museer, om museet får statsbidrag enligt särskilda föreskrifter eller om museet ägs av en kommun, ett landsting eller en stiftelse som står under länsstyrelsens tillsyn, för vapen som skall ingå i samlingarna (2 kap. 3 § c VL).

Bestämmelsen infördes i vapenlagen år 1981⁷. Innan dess saknades regler som gjorde det möjligt för museer att få tillstånd till förvärv av skjutvapen.

⁵ I fråga om det frivilliga statligt kontrollerade skytteväsendet tillfördes även kretsarna möjlighet att erhålla tillstånd till vapeninnehav. Beträffande övriga anfördes följande i specialmotiveringen. Vad gäller övriga sammanslutningar och därtill hörande föreningar eller kretsar synes praktiska skäl tala för att bestämmelserna angående deras möjlighet att erhålla tillstånd bör utfärdas i administrativ ordning (prop. 1973:166 s. 138 och 139).

⁶ Sveriges militära idrottsförbund togs upp i vapenförordningen år 1983 och Svenska skidskytteförbundet år 1990.

⁷ Prop. 1981/82:1 s. 28 ff, SFS 1981:1360.

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges följande. Tillstånd får meddelas huvudman för museum som erhåller statsbidrag med stöd av förordningen (1977:546) om statsbidrag till regionala museer eller som ägs av en kommun eller landstingskommun eller en stiftelse som står under länsstyrelsens tillsyn. Huvudmannens lämplighet ur laglydnadssynpunkt bör därvid beaktas (RPS FS 1996:6, 6.1 kap.).

Auktoriserade bevakningsföretag

Tillstånd att inneha skjutvapen får meddelas auktoriserade bevakningsföretag: för utlåning till väktare som har meddelats tillstånd att som lån inneha ett sådant vapen (2 kap. 3 § d VL).

Bestämmelsen infördes i vapenlagen år 1978⁸. Enligt ett Kungl. brev från 1960-talet var 1949 års vapenförordning inte tillämplig på ett av de större bevakningsföretagen (dåvarande ABAB). I samband med 1973 års vapenlagstiftning upphörde denna dispens att gälla. Bestämmelsen infördes främst för att begränsa antalet vapeninnehav hos bevakningsföretagen. En ökning av vapenmängden skulle nämligen bli följden om de anställda måste ha var sitt, särskilt specificerat, vapen.

4.2.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Sammanlutningars vapen

I *bilaga 3* finns en översiktlig presentation av de skytteförbund som får ges tillstånd att inneha skjutvapen.

Under de riksomfattande förbunden sorterar som regel regionala samt lokala enheter. På det lokala planet finns således inom Frivilliga skytterörelsen 1 376 skytteföreningar, inom Svenska pistolskytteförbundet drygt 600 lokala föreningar, inom Svenska sportskytteförbundet drygt 900 lokalföreningar, inom Sveriges militär- och mångkampsförbund dels 170 mångkampsföreningar, dels 135 idrottsenheter för militära tävlingar, inom Svenska jägareförbundet närmare 378 jaktvårdskretsar och inom Jägarnas riksförbund/Landsbygdens jägare 175 avdelningar. Många av de lokala föreningarna är anslutna till två eller flera av de riksomfattande förbunden.

Här kan också vara av intresse att notera att uppskattningsvis 350 400 föreningar har tillstånd att inneha helautomatiska skjutvapen (bilaga 6).

⁸ Prop. 1977/78:158 s. 9 11 och 15, SFS 1978:303.

Museer

Sveriges största samling av vapen finns hos Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) i Linköping. SKL innehar drygt 3 500 tillståndspliktiga skjutvapen och ett stort antal andra vapen eller vapendelar, såsom exempelvis signal-, tårgas och bedövningsvapen. SKL undersöker i många fall skjutvapen som kommit till användning vid brott och har ibland möjlighet att överta sådana vapen som beslagits av polisen och sedan förklarats förverkade. En annan av de största samlarna är Armémuseum som tillhör Statens försvarshistoriska museer, vilket i sin tur sorterar under Kulturdepartementet. Museet har omkring 2 800 licenspliktiga vapen i sina samlingar. Armémuseum anlitas ofta av polismyndigheterna för att uttala sig om vad som kan vara en godtagbar samling. Sålunda uttalar de sig bl.a. om huruvida en uppgiven samlingsinriktning är rimligt definierad, vilken omfattning en uppgiven samling skulle få och huruvida ett visst vapen hör till ett angivet område. Såväl SKL som Armémuseum är statliga institutioner, vars vapen inte berörs av reglerna i vapenlagen.

Härutöver finns det dock en mängd lokala och regionala vapensamlingar på museer, som ägs av kommuner, landstingskommuner eller stiftelser, vilka berörs av vapenlagens regler. Många museer är inte rena vapensamlare utan historiska sådana som försöker återskapa och visa en viss tidsepok, exempelvis beredskapstiden.

Auktoriserade bevakningsföretag

Det auktoriserade bevakningsföretag som kan styrka att det på grund av uppdragets art och karaktär har behov av visst eller vissa skjutvapen för sin verksamhet, har möjlighet att i eget namn erhålla tillstånd (s.k. huvudlicens) att inneha vapen för utlåning till sina väktare i samband med de bevakningsuppdrag som kräver beväpning. Den enskilde väktaren måste av polismyndigheten ha fått ett särskilt personligt tillstånd att låna ett sådant vapen (s.k. lånelicens).

4.3 De allmänna förutsättningarna för innehavstillstånd

4.3.1 Allmänt

I avsnittet ges en översikt över de allmänna förutsättningar som gäller för att en enskild person skall kunna erhålla tillstånd att inneha skjutvapen.

Det är inte alldeles lätt att ur de rättsliga bestämmelserna kategorisera de krav som ställs på sökanden. Lagstiftningen är minst sagt rörig i dessa avseenden. Ur 2 kap. 4 och 5 §§ VL kan dock följande kriterier utläsas: behovskrav, ändamålskrav och lämplighetskrav. Regeringen får, enligt 11 kap. 2 § b och f VL, förordna om vissa närmare föreskrifter i fråga om tillståndsgivningen. I enlighet härmed har regeringen i 2 kap. 3 5 §§ VF förordnat om ålderskrav, kunskapskrav och behovskrav. Vidare har Rikspolisstyrelsen föreskrivit vissa ålderskrav (RPS FS 1996:6, 3.3 kap.). Utöver dessa krav tar utredningen i detta avsnitt också upp frågorna om skjutvapens lämplighet, tillverkningsnummer på skjutvapen samt tidsbegränsade tillstånd.

4.3.2 Gällande rätt

Behov

En enskild person får meddelas tillstånd att inneha ett skjutvapen endast om den enskilde behöver vapnet (2 kap. 4 § VL). Härmed avses ett behov av skjutvapen för att skjuta med och inte vapen för samlings-, prydnads- eller minnesändamål⁹.

I och för sig skulle man kunna säga att sökanden, för att han skall anses ha ett behov av att inneha ett skjutvapen, måste uppfylla de krav som uppställts för olika vapentyper och ändamål i fråga om viss aktivitet, kunskaper, personlig lämplighet och ålder. Här avses dock närmast att sökanden ägnar sig åt en viss verksamhet eller aktivitet där skjutvapen används.

Skjutvapen för jakt

Den som avlagt jägarexamen anses ha behov av jaktvapen, om inte särskilda skäl talar i annan riktning. För enhandsvapen, salongsgevär och injektionsvapen ställs dock särskilda krav, såsom exempelvis omfattande grytjakt, fällfångst eller yrkesmässigt bedriven jakt- eller viltvård (2 kap. 3 5 §§ VF).

Den som har jägarexamen anses i normala fall ha behov av sex skjutvapen, den s.k. vapengarderoben.

⁹ Detta framgår än tydligare av äldre lagtext, exempelvis 1934 års vapenkungörelse: Tillstånd att innehava skjutvapen må meddelas allenast enskild person, som för visst ändamål finnes vara i behov av vapnet... Avser ansökan jaktvapen eller vapen som huvudsakligen har affektionsvärde eller prydnadsvärde och har vapnet förvärvat genom arv eller testamente eller på grund av giftorätt, må tillstånd att innehava vapnet meddelas ändock att sökanden ej finnes vara i behov av vapnet.

Skjutvapen för målskytte

I lagstiftningen är det inte angivet vad som kan anses utgöra behov för någon att inneha ett målskyttevapen. Det enda som, i en bestämmelse rörande behov, anges härvidlag är eldrör eller pipa eller annan anordning som möjliggör att till ett skjutvapen används annan ammunition än vapnet är avsett för (2 kap. 5 § 5 VF).

En vanlig uppfattning är att förutsättningen att sökanden skall vara ordinarie hemvärnsman eller vara aktiv medlem i en skytteförening eller motsvarande bör ses som ett närmare angivande av vem som kan anses ha behov av målskyttevapen. Denna bestämmelse finns emellertid intagen under 2 kap. 3 § vapenförordningen, vari det stadgas vilka krav som gäller i kunskaphänseende.

Det finns inte någon begränsning av hur många vapen en målskytt normalt kan anses ha behov av, motsvarande den vapengarderob som finns för jaktvapen.

Skjutvapen för skyddsändamål

Utan hinder av de regler som gäller för jakt- och målskyttevapen, får den som behöver skjutvapen i sin tjänst medges tillstånd att inneha ett sådant. I första hand berör denna bestämmelse väktare (2 kap. 3 § 2 st. VF).

Tillstånd till innehav av gasvapen kan meddelas en sökande som på grund av tjänst eller annan särskild omständighet har ett synnerligt behov av ett sådant för personligt skydd (2 kap. 5 § VF).

Ändamål

Tillstånd får meddelas endast för särskilt angivna ändamål. De flesta vapen innehas för skjutning. Tillstånd att inneha ett skjutvapen som huvudsakligen har samlarvärde, prydnadsvärde eller särskilt affektionsvärde för sökanden, får dock meddelas även för andra ändamål än skjutning. I ett sådant fall får vapnet inte utan särskilt tillstånd användas för skjutning (2 kap. 4 5 §§ VL).

De ändamål som omnämns i lagstiftningen är jakt (som kan vara kvalificerat, t.ex. avlivning av fällfångat vilt), målskjutning, samling, prydnad, minne eller skydd (2 kap. 4 § VL samt 2 kap. 3 och 5 §§ VF).

Lämplighet

Vapeninnehavarens lämplighet

Tillstånd att inneha skjutvapen får meddelas endast om det skäligen kan antas att vapnet inte kommer att missbrukas (2 kap. 5 § VL).

I Rikspolisstyrelsens författningssamling ges bl.a. följande allmänna råd beträffande de allmänna lämplighetskraven. En förutsättning för tillstånd är att den sökande gjort sig känd som pålitlig, omdömesgill och laglydig. Brister sökanden i något av dessa avseenden bör tillstånd inte meddelas. Den som gjort sig skyldig till brott med ett inte ringa inslag av våld eller hot bör inte medges tillstånd att inneha vapen inom en tidsperiod på omkring fem år från den dag brottet begicks. Detsamma gäller någon som gjort sig skyldig till ett så allvarligt brott mot jaktlagstiftningen att han ådömts frihetsstraff eller därmed jämförlig påföljd. Samma synsätt bör gälla beträffande andra fall av kriminalitet där vapen kommit till användning. Synnerligen allvarlig brottslighet bör kunna föranleda ännu längre diskvalifikationstid. Vid lindrigare brott eller annan form av kriminalitet som bedöms vara diskvalificerande kan kortare tid, dock minst två år, accepteras. En sökande som generellt eller regelbundet åsidosätter lagar eller förordningar och visar bristande respekt för rättsregler bör inte meddelas tillstånd att inneha vapen. För att få en uppfattning om sökandens skötsamhet i nykterhetskänseende bör regelmässigt kontroll göras i körkortsregistret. Den som har omhändertagits enligt lagen om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB) bör normalt inte ges tillstånd att inneha vapen förrän två år förflutit från tiden för omhändertagandet. Vid något enstaka LOB-omhändertagande av en i övrigt skötsam person bör dock kortare tid tillämpas. I vissa fall, exempelvis om det framkommer att sökanden lider av eller har vårdats för en psykisk störning, kan det vara nödvändigt att låta honom styrka sin lämplighet genom läkarintyg (RPS FS 1996:6, 3.2 kap.).

I lämplighetsrekvisitet ligger vidare i viss mån också kravet på att sökanden skall ha erforderliga kunskaper samt ha uppnått en viss ålder. Dessa frågor behandlas nedan.

Skjutvapnets lämplighet

Det finns i dag inga rättsliga bestämmelser om att ett skjutvapen bör vara lämpat för sitt ändamål.

Kunskaper

Den som ansöker om tillstånd till innehav av skjutvapen skall, om inte ansökan uteslutande avser annat ändamål än skjutning, visa sig kunna handha sådant vapen som ansökan avser. Därvid gäller särskilda krav för olika vapentyper och ändamål¹⁰ (2 kap. 3 § VF).

¹⁰ Utan hinder härav får tillstånd att inneha skjutvapen ges till sökande som behöver vapnet i sin tjänst eller som för sin tjänst behöver annat skjutvapen än tjänstevapen för att bibehålla eller utveckla sin skjutskicklighet. Är det fråga om utländsk

Skjutvapen för jakt

För att få tillstånd till jaktvapen krävs att sökanden avlagt prov bestående av dels en teoretisk del, dels en praktisk del inkluderande skjutprov och säker vapenhantering (jägarexamen). En jägarexamen gäller utan tidsbegränsning (2 kap. 3–4 §§ VF).

Skjutvapen för målskytte

För tillstånd till innehav av målskyttevapen krävs att sökanden är ordinarie hemvärnsman eller aktiv medlem i en skytteförening. Detta anges bland kunskapskraven i vapenförordningen.

Beträffande helautomatiska vapen eller enhandsvapen gäller att det måste föreligga synnerliga skäl för tillstånd till innehav av sådant vapen. Med detta avses troligen främst en särskild skjutskicklighet, varvid poängfordringarna för olika skyttemärken skall uppfyllas. (2 kap. 6 § VL, 2 kap. 3 § VF samt RPS FS 1996:6, 5.1 kap.).

Beträffande helautomatiska vapen krävs det vidare enligt Rikspolisstyrelsens allmänna råd att sökanden är en framstående skytt, dvs. att han under några års tid tillhört den bästa tredjedelen av skyttar i förbunds- och kretstävlingar (RPS FS 1996:6, 5.2 kap).

Ålder

För att få tillstånd att inneha ett helautomatiskt vapen krävs att sökanden har fyllt 20 år. För enhandsvapen gäller att sökanden skall ha fyllt 18 år. Undantag från ålderskraven får göras om det finns särskilda skäl. Tillstånd till innehav av skjutvapen för något annat ändamål än jakt eller målskjutning får meddelas endast den som har fyllt 18 år. Detta gäller dock inte start- eller signalvapen eller vapen som gjorts varaktigt obrukbara (2 kap. 3 § VF).

Enligt Rikspolisstyrelsens föreskrifter kan undantag från kravet på att sökanden skall ha fyllt 20 år för att få tillstånd till innehav av helautomatiskt vapen göras om sökanden är en framstående tävlingsskytt och tillhör åtminstone länseliten. När det gäller enhandsvapen för målskjutning kan den som är under 18 år i vissa fall få innehavstillstånd.

säkerhetspersonal som medföljer vid statsbesök eller liknande eller som ansvarar för personers säkerhet vid internationell luftfart, skall samråd i ärendet ske med Utrikesdepartementet (2 kap. 3 § 2 st VF).

Sökanden skall då ha visat såväl ett för hans ålder påfallande och varaktigt intresse för målskjutning som stor skjutskicklighet. Slutligen kan en elev som genomgår utbildning vid ett skyttegymnasium erhålla tillstånd till annat målskjutningsvapen även om eleven inte är 18 år. Detta gäller särskilt kolsyre-, luft- och fjädervapen (RPS FS 1996:6, 3.3 kap.).

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges vidare bl.a. följande. I fråga om jaktvapen och andra målskjutningsvapen än helautomatiska vapen och enhandsvapen, tillämpas huvudregeln att sökanden skall ha fyllt 18 år. Ungdomar under 18 år kan emellertid få tillstånd att inneha vapen om det föreligger ett särskilt behov av egna vapen. Exempelvis kan ungdomar som satsar på en yrkesutbildning inom jakt och viltvård ges möjlighet att få sådant tillstånd. Kraven på skjutskicklighet och personlig lämplighet bör emellertid vara höga. Endast en som är straffmyndig bör få tillstånd att inneha skjutvapen. (RPS FS 1996:6, 3.3 och 4.1 kap.)

I de allmänna råden anges också att en väktare, som är fast anställd på ett auktoriserat bevakningsföretag, får meddelas tillstånd att som lån inneha skjutvapen med ammunition i tjänsten först när väktaren har fyllt 20 år (RPS FS 1996:6, 3.3 och 6.2 kap.).

Tidsbegränsade tillstånd

Tillståndet får tidsbegränsas, om det med hänsyn till särskilda omständigheter kan förutses att vapnet inte kommer att behövas varaktigt (2 kap. 5 § VL). Bestämmelsen infördes år 1981. Departementschefen uttalade i sammanhanget att bestämmelsen bör användas restriktivt och att han för närvarande inte var beredd att föreslå en mer allmän befogenhet att tidsbegränsa vapentillstånd, något som skulle kunna ge upphov till en både för det allmänna och enskilda vapeninnehavare kostsam byråkrati liksom en viss osäkerhet i tillämpningen¹¹.

Enligt Rikspolisstyrelsens allmänna råd tar bestämmelsen om möjlighet att tidsbegränsa ett tillstånds giltighet i första hand sikte på tillstånd att inneha enhandsvapen eller helautomatiska vapen. En tidsbegränsning bör dock inte, enligt de allmänna råden, ske generellt utan efter prövning i varje enskilt fall. Dock bör en sådan alltid övervägas när någon söker tillstånd att inneha vapen för skyddsändamål eller ett farligt vapen i och för sin tjänst. En tidsbegränsning bör också komma i fråga när det gäller uppenbara tillfällighetsinnehav, dvs. i de fall det redan från början står klart att det inte är fråga om ett varaktigt behov (RPS FS 1996:6, 7 kap.).

¹¹ Prop. 1981/82:1 s. 30 ff.

Tillverkningsnummer

Vid ansökan om tillstånd för innehav av skjutvapen skall vapnets tillverkningsnummer anges. Saknas tillverkningsnummer skall annan uppgift som tillåter identifiering anges. Polismyndigheten skall på tillståndsbeviset anteckna tillverkningsnumret eller, om sådant saknas, annan uppgift som tillåter identifiering (2 kap 6 § och 3 kap. 6 § VF).

Enligt artikel 85 p.2 i Schengenkonventionen¹², som Sverige undertecknat, förpliktar sig de avtalslutande parterna att anta bestämmelser om att alla skjutvapen skall vara försedda med ett fast tillverkningsnummer för att underlätta identifiering och att de skall vara försedda med varumärke.

4.3.3 Nuvarande faktiska förhållanden

Tidsbegränsade tillstånd

Enkäterna till landets registerenheter samt polisens utredare av våldsbrott

Det finns ingen tillgänglig statistik över hur många tillstånd i landet som är tidsbegränsade. En grov uppskattning utifrån uppgifterna i den enkät vapenutredningen tillställt landets vapenregisterenheter tyder dock på att endast 200–400 tillstånd per år tidsbegränsas. Vanliga ändamål för dessa tillstånd har uppgetts vara jakt, målskytte, förvaring, utbildning, räddningstjänst, teater och skydd. De tillstånd som utfärdas för väktare i auktoriserade bevakningsföretag begränsas vidare så gott som alltid i tiden till att gälla under den tid personen i fråga är anställd som väktare på företaget.

I fråga om synpunkter på tillståndsreglerna har flera vapenregisterenheter svarat att de anser att tillstånden för enhandsvapen och helautomatiska vapen bör tidsbegränsas. Denna ståndpunkt återkommer bland svaren på vapenutredningens enkät till polisens utredare av våldsbrott.

Rikspolisstyrelsens rapport Illegala vapen

Projektgruppen ansåg att tidsbegränsade tillstånd skulle innebära många fördelar, bl.a. skulle polisens kontrollmöjligheter, i fråga om behov och

¹² Konventionen om tillämpning av Schengenavtalet av den 14 juni 1985, undertecknad i Schengen den 19 juni 1990.

förvaring, automatiskt bli uppföljda. Emellertid skulle åtgärden att kontrollera landets alla vapeninnehavare vara både tidsödande och kostnadskrävande. Projektgruppen stannade därför vid att föreslå att en ny paragraf införs i vapenlagen, för att reglera förfarandet med tillstånd på prov för den som för första gången för målskjutning ansöker om tillstånd till innehav av skjutvapen. Prövotiden borde då lämpligen sättas till två år. Grova brister skulle kunna föranleda återkallelse av tillståndet redan under prövotiden¹³.

Tillverkningsnummer

Av Rikspolisstyrelsens rapport *Illegala vapen* framgår att, av det totala antalet anmälda förlorade skjutvapen under tiden 1972–1993, drygt 22 procent saknade tillverkningsnummer eller annan identifieringsbeteckning. Den sämst märkta gruppen var revolverar, där 43 procent saknade märkning. För pistoler var siffran 28 procent och för hagelgevär 25 procent¹⁴.

Vapenutredningens specialgranskning av anmälningar, inkomna till rikskriminalen under det första halvåret 1996, beträffande skjutvapen saknade i dödsbon visade att över 20 procent av dessa saknade tillverkningsnummer eller annan identifieringsmärkning¹⁵.

4.4 Skjutvapen för jakt

4.4.1 Gällande rätt

Gevär

För tillstånd till innehav av gevär för jaktändamål krävs att sökanden avlagt prov jägarexamen som visar att han har grundläggande kännedom om jakt och viltvård och kan handha vapnet. Jägarexamen, som består av dels en teoretisk del, dels en praktisk del inkluderande skjutprov och säker vapenhantering, skall avläggas inför en provledare som förordnats av polismyndigheten efter förslag av Svenska jägareförbundet och Jägarnas riksförbund/Landsbygdens jägare. Närmare föreskrifter om provet meddelas av Statens naturvårdsverk. Naturvårds-

¹³ RPS rapport *Illegala vapen* 1995:2 s. 69–72.

¹⁴ RPS:s rapport *Illegala vapen* 1995:2 s. 18.

¹⁵ Underlaget avser samtliga anmälningar avseende första halvåret 1996, som kommit in till speciella vapenregistret i september 1996. Anmälningar där det uttryckligen angetts att vapnen förkommit före den 1 januari 1996 har rensats bort.

verket har också befogenhet att i särskilda fall medge undantag från kravet på jägarexamen¹⁶. Avlagd jägarexamen gäller utan tidsbegränsning.

Den som har avlagt jägarexamen anses ha behov av jaktvapen, om inte särskilda skäl föranleder annat. Detta gäller dock endast i fråga om gevär och inte för enhandsvapen. Tillstånd för salongsgevär¹⁷ får ges endast för avlivande av fällfångat vilt. Vidare får tillstånd för injektionsvapen ges endast under vissa särskilda förutsättningar (2 kap. 3 5 §§ VF).

Enligt övergångsbestämmelsen till ändringen (SFS 1986:239) i vapenkungörelsen behöver den som innehade vapen den 1 januari 1985 inte avlägga jägarexamen vid förvärv av vapen av samma vapentyp förutsatt att förvärv sker under tiden det tidigare tillståndet gäller eller inom ett år från det att det upphört att gälla.

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges bl.a. följande. Jaktlagstiftningens bestämmelser om vilka skjutvapen som får användas för jakt skall beaktas vid prövningen av en ansökan om tillstånd till innehav av jaktvapen. Hänsyn skall också tas till Statens naturvårdsverks klassning av ammunition. I huvudsak bör den för självständig utlåning föreskrivna åldersgränsen, 18 år, gälla även för tillstånd till innehav av jaktvapen. Åldersgränsen är emellertid inte absolut. Ungdomar mellan 15 och 18 år som satsar på en yrkesutbildning inom jakt och viltvård bör kunna ges möjlighet att få sådant tillstånd. Även andra ungdomar inom detta åldersintervall bör få denna möjlighet, under förutsättning att ett särskilt behov av egna vapen föreligger. Kraven på skjutskicklighet och personlig lämplighet bör emellertid vara höga (RPS FS 1996:6, 4 kap.).

En jägare anses i normala fall ha behov av ett visst antal vapen, den s.k. vapengarderoben. Begreppet myntades i ett samarbete mellan Rikspolisstyrelsen och Svenska jägareförbundet år 1979 och blev närmare definierat i Rikspolisstyrelsens allmänna råd år 1980. Avsikten var att förenkla prövningen vid tillståndsmyndigheterna och att åstadkomma en mer enhetlig bedömning. Sålunda krävs det ingen dokumentation om tillgång till jaktmark eller bevis på att jakt i praktiken idkas, något som tidigare krävdes.

Enligt Rikspolisstyrelsens allmänna råd får en jägare ha upp till sex vapen i sin vapengarderob utan närmare prövning av behovet än avlagd jägarexamen. Det behöver inte vara olika typer av skjutvapen. Dock räknas inte enhandsvapen och salongsgevär in i vapengarderoben. För dessa kategorier av skjutvapen ställs högre krav än enbart avlagd

¹⁶ En fullständig jägarexamen består av två teoretiska och tre praktiska prov. De teoretiska proven är grundprov och högviltprov. Grundprovets del består av ämnen som artkännedom, jakt- och vapenlagstiftning, jaktetik, ekologi, viltvård och jaktmetoder. De praktiska proven är hagelvapenprov, grundprov/kulvapen och högviltprov/kulvapen. Bestämmelserna om jägarexamen finns i SNFS 1985:2; NV 21. Generell dispens från kravet på jägarexamen har getts i fråga om exempelvis gästjägare från andra länder.

¹⁷ Med salongsgevär avses enskottsgevär med kaliber 5,6 mm i klass 4 med en vikt som i originalutförande understiger 2,5 kg (RPS FS 1996:6, 4.7 kap.).

jägarexamen för att tillstånd skall beviljas. Extra pipor till vapen räknas vidare inte in i antalet vapen. Tillstånd till fler än sex vapen bör medges endast om ett mycket kvalificerat behov föreligger. I stället får jägaren anpassa sitt vapeninnehav till vapengarderoben och den jakt som faktiskt bedrivs. Om något av de äldre vapnen är ett vapen med särskilt affektionsvärde eller huvudsakligt prydnadsvärde, får tillståndet ändras till att avse minnes- eller prydnadsändamål (RPS FS 1996:6, 4.4 5 kap.)¹⁸.

Enhandsvapen

Tillstånd att inneha enhandsvapen får meddelas endast om det finns synnerliga skäl (2 kap. 6 § VL).

Behov att inneha skjutvapen bör i fråga om enhandsvapen för jakt anses föreligga endast för följande ändamål.

- a) Enskottsvapen: omfattande grytjakt eller fällfångst av rovvilt
- b) Flerskottsvapen: yrkesmässigt bedriven jakt- eller viltvård eller annat kvalificerat behov (2 kap. 5 § VF).

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges följande; Eftersom tillstånd till enhandsvapen endast får meddelas om det finns synnerliga skäl är det i dessa ärenden nödvändigt med en särskilt noggrann utredning över behovet av vapnet. Därvid bör bl.a. följande gälla.

Enskottsvapen: Tillstånd bör meddelas endast om omfattande jakt bedrivs. För att kunna dokumentera denna bör grytjakt, jakt efter mårhund eller grävling med ställande hund, eller fällfångst ha bedrivits på egen eller upplåten mark under några jaktsäsonger och ett särskilt fångstresultat ha uppnåtts.

Flerskottsvapen: Vid bedömningen om ett behov är kvalificerat bör inte enbart omfattningen av egen grytjakt eller fällfångst vara avgörande, även exempelvis uppdrag åt annan kan medräknas. Den som innehar flerskottsvapen för annat ändamål än jakt bör kunna medges att använda detta även för jakt, om kraven uppfylls för tillstånd att inneha enskottsvapen. (RPS FS 1996:6, 4.6 kap.)

¹⁸ 1987 års vapenutredning föreslog en mindre garderob för nyblivna jägare och personer som bedriver jakt endast i helt obetydlig omfattning och en större vapengarderob för mer avancerade jägare. Den nyblivne jägaren skulle således till en början få licens på ett färre antal vapen, förslagsvis två stycken. För licens på full garderob, sex vapen, skulle det krävas ett dokumenterat fortsatt jaktintresse och behov av jaktvapen (SOU 1989:44, s. 98-100). Justitieutskottet liksom med flertalet remissinstanser var dock kritiskt mot förslaget. Utskottet uttalade bl.a. att det hyste stark tvekan i frågan huruvida det kunde finnas någon beaktansvärd brottsförebyggande effekt i utredningsförslaget om begränsning i vapengarderoben (1989/90:JuU29). Departementschefen, som beaktade invändningarna, framlade inte något förslag i denna del (prop. 1990/91:130, s. 26, 31 och 32).

4.4.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Allmänt om jaktvapen

Enkäten till landets vapenregisterenheter

De flesta vapen i Sverige är jaktvapen. Ett mindre antal av dessa är enhandsvapen medan den absoluta huvuddelen utgörs av gevär. På den enkät som tillställts landets vapenregisterenheter har majoriteten svarat att andelen jaktvapen troligen utgör 75 procent eller mer av det totala antalet vapen. Den nedan redovisade genomgången av samtliga tillståndsärenden i två representativa län stöder registerenheternas uppskattning av andelen jaktvapen.

Av landets cirka 2,1 miljoner registrerade skjutvapen är omkring 1 856 000, eller närmare 90 procent, gevär. Härav är cirka 974 000 kulgevär, 766 000 hagelgevär och 116 000 kombinationsgevär¹⁹. En del av gevären är målskyttevapen, medan den absoluta majoriteten av gevären är jaktvapen.

Omkring 7 procent av alla registrerade skjutvapen är enhandsvapen. Endast en mindre del av dessa är dock jaktvapen.

Slutligen kan det noteras att det hösten 1996 fanns omkring 760 200 vapentillståndshavare, vilket innebär ett genomsnittligt innehav av 2-3 vapen/person²⁰.

1995 års tillståndsärenden i Kronobergs och Västmanlands län

En genomgång av samtliga tillståndsärenden under 1995 i Kronobergs och Västmanlands län gav följande resultat i fråga om andelen jaktvapen.

Ljungby	79,5 %
Växjö	68,4 %
Fagersta	66,7 %
Köping	75,3 %
Sala	76,2 %
Västerås	70,2 %

Genomgången av tillståndsärendena under 1995 i Kronobergs och Västmanlands län visade vidare att omkring 90 procent av dem som ansökte om vapentillstånd för första gången endast sökte tillstånd för innehav av

¹⁹ Uppgifterna är inhämtade under hösten 1996 (bilaga 5; Vapeninnehav).

²⁰ I oktober 1993 uppskattade man att det i Sverige fanns 2 167 521 vapen fördelade på 781 521 tillståndshavare, dvs. också då cirka 2,8 vapen/person (RPS rapport Illegala vapen 1995:2, s. 14).

1 2 vapen. I så gott som samtliga av dessa fall ansökte personerna för ett hagelvapen och ett kulvapen. De som ansökte om tillstånd att inneha fler än två vapen hade som regel ärvt dem.

	<u>1 2 vapen</u>	<u>Fler än 2 vapen</u>
Ljungby	90 %	10 %
Växjö	93 %	7 %
Fagersta	92 %	8 %
Köping	88 %	12 %
Sala	88 %	12 %
Västerås	90 %	10 %

4.5 Skjutvapen för målskytte

4.5.1 Gällande rätt

Gevär

För tillstånd till innehav av gevär för målskjutning krävs att sökanden är ordinarie hemvärnsman inom det allmänna hemvärdet eller driftvärdet eller aktiv medlem i skytteförening eller motsvarande organisation. För den som inte fyllt 18 år krävs också intyg från organisationens styrelse om skjutskicklighet och personlig lämplighet (2 kap. 3 § VF).

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges bl.a. att följande förutsättningar bör vara uppfyllda för att meddela tillstånd till innehav av skjutvapen (för målskjutning),

- sökanden bör vara medlem i en skytteförening som är ansluten till en sådan organisation som anges i VL eller VF,
- föreningen bör bedriva aktivt skytte med den vapentyp som ansökan avser,
- skytten med den aktuella vapentypen bör bedrivas i regi av ett förbund som anges i VL eller VF.

Sökanden bör ha varit aktiv medlem minst sex månader innan tillståndet beviljas och han eller hon bör under denna tid regelmässigt ha deltagit i organisationens skjutningar. Den som regelmässigt deltar i tävlingsskytte bör kunna meddelas tillstånd till innehav av fler än ett målskjutningsvapen av samma typ och kaliber. I tveksamma fall bör yttrande inhämtas från vederbörande länsorganisation eller skytteförbund (RPS FS 1996:6, 5.1 kap.).

Enhandsvapen

Tillstånd att inneha enhandsvapen får meddelas endast om det finns synnerliga skäl (2 kap. 6 § VL).

För enhandsvapen, med undantag av jakt-, kolsyre-, luft-, fjäder- och harpunvapen, gäller följande särskilda krav. Sökanden skall:

- ha fyllt 18 år,

- b) vara aktiv medlem i skytteförening eller motsvarande organisation, samt
- c) ha Svenska pistolskytteförbundets pistolskyttemärke i guld eller Svenska sportskytteförbundets silvermärke för internationell finpistol eller grovpistol eller för fripistol eller bevis om att han uppfyller motsvarande krav.

Undantag från ålderskravet får göras om det finns särskilda skäl. Tillstånd kan också ges om sökanden behöver vapnet i sin tjänst eller för sin tjänst behöver ett annat vapen än tjänstevapnet för att bibehålla eller utveckla sin skjutskicklighet (2 kap. 3 § VF).

I fråga om ålderskravet har Rikspolisstyrelsen föreskrivit: Den som är under 18 år kan i vissa fall få tillstånd att inneha enhandsvapen för målskjutning. Sökanden skall då ha visat såväl ett för sin ålder påfallande och varaktigt intresse för målskjutning som stor skjutskicklighet. Att så är fallet skall alltid styrkas genom intyg från styrelsen för den sammanslutning han tillhör. Sådant intyg skall grundas på en av styrelsen gjord noggrann prövning av sökanden. Beträffande elev som genomgår utbildning vid ett skyttegymnasium skall yttrande från skolan bifogas. (RPS FS 1996:6, 3.3 kap.)

Beträffande enhandsvapen för målskjutning gäller enligt Rikspolisstyrelsens allmänna råd samma krav som angetts under avsnittet rörande gevär för målskjutning. Vidare anges följande. Eftersom tillstånd till innehav av enhandsvapen endast skall meddelas om det finns särskilda skäl är det nödvändigt med en noggrann utredning om behovet av vapnet. Där sökanden åberopar aktivt medlemskap i skytteförening eller motsvarande är det särskilt viktigt att klargöra att den förening som åberopas också bedriver skytte som omfattar den aktuella vapentypen på ett aktivt sätt och i regi av förbund som avses i 2 kap. 1 § VF (RPS FS 1996:6, 5.1 kap.).

Kompetensprov för märke bör som regel anses ha två års giltighetstid. Är intyget om avlagt prov äldre än två år, bör sökanden åläggas att genomgå nytt prov (RPS FS 1996:6, 3.4 kap.).

Helautomatiska skjutvapen

Tillstånd att inneha helautomatiska vapen eller enhandsvapen får meddelas endast om det föreligger synnerliga skäl (2 kap. 6 § vapenlagen).

För kulsprutepistol eller annat helautomatiskt vapen utom enhandsvapen gäller att sökanden skall

- a) ha fyllt 20 år och
- b) vara ordinarie hemvärnsman inom det allmänna hemvärnets eller driftvärnets *eller* aktiv medlem i skytteförening, förening för frivillig befälsutbildning eller motsvarande organisation samt
- c) ha automatvapenskyttemärke i guld.

Undantag från ålderskravet får göras om det finns särskilda skäl. Tillstånd kan också ges om sökanden behöver vapnet i sin tjänst eller för sin

tjänst behöver ett annat vapen än tjänstevapnet för att bibehålla eller utveckla sin skjutskicklighet (2 kap. 3 § VF).

Enligt Rikspolisstyrelsens föreskrifter får undantag från ålderskravet göras om sökanden är en framstående tävlingsskytt och tillhör åtminstone länseliten. För att styrka att så är fallet skall i regel krävas intyg från skyttefunktionär på regional nivå (RPS FS 1996:6, 3.3 kap.).

Utöver de allmänna råd som angetts under avsnittet rörande gevär för målskjutning anger Rikspolisstyrelsens allmänna råd att tillstånd skall ges med stor restriktivitet. Det räcker inte med att poängfordringarna uppfyllts. Därutöver fordras ett mycket stort behov av att inneha eget automatvapen. Detta kräver att sökanden är en framstående tävlingsskytt. För att anses vara sådan bör man visa att man under några år har tillhört den bästa tredjedelen av skyttar i förbunds- och kretstävlingar med automatvapen (RPS FS 1996:6, 5.2 kap.).

Slutligen har Sverige förbundit sig att anpassa sin lagstiftning till EG-vapendirektivet²¹. Artikel 6 i direktivet riktar sig mot sådana vapen som finns upptagna i dess bilaga 1 under kategori A, däribland helautomatiska skjutvapen. Sålunda skall medlemsländerna vidta alla lämpliga åtgärder för att förbjuda förvärv och innehav av skjutvapen och ammunition tillhörande kategori A. I särskilda fall får de behöriga myndigheterna bevilja tillstånd för sådana skjutvapen och sådan ammunition om det inte strider mot allmän ordning och säkerhet. Den tidigare Vapenlagsutredningen, vars uppdrag bl.a. var att undersöka vilka lagstiftningsändringar som behövdes för att uppfylla kraven i EG-direktivet, redovisade i sitt betänkande inställningen att bestämmelserna i vapenlagen och vapenförordningen väl fyllde kravet på tillräckliga åtgärder att förhindra förvärv och innehav av vapen och ammunition som tillhör kategori A²². Denna inställning godtogs av regering och riksdag.

Kolsyre-, luft-, fjäder- och harpunvapen

Den som fyllt arton år behöver inte tillstånd för att inneha ett effektbegränsat vapen, dvs. ett kolsyre-, luft- eller fjädervapen som är avsett för målskjutning eller ett harpunvapen och som har en begränsad effekt i förhållande till andra jämförliga skjutvapen (2 kap. 1 § VL).

För att vara tillståndsfritt krävs att vapnet uppfyller något av följande krav.

Ett kolsyre-, luft- eller fjädervapen skall anses ha sådan begränsad effekt om en projektil från vapnet fyra meter från pipans mynning har en anslagsenergi som är mindre än 10 joule.

²¹ Rådets direktiv 91/477/EEG om kontroll av förvärv och innehav av vapen.

²² Vapenlagen och EG (SOU 1994:4, s. 48).

Ett hel- eller halvautomatiskt kolsyre-, luft- eller fjädervapen skall anses ha sådan begränsad effekt om en projektil från vapnet fyra meter från pipans mynning har en anslagsenergi som är mindre än 3 joule.

Ett kolsyrevapen som är avsett att med färg markera träffar på deltagare i stridsspel (paintballvapen) skall anses ha sådan begränsad effekt om vapnet är konstruerat för att laddas med färgampuller med en minsta diameter om 16 mm (2 kap. 2 § VF).

Innehav av andra kolsyre-, luft- och fjädervapen, som alltså inte är effektbegränsade, kräver tillstånd. Sådana skjutvapen av dessa typer som innehas för målskytte är dock generellt undantagna från de särskilda krav som ställs beträffande andra vapen (2 kap. 3 § VF).

Rikspolisstyrelsens allmänna råd anger att tillstånd till målskjutning med harpunvapen i Sverige inte bör medges i annat fall än där skjutningen skall äga rum i regi av sportfiske- eller sportdykareorganisation och då på dess övningsplats (RPS FS 1996:6, 5.10 kap.).

Armborst

Armborst behandlades i samband med de materiella förändringar som infördes den 1 januari 1992. I denna del hänvisas till 1987 års vapenutrednings betänkande SOU 1989:44 s. 227 ff samt prop. 1990/91:130 s. 30.

Svartkrutsvapen

En del svartkrutsvapen är tillverkade före 1890 och därför inte tillståndspliktiga. De nytillverkade kopiorna av sådana vapen är dock tillståndspliktiga. Därvid gäller samma regler för en svartkrutsskytt som för en skytt med moderna skjutvapen, dvs. skytteproven måste avläggas med moderna skjutvapen.

Svartkrutsvapen behandlades bl.a. i DsJu 1979:17 s. 64 och prop. 1981/82:1 s. 35 samt i SOU 1989:44 s. 118 ff och prop. 1990/91:130 s. 30.

4.5.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Allmänt om målskyttevapen

Enkäten till landets vapenregisterenheter

På den enkät som tillställts landets vapenregisterenheter har majoriteten svarat att målskyttevapnen utgör mellan 10 och 25 procent av det totala antalet vapen. Ett tjugotal enheter bedömer att andelen utgörs av mindre än 10 procent och lika många att andelen utgörs av mer än 25 procent. Troligen ligger andelen i hela landet sammantaget runt 10–15 procent. Den nedan redovisade genomgången av samtliga tillståndsärenden i två representativa län stöder registerenheterens uppfattning om andelen målskyttevapen.

Av landets cirka 2,1 miljoner registrerade skjutvapen är närmare 90 procent gevär. Majoriteten av dessa är jaktvapen, medan en minoritet utgörs av målskyttevapen. I bilaga 3 presenteras de sammanslutningar som bedriver skytte med gevär och vilka typer av gevär som därvid används.

Det finns i Sverige i dag omkring 145 000 registrerade enhandsvapen, vilket motsvarar ca 7 procent av alla registrerade skjutvapen. Härav är ca 88 000 pistoler och 57 000 revolverar. Majoriteten av dessa torde vara målskyttevapen.

Bland registerenheterna är den vanligaste synpunkten på tillståndsreglerna att tillstånden för enhandsvapen och helautomatiska vapen generellt bör tidsbegränsas. Andra förslag är att en motsvarighet till den s.k. vapengarderoben som gäller för jaktvapen, införs även i fråga om skjutvapen för målskytte. Det har också nämnts att intygen från skytteföreningar ibland anses vara undermåliga som beslutsunderlag.

Även bland svaren från polisens utredare av våldsbrott framkommer förslag om tidsbegränsade tillstånd. I övrigt anger några att kraven bör skärpas i fråga om beviljande av tillstånd samt att bestämmelserna rörande intyg från skytteföreningar bör vara stränga och enhetliga.

1995 års tillståndsärenden i Kronobergs och Västmanlands län

En genomgång av samtliga tillståndsärenden under 1995 i Kronobergs och Västmanlands län gav följande resultat i fråga om andelen målskyttevapen

Ljungby	5,6 %
Växjö	8,0 %
Fagersta	10,8 %
Köping	11,2 %
Sala	8,5 %
Västerås	14,3 %

Enhandsvapen

Utredning om enhandsvapens stödbegärlighet och farlighet

Enhandsvapen är, av naturliga skäl, särskilt efterfrågade i brottsliga sammanhang. Det finns bl.a. följande utredning som stöder detta påstående.

Antalet utfärdade tillstånd för pistol och revolver utgör knappt 7 procent av det totala antalet tillstånd, medan dessa vapen utgör drygt 19 procent av det totala antalet vapen som anmälts tillgripna/förkomna²³.

Uppgifter om beslagtagna vapen i samband med misstanke om brott visar vidare att enhandsvapen är överrepresenterade i brottsliga sammanhang. Av alla vapen som beslagtogs under såväl år 1995 som år 1996 var andelen enhandsvapen 58 procent²⁴.

Under 1992 användes pistol/revolver vid 51 procent av alla mord och mordförsök med skjutvapen. Hagelgevär användes i 36 procent av fallen och militära automatvapen i 3 procent av fallen. Vid rån mot bank, post, butik och värdetransporter, med skjutvapen, i Sverige under tiden 1987–1993 användes pistol/revolver i 79 procent av fallen, hagelgevär/kulgevär i 17 procent av fallen och militära automatvapen i 4 procent av fallen²⁵.

Att enhandsvapen är särskilt farliga antyder en undersökning om bl.a. skottskador som företogs vid Sabbatsbergs sjukhus i Stockholm under åren 1988–1993. Undersökningen visade att det vanligaste vapnet vid skottskada var pistol/revolver (49 procent). Hagelgevär stod för 11 procent och militära automatvapen för 6 procent²⁶.

Rikspolisstyrelsens rapport Illegala vapen

Projektgruppen föreslog att vapenförordningen skulle ändras så att det krävdes att sökanden innehade angivna skyttemärken eller bevis om att han uppfyllde motsvarande fordringar med den typ av vapen och kaliber ansökan omfattade. Detta torde, enligt projektgruppen, avsevärt minska antalet grovkalibriga vapen i framtiden. Åtgärden skulle också ge en garanti för att skytten kunde hantera det vapen han söker tillstånd för²⁷.

²³ Uppgifterna är sammanställda från landets vapenregister hösten 1996 samt det, hos Rikskriminalen förda, speciella vapenregistret åren 1990–1997.

²⁴ Uppgiften är hämtad från de anmälningar som sänts in till rikskriminalen.

²⁵ RPS rapport Illegala vapen 1995:2 s. 25.

²⁶ RPS rapport Illegala vapen 1995:2 s. 26.

²⁷ RPS rapport Illegala vapen 1995:2, s. 70 ff.

Synpunkter m.m. från skytterörelsen

Också inom skytterörelsen förekommer förslag till skärpningar av kraven vid beviljande av tillstånd till målskyttevapen. Detta kan illustreras med några punkter som framförts till utredningen av Svenska sport-skytteförbundet:

licens för grovkalibriga pistoler/revolvrar skall ges tidigast efter tolv månaders aktivt medlemskap,

kompetenskravet skall uppfyllas på den typ av vapen som licensansökan avser,

licens skall endast kunna ges för vapen som är tillåtna i de olika skytteorganisationernas program.

I fråga om intyg om medlemskap, som utfärdas av sammanslutningar, har Svenska pistolskytteförbundet och Svenska sportskytteförbundet tagit initiativ till samarbete med Rikspolisstyrelsen om utformande av en standardblankett som skulle kunna tillhandahållas av polisen.

Helautomatiska skjutvapen*Enkäten till landets vapenregisterenheter*

Hösten 1996 fanns det 3 542 registrerade civila helautomatiska vapen i Sverige. Omkring 40 procent av dessa innehas av enskilda personer, medan övriga innehas av skytteföreningar. Antalet föreningar som innehar helautomatiska vapen kan uppskattas till drygt 350 stycken. Över 90 procent av privatpersonernas helautomatiska vapen innehas för målskytte, övriga för samlingsändamål. Föreningarna innehar troligen så gott som samtliga sina vapen för målskytte. Cirka 35 procent av tillstånden har meddelats före år 1973, cirka 52 procent under åren 1973–1991 och cirka 13 procent efter år 1991 (bilaga 6; Helautomatiska vapen).

Förutom de krav som enligt vapenförordningen ställs för meddelande av tillstånd till innehav av helautomatiskt vapen anger alla polismyndigheter att de följer de allmänna råd som Rikspolisstyrelsen utfärdat, nämligen att sökanden skall ha ett mycket stort behov av att inneha eget automatvapen och att han skall visa att han är en framstående tävlingsskytt, dvs. tillhöra den bästa tredjedelen av skyttar i förbunds- och kretstävlingar med automatvapen. I fråga om ordinarie hemvärnsmän kräver ungefär hälften av enheterna dessutom/eller att sökanden uppvisar ett intyg eller liknande från kretsordföranden eller motsvarande om att behov föreligger. Att någon innehavare är hemvärnsmän utan att också vara aktiv målskytt förekommer dock endast i ett vapenregisterområde, vilket uppger sig ha åtta sådana fall.

Statligt ägda skjutvapen

Försvarsmakten är den största innehavaren av statliga skjutvapen. Antalet uppgår till omkring 900 000, varav de flesta är automatvapen. Härutöver innehas drygt 2 000 automatvapen av polisen, Statens försvarshistoriska museer, Försvarets materielverk, Statens kriminaltekniska laboratorium, Kustbevakningen och Försvarets forskningsanstalt.

Hemvärnet hör organisatoriskt till Försvarsmakten. Omkring 100 000 personer är engagerade i hemvärnsrörelsen. Hemvärnet har cirka 70 000 handeldvapen, av typen kulsprutepistol (kpist) och automatkarbin 4 (Ak 4). Dessa är i huvudsak tilldelade hemvärnsmännen och förvaras i deras bostäder. Driftvärnet, som är organiserat vid vissa företag och myndigheter och som utgör en särskild gren av hemvärnet, förfogar över cirka 7 000 av hemvärnets vapen.

Civil verksamhet med helautomatiska vapen

Skytte med helautomatiska vapen bedrivs inom Frivilliga skytterörelsen (FSR)²⁸. FSR har drygt 100 000 medlemmar, varav cirka 60 000 är aktiva. Av dessa är cirka 2 300 aktiva kpist-skyttar och cirka 3 600 automatkarbin-skyttar. Särskilt de senare tillhör som regel hemvärnet eller en frivillig försvarsorganisation. FSR organiserar bl.a. Rikspropagandan en stor tävling med automatkarbinskytte för värnpliktiga.

FSR har, som den främsta frivilliga försvarsorganisationen inom skytterörelsen, vissa uppdrag från Försvarsmakten. Ett relativt nytt uppdrag för FSR är att utbilda omkring 650 skytteinstruktörer för att kunna stödja Försvarsmakten vid en anpassningssituation. Vad som menas med uttrycket anpassningssituation framgår bl.a. av riksdagens försvarsbeslut. Försvarsbeslut för perioden 1997–2001 fattades den 13 december 1996 av riksdagen. Beslutet är mycket genomgripande och medför en omfattande förändring och reducering av krigs- och grundorganisationen. I beslutet anges att de militära hoten i nuvarande omvärldsläge är starkt begränsade. Försvarsmakten skall emellertid ha förmåga att anpassa sig till förändrade krav och förutsättningar i detta avseende. Försvarsmaktens beredskap skall därför medge att organisationens huvuddel inom ett år efter beslut har uppnått full krigsduglighet. Riksdagen betonade härvid de frivilliga försvarsorganisationernas fortsatta stora betydelse och att de utgör en viktig resurs för landets försvar.

²⁸ Sammanslutningen presenteras närmare i bilaga 3.

Försvarsmaktens syn på den civila verksamheten med helautomatiska vapen

Vid vapenutredningens sammanträffande med juridiska avdelningen på Försvarsmakten framkom bl.a. följande.

Det är i Försvarsmaktens intresse att det skall finnas så lite vapen ute i samhället som möjligt. De inom hemvärnet och driftvärnet som, enligt Försvarsmakten, behöver skjutvapen erhåller sådana från försvaret. Särbestämmelsen om ordinarie hemvärnsmän i 2 kap. 3 § VF fyller således inte någon särskild funktion för Försvarsmaktens vidkommande.

Försvarsmakten ger uppdrag till Frivilliga skytterörelsen (FSR) som är en frivilligorganisation. Frivilligorganisationerna har stor betydelse för totalförsvaret och Försvarsmakten. Inom FSR är omkring 650 skytteinstruktörer kontrakterade för att i sin tur inom ett års tid kunna utbilda andra på handhavande av automatvapen i en anpassnings-situation. Dessa måste kunna ha tillgång till egna vapen och kunna skytteträna på sin fritid. Verksamheten är också viktig för att upprätthålla och utveckla färdigheten hos medlemmarna, vilket kan komma att få betydelse vid ett väpnat angrepp och under en anpassningsperiod.

Det är av väsentligt intresse för Försvarsmakten att hemvärnsmän och andra får möjlighet att skytteträna på annan tid än under vardagar i militär regi.

En inskränkning av den civila verksamheten med helautomatiska vapen skulle således helt klart få negativa konsekvenser för Försvarsmakten. Att bedriva dagens civila verksamhet inom ramen för Försvarsmaktens verksamhet är inte minst ekonomiskt otänkbart.

Kolsyre, luft- och fjädervapen

Det finns ingen uppgift om hur många kolsyre, luft- och fjädervapen det finns i landet, eftersom de flesta av dem inte är tillståndspliktiga och därmed inte registrerade. De flesta förbund använder sig dock av främst luftvapen, vilket i första hand lockar de yngre medlemmarna.

Även denna kategori av vapen används i brottsliga sammanhang. Särskilt gäller detta sådana vapen som är snarlika mer effektfulla enhandsvapen och helautomatiska skjutvapen.

4.6 Skjutvapen för skyddsändamål

4.6.1 Gällande rätt

Väktare

Tillstånd att inneha skjutvapen får meddelas auktoriserade bevakningsföretag för utlåning till väktare som har meddelats tillstånd att som lån inneha ett sådant vapen (2 kap. 3 § d VL).

Tillstånd att inneha skjutvapen får också ges till annan sökande som behöver vapnet i sin tjänst. Är det fråga om utländsk säkerhetspersonal som medföljer vid statsbesök eller liknande eller som ansvarar för personers säkerhet vid internationell luftfart, skall samråd i ärendet ske med Utrikesdepartementet (2 kap. 3 § 2 st VF).

Tillstånd att inneha enhandsvapen får meddelas endast om det finns synnerliga skäl (2 kap. 6 § VL).

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges bl.a. följande. Behov av pistol kan föreligga för väktare med särskilt kvalificerade bevakningsuppgifter. Tillstånd får dock inte meddelas i andra fall än där väktare som skall ha fyllt 20 år och inneha fast anställning i ett auktoriserat bevakningsföretag enligt RPS föreskrifter (RPS FS 1994:12, FAP 579-2) får vara utrustad med skjutvapen. I sådana fall beviljas bevakningsföretaget tillstånd till innehav av det antal vapen som behövs för utlåning till företagets väktare. Väktaren meddelas ett personligt tillståndsbevis, en s.k. lånelicens (RPS FS 1996:6, 6.2 kap.).

Annan än väktare

Tårgas- och liknande anordningar

Tillstånd till innehav av gasvapen får meddelas endast för tjänst eller annan särskild omständighet som medför ett synnerligt behov av gasvapen för personligt skydd (2 kap. 5 § 3 VF).

Tårgasanordningar m.m. har tidigare behandlats i prop. 1990/91:130 s.30 samt i samband med införandet av 1996 års vapenlag, SOU 1994:4 s. 105 ff., prop. 1995/96:52 s. 67 ff. Justitieutskottet behandlade senast frågan om innehav av pepparspray m.m. i bet. 1997/98:JuU18 s. 8 ff.

Skjutvapen

Det finns inga bestämmelser i vapenlagstiftningen som anger under vilka förutsättningar skjutvapen får meddelas för skyddsändamål. Som regel betraktas dessa ansökningar av tillståndsmyndigheten som en ansökan om skjutvapen för s.k. udda ändamål.

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges bl.a. följande. Tillstånd att inneha pistol, revolver eller dylikt vapen för skyddsändamål bör meddelas endast då ett oundgängligt behov föreligger. Sådant tillstånd kan beviljas t.ex. en befälhavare på fartyg i regelbunden utländsk trafik samt undantagsvis annan som för sin personliga säkerhet har ett särskilt stort behov av vapen (RPS FS 1996:6, 6.2 kap.)

4.6.2 Nuvarande faktiska förhållanden m.m.

Väktare

Väktare vid auktoriserade bevakningsföretag innehar som regel en s.k. lånelicens, tidsbegränsad att gälla under den tid anställningen varar. Väktarens tillstånd gäller inte för ett visst specifikt vapen, utan medför en rätt att inneha något av de skjutvapen som bevakningsföretaget har innehavstillstånd för. Som komplement till sin lånelicens medför väktaren en inplastad s.k. huvudlicens, vilken upptar alla de skjutvapen som bevakningsföretaget har rätt att inneha.

Vad som anförts i fråga om stöldbegärlighet och farlighet m.m. beträffande enhandsvapen för målskytte gäller naturligtvis också för sådana vapen som innehas för skydd i tjänsten.

Annan än väktare

Det förekommer att personer ansöker om att få tillstånd att inneha vapen för personligt skydd. Sökanden kan vara chaufför av något slag eller annars ha en, enligt honom själv, utsatt position. Sådana ansökningar beviljas numera ytterst sällan och då vanligen för gasvapen²⁹. I undantagsfall har det dock förekommit att tillstånd för personligt skyddsändamål beviljats för enhandsvapen, t.ex. i fråga om befälhavare på fartyg eller nordpolsfarare som fått tillstånd för skydd mot isbjörn .

²⁹ I vissa fall kan exempelvis ett brottsoffer eller annan utsatt person som erhållit ett s.k. trygghetspaket från polisen, även få tillgång till tårgasspray.

4.7 Skjutvapen med samlings-, prydnads- eller särskilt affektionsvärde

4.7.1 Allmänt

Det främsta skälet att inneha ett skjutvapen är för att skjuta med det. Mellan 10 och 15 procent av alla skjutvapen innehas emellertid för andra ändamål än skjutning. Det är vapen som innehas av samlare eller som har ett särskilt prydnads- eller affektionsvärde. Beträffande de sistnämnda brukar tillståndet ange att vapnet innehas som minne .

Alla vapenslag finns representerade bland dessa samlings-, prydnads- och minnesvapen, även helautomatiska skjutvapen.

4.7.2 Gällande rätt

Beträffande skjutvapen som har huvudsakligt samlarvärde, prydnadsvärde eller särskilt affektionsvärde för sökanden får tillstånd meddelas även för andra ändamål än skjutning. Tillståndet kan förenas med villkor att vapnet skall göras varaktigt obrukbart³⁰ (2 kap. 4 och 5 §§ VL). Om vapnen inte gjorts varaktigt obrukbara måste sökanden ha fyllt 18 år för att kunna erhålla innehavstillstånd (2 kap. 3 § 4 st VF).

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges bl.a. följande.

Vapen hos samlare

Särskilda krav måste ställas på en vapensamlares personliga kvalifikationer. Vidare bör det stå klart att han har ett seriöst intresse för verksamheten. Även privata samlingar godtas.

Samlingens område bör vara så avgränsat att det finns rimliga möjligheter att åstadkomma en något så när komplett samling. Samlingsområden beskrivna som jaktvapen , militärvapen eller halvautomatiska vapen är exempelvis för stora för att en privatperson skulle kunna åstadkomma en komplett samling. Begränsningen bör också vara så klart angiven att det är möjligt att senare avgöra vilka vapen som har sin givna plats inom ett viss samlingsinriktning. Sedan en samlares samlingsinriktning eller område har prövats och befunnits uppfylla de krav som kan ställas, bör någon ytterligare behovsprövning inte göras så länge de anskaffade vapnen har sin plats inom det angivna området.

³⁰ 1987 års vapenutredning föreslog att sådan licens endast skulle få utfärdas om det förelåg *särskilda skäl* (SOU 1989:44, s. 102-106). Departementschefen ansåg emellertid att restriktioner i detta avseende kunde undvaras och föreslog därför inte ökade restriktioner beträffande tillståndsgivningen när det gäller dessa vapen utan endast förtydligande av lagtexten. Förtydligandena innebar dels att tillstånd även för vapen med prydnads-, affektions- eller samlarvärde får beviljas endast om det skäligen kan antas att vapnet inte kommer att missbrukas eller användas i strid med det ändamål som tillståndet avser, dels att inget vapen som avses med tillstånd i dessa fall får användas till skjutning. Vidare fördes samlarändamål in som självständigt skäl för vapentillstånd (prop. 1990/91:130, s. 26, 32).

Samlingarna medför i många fall särskilda risker från säkerhetssynpunkt. Någon begränsning av hur många vapen en samlare får ha i en samling finns inte. Däremot bör tillståndsmyndigheten i förekommande fall besluta om särskild förvaringsföreskrift, särskilt gäller detta i fråga om enhandsvapen och helautomatiska vapen. Helautomatiska vapen, till vilka det finns ammunition i handeln, bör som regel inte tillåtas ingå i en vapensamling, såvida inte vapnet förvaras under mycket hög säkerhet.

Frågan om att som villkor för innehavet uppställa krav på att ett vapen skall göras varaktigt obrukbart måste avgöras som en avvägning mellan säkerhetsaspekterna och samlarintresset. Möjligheten till betryggande förvaring gör inte sällan det onödigt med en föreskrift om obrukbarhet.

Polismyndigheten kan meddela särskilt tillstånd för skjutning med samlingsvapen. Detta bör ske endast för ett visst tillfälle och för ett visst vapen (RPS FS 1996:6, 6.3 kap.).

Vapen med huvudsakligt prydnads- eller affektionsvärde

Exempel på vapen som huvudsakligen har prydnadsvärde är att vapnet har ett särpräglat utseende, ovanlig konstruktion eller förekommer i ett litet antal.

Vid bedömningen av affektionsvärdet är det sökandens relation till överlåtaren eller vapnet som skall beaktas. Att ett vapen överlåtits genom arv, förtida arv eller genom testamente bör normalt innebära att en affektionsvärdessituation föreligger. Stor betydelse skall tillmätas sökandens uppfattning och värdet för honom.

När det gäller enhandsvapen och helautomatiska vapen, till vilka det finns ammunition i handeln, bör innehavstillstånd ges endast på villkor att vapnet görs varaktigt obrukbart (RPS FS 1996:6, 6.4 kap.).

4.7.3 Nuvarande faktiska förhållanden

Enkäten till landets vapenregisterenheter

Majoriteten av enheterna bedömer att andelen samlar-, prydnads- och minnesvapen utgör omkring 10 procent av det totala antalet vapen, dvs. över 200 000 vapen. Uppskattningen stämmer väl överens med den nedan redovisade specialgranskningen som utredningen företagit av alla tillståndsärenden i två län under år 1995.

Synpunkter som lämnats beträffande denna vapengrupp är att antalet minnesvapen borde vara begränsat, att tillstånd för minnesvapen endast borde ges i undantagsfall och inte regelmässigt som nu är fallet samt att det inte borde räcka med förvaring under hög säkerhet för att få samla på helautomatiska vapen.

1995 års tillståndsärenden i Kronobergs och Västmanlands län

En genomgång av samtliga tillståndsärenden under år 1995 i Kronobergs och Västmanlands län gav följande resultat i fråga om andelen vapen beviljade för ändamålen samling, prydnad eller minne.

Ljungby	12,5 %
Växjö	14,1 %
Fagersta	20,9 %
Köping	11,2 %
Sala	13,6 %
Västerås	12,3 %

Den största andelen av de genomgångna ansökningarna i denna del rörde utan tvekan minnesvapen. Genomgången visade också att det inte var ovanligt med ansökningar om att få tillstånd till flera minnesvapen åt gången, i vissa fall 6-7 vapen.

Särskilt om vapensamlare

Sveriges största samling av vapen finns hos Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) i Linköping. En annan stor samlare är statliga Armémuseum. Det finns också en mängd lokala och regionala vapensamlingar på museer som ägs av kommuner, landstingskommuner eller stiftelser. Museivapen har behandlats närmare under avsnitt 4.2.2.

Bland de privata samlarna finns det dels rena vapensamlare, dels historiskt intresserade personer eller grupper som försöker återskapa och visa en viss tidsepok, exempelvis beredskapstiden. Ofta är samlarna anslutna till någon vapensamlarorganisation, som t.ex. Svenska vapenstiftelsen, Samlarförbundet nordstjärnan, Skånes vapenhistoriska sällskap eller Samlarföreningen polcirkeln.

Utredningen har fått uppgift om att det förekommit att samlare och historieintresserade ansökt om tillstånd att få inneha rent militära vapen, som t.ex. luftvärnskanoner, vilka på okänt sätt kommit i civil ägo. Sannolikt förekommer det också att sådana tillstånd beviljats.

4.8 Udda ändamål

4.8.1 Allmänt

De huvudsakliga ändamålen, för vilka vapentillstånd meddelas, är jakt, målskytte, samling, prydnad, minne eller skydd. Vapen kan emellertid brukas även till andra, mindre vanliga, ändamål. Hos tillståndsmyndigheterna kallas dessa ofta för udda ändamål .

4.8.2 Gällande rätt

Enligt vapenlagen får tillstånd att inneha vapen meddelas endast för särskilt angivna ändamål. I vapenförordningen anges vidare vilka särskilda krav som gäller för olika vapentyper. De ändamål som härvid regleras är jakt, målskytte, samlings-, prydnads- och minnesändamål samt skyddsändamål i tjänsten (2 kap. 3–5 §§ VL samt 2 kap. 3–5 §§ VF). De s.k. udda ändamålen är således inte reglerade i vapenlagstiftningen.

4.8.3 Nuvarande faktiska förhållanden

Tillståndsmyndigheterna får då och då in ansökningar om att få tillstånd att inneha vapen för udda ändamål. Exempel på sådana är ansökningar från

- räddningstjänsten: för att punktera gasbehållare
- företag: för att testa/utveckla produkter, t.ex. skottsäkra västar
- bönder och slakteripersonal: för att avliva tamboskap
- teater- och filmbolag: för användning vid föreställningar eller inspelningar
- lantbruksgymnasier med jägarlinjer: för utlåning till eleverna
- innehavare av vilthägn: för utlåning av vapen för jakt
- anordnare av utbildning i jägarexamen: för utlåning av vapen för övning.

Som tidigare nämnts är dessa ändamål inte reglerade i lagstiftningen. Det förekommer ändå att tillstånd meddelas för vissa av dessa ändamål. Beträffande de uppräknade kategorierna kan följande nämnas.

Räddningstjänsten behöver kulgevär för att i samband med brand kunna punktera gasbehållare. Viss personal utbildas i att handha vapen just för detta ändamål. Ofta löser tillståndsmyndigheterna problemet så att en person, som själv innehar vapen av samma typ och som har genomgått utbildning i handhavandet, erhåller licens på vapnet under den tid hans anställning hos räddningstjänsten varar. Lånelicenser kan sedan utfärdas till andra personer vid räddningstjänsten som genomgått samma utbildning från räddningsverket. Vapnet förvaras hos räddningstjänsten.

Vid företag, som behöver vapen vid produktutvecklingen, löser man som regel problemet genom att en person som uppfyller vapenlagstiftningens krav, t.ex. i fråga om enhandsvapen för målskytte, innehar vapenlicensen.

Slakt av tamboskap omfattas inte av begreppet jakt. Lagligen finns det inget utrymme för att ge licens för avlivning av tamboskap. Det förekommer dock att personer vid slakterier fått tillstånd att inneha pistol, efter tillstyrkande av Statens naturvårdsverk.

Inte sällan ansöker teater- och filmbolag om att få tillstånd att använda riktiga vapen vid sina föreställningar. Från Rikspolisstyrelsens sida anser man att sådana ansökningar i princip inte bör beviljas. I stället bör vapenattrapper brukas i dessa sammanhang. Det förekommer emellertid särskilt i Stockholmstrakten att tillstånd för sådant ändamål beviljas. Ofta lånas då vapnen från en vapenhandlare under den tid föreställningen/inspelningen pågår, för vilket någon person i truppen erhåller ett tidsbegränsat innehavstillstånd.

Övriga uppräknade kategorier erhåller, vad utredningen erfarit, inte i dag tillstånd att inneha vapen för angivna ändamål.

4.9 Start- och signalvapen

Gällande rätt

Det finns ett antal olika särregleringar i vapenlagen som berör start- och signalvapen. Som exempel kan nämnas att det inte krävs att det föreligger synnerliga skäl för att tillstånd till innehav av ett sådant skall meddelas (2 kap. 6 § VL) och att Sveriges riksidrottsförbund och därtill anslutna förbund och föreningar samt Svenska brukshundklubben och därtill anslutna klubbar är undantagna från kravet på innehavstillstånd om innehavet gäller start- eller signalvapen (2 kap. 2 § VF).

Start- och signalvapen behandlades i prop. 1986/87:154, bet. JuU 1987/88:1, prop. 1990/91:130 s. 54 samt i samband med införandet av 1996 års vapenlag; SOU 1994:4 s. 104 och prop. 1995/96:52 s. 67.

4.10 Överväganden och förslag

4.10.1 Vem får meddelas tillstånd?

Bestämmelsen om att det frivilliga, statligt kontrollerade skytteväsendet får meddelas tillstånd utgår ur vapenlagen.

I lagen anges de förutsättningar som måste föreligga för att en sammanslutning skall få meddelas tillstånd att inneha egna skjutvapen. Sålunda skall en sådan sammanslutning visa prov på en stabil organisation och en kontinuerlig skytteverksamhet samt bedriva ett säkert skytte.

Bestämmelserna om huvudmän för museer och auktoriserade bevakningsföretag behålls, med viss språklig justering.

Enskilda personer

Bestämmelsen i 2 kap. 3 § a vapenlagen om att enskilda personer får meddelas tillstånd att inneha skjutvapen saknas det naturligtvis skäl att i och för sig sätta i fråga så länge enskilda vapeninnehav över huvud taget accepteras. Att enskilda personer sålunda får meddelas tillstånd att inneha skjutvapen framgår emellertid av andra bestämmelser och behöver inte påpekas särskilt. Utredningen menar därför att den särskilda bestämmelsen härom kan utgå.

Sammanslutningar

Det frivilliga, statligt kontrollerade skytteväsendet

I 2 kap. 3 § b vapenlagen finns bestämmelsen om det frivilliga, statligt kontrollerade skytteväsendet. Sannolikt har man tidigare med bestämmelsen främst avsett Frivilliga Skytterörelsen, vilket skulle förklara varför denna organisation inte tagits upp bland de sammanslutningar som enligt 2 kap. 1 § 1 vapenförordningen får ges tillstånd att inneha skjutvapen³¹. Utredningen har i avsnitt 4.2.1 redogjort för tidigare reglering beträffande frivillig försvarsverksamhet jämfört med vapenlagstiftningen. Vad utredningen funnit existerar numera ingen frivillig, statligt kontrollerad skytteverksamhet. Vapenlagens bestämmelse förefaller således vara obsolet och kan utgå.

³¹ Enligt 2 kap. 1 § 2 VF får dock de organisationer som omnämns i förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet ges innehavstillstånd för skjutvapen. Frivilliga skytterörelsen är en sådan organisation.

Vilka sammanslutningar skall ha rätt att inneha skjutvapen?

Det finns i dag inte i lagen, dess förarbeten eller förordningen angivet vilka krav en sammanslutning bör uppfylla för att få tillstånd att inneha skjutvapen. I stället anges i vapenförordningen endast vilka dessa sammanslutningar/förbund är. Sveriges militära idrottsförbund (numera Sveriges militäridrotts- och mångkampsförbund) och Svenska skidskytteförbundet togs med så sent som år 1983 respektive 1990. Till utredningen samt till Justitiedepartementet, vilket överlämnat frågan till utredningen, har det vidare från två förbund Skytterörelsens ungdomsorganisation och Sveriges förbund för praktiskt skytte inkommit begäran om att inbegripas bland de organisationer som enligt 2 kap. 1 § vapenförordningen får ges tillstånd att inneha vapen. Förbunden, även de två sistnämnda, presenteras närmare i bilaga 3.

Utredningen har inte, inom ramen för detta arbete, haft möjlighet att närmare studera och analysera de olika sammanslutningarna. Vid en mycket översiktlig genomgång av de förbund som nu begärt att erhålla den status som följer av nuvarande 2 kap. 1 § vapenförordningen, nämligen rätten att ha egna skjutvapen, har inte utredningen kunnat peka på något som tyder på att de skulle vara mindre lämpliga att inneha skjutvapen än de redan etablerade sammanslutningarna. Bland den övriga skytterörelsen finns det dock, av olika skäl, motståndare till att dessa förbund skulle erhålla sådan status. Frågan är alltså inte okontroversiell. Utredningen menar att man i stället för att föreslå att de nämnda förbunden antingen erhåller sådan status eller inte gör det, bör försöka lösa frågan på längre sikt, dels genom att i lagen generellt ange vilka sammanslutningar som kan komma i fråga för eget tillstånd, dels genom att i viss mån förändra den nuvarande beslutsordningen.

Ett problem i sammanhanget är att det är mycket svårt att uppställa kriterier för vilka sammanslutningar som bör komma i fråga för eget innehavstillstånd. Enbart omfattningen eller medlemsantalet kan inte ge lämplig vägledning. Som exempel kan nämnas att Svenska skidskytteförbundet endast har 1 000 medlemmar, vilket en ny förening säkerligen inte skulle ha alltför svårt att nå upp till. De grundläggande kraven som bör ställas är dock, enligt utredningens mening, att en sammanslutning kan uppvisa en stabil organisation och en kontinuerlig skytteverksamhet samt att den bedriver ett skytte som uppfyller godtagbara krav på säkerhet.

Slutligen bör det av lagen framgå att sammanslutningar får meddelas tillstånd att inneha skjutvapen endast för jakt eller målskytte.

Vem skall bestämma vilka sammanslutningar som skall få rätt att inneha egna skjutvapen?

Regeringen beslutar vilka sammanslutningar som skall få meddelas tillstånd att inneha egna skjutvapen. Frågan är dock svårbedömd för regeringen, inte minst på grund av att det inte finns någon kontinuerlig uppföljning av verksamheten inom sammanslutningarna. Detta innebär dels att det inte finns någon samhällskontroll över att de sammanslutningar som tagits upp i vapenförordningen fortfarande håller sådan klass att de kan betros med egna skjutvapen, dels att sådana förbund som har starka skäl att vilja erhålla ifrågavarande status har mycket svårt att få sin sak prövad. Givetvis är det inte rimligt att föreslå att Regeringskansliet skall belastas med en sådan uppföljningsuppgift. Rikspolisstyrelsen däremot har helt andra möjligheter att kontinuerligt följa utvecklingen inom skytterörelsen. Utredningen föreslår därför att Rikspolisstyrelsen ges i uppdrag att ha en beredande funktion i form av en kontinuerlig uppföljning av utvecklingen inom skytterörelsen och vidare att rådge regeringen i fråga om vilka sammanslutningar som bör ha sådan status att de får meddelas tillstånd att inneha egna skjutvapen. De sammanslutningar som i dag tas upp i vapenförordningen torde därvid vara självskrivna.

Museer och auktoriserade bevakningsföretag

Bestämmelserna rörande museer och auktoriserade bevakningsföretag behålls i vapenlagen. Dock bör det tydligt framgå att auktoriserade bevakningsföretag får meddelas tillstånd endast för skyddsändamål.

Udda ändamål

Beträffande udda ändamål kan det finnas godtagbara skäl att medge även annan än någon av de uppräknade kategorierna rätt att inneha skjutvapen. Tillståndsmyndigheten bör därför, efter yttrande från Rikspolisstyrelsen, kunna meddela även annan sådan rätt i fråga om skjutvapen för udda ändamål. Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 4.10.7.

4.10.2 De allmänna förutsättningarna för tillstånd

Allmänt

Vapenutredningen föreslår en ny utformning av tillståndsbestämmelserna.

I vapenlagen anges såväl de allmänna förutsättningarna för att tillstånd skall meddelas, som de olika ändamålen och kraven som är kopplade till dessa. Mer detaljerade bestämmelser om vad som avses med de olika kraven tas in i vapenförordningen.

Det är svårt att ur den nuvarande lagstiftningen utläsa i vilka hänseenden det ställs krav för meddelande av tillstånd. I 2 kap. vapenlagen omnämns krav på behov och ändamål, samt att tillstånd endast får meddelas om det skäligen kan antas att vapnet inte kommer att missbrukas. Vidare anges att tillstånd till helautomatiska vapen och enhandsvapen får meddelas endast om det finns synnerliga skäl. I vapenförordningen omnämns krav på viss ålder och kunskap samt närmare om behovskravet i vissa hänseenden. Slutligen har Rikspolisstyrelsen meddelat föreskrifter i fråga om ålderskravet.

Förutsättningarna för att erhålla tillstånd bör, enligt utredningens mening, uttryckas på ett tydligare sätt i lagstiftningen. De huvudsakliga krav som därvid ställs bör framgå av vapenlagen, medan mer detaljerade bestämmelser om vad som avses med de olika kraven kan bestämmas av regeringen. Vapenutredningen föreslår därför en annan systematisk uppbyggnad av vapenlagstiftningen. I vapenlagen anges såväl de allmänna förutsättningarna för att tillstånd skall meddelas som de olika ändamålen och de krav som är kopplade dessa. Mer detaljerade bestämmelser om vad som avses med de olika kraven tas in i vapenförordningen samt Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd.

Behov och ändamål

Begreppet behov ersätts med ett krav på att sökanden skall ha giltigt skäl att inneha skjutvapen.

Giltiga skäl är jakt, målskytte, skydd, samling, minne, prydnad och i viss mån även s.k. udda ändamål samt innehav av start- och signalvapen.

I Sverige har man sedan en lång tid tillbaka använt sig av uttrycket att en vapeninnehavare skall ha behov av sitt vapen. Vad som konkret avses med detta är oklart. I vapenförordningen anges att den som har

jägarexamen skall anses ha behov av jaktvapen. Beträffande övriga kategorier av vapen finns det inte någon sådan uttolkning eller förklaring³². I flera andra länder, liksom i EG-vapendirektivet³³, talar man i stället om *good reason* eller giltigt skäl .

Utredningen menar att det är mindre lämpligt att tala om behov i samband med tillståndsgivning till innehav av vapen. Behov är ett subjektivt uttryck som inte bör användas i dessa sammanhang. Alla som vill ha vapen anser sig naturligtvis ha behov av det, till vad ändamål det vara må. Härtill kommer att det endast beträffande jaktvapen är angivet i lagstiftningen vad som skall anses utgöra ett godtagbart behov. I stället bör man få tillstånd att inneha skjutvapen endast om man har ett giltigt skäl att inneha ett sådant. Detta markerar på ett bättre sätt att det är samhället som sätter gränserna för vad som skall anses vara ett befogat vapeninnehav. I lagen bör också anges vad som är att anse som giltiga skäl, nämligen de ändamål för vilka ett innehavstillstånd får medges. Giltiga skäl är således innehav av skjutvapen för jakt, målskytte, skydd, samling, minne och prydnad. Vidare kan det finnas godtagbar anledning att inneha start- och signalvapen samt i undantagsfall även att inneha att skjutvapen för ett s.k. udda ändamål. Vilka dessa udda ändamål är kan vara svårt att uttömmande ge svar på. Frågan måste bedömas från fall till fall. Därför bör inte dessa ändamål anges i detalj i lagtexten. Utredningen tar upp frågan närmare i avsnitt 4.10.7.

Lämplighet

En bestämmelse om att ett skjutvapen skall vara lämpligt för det avsedda ändamålet tas in i vapenlagen.

Rikspolisstyrelsen bemyndigas att meddela föreskrifter om vilka typer av skjutvapen som skall anses vara lämpade för olika ändamål.

Lämplighet kan avse dels vapeninnehavarens lämplighet att inneha skjutvapen, dels skjutvapnets lämplighet för visst ändamål.

³² Behov av gasvapen föreligger dock, enligt vapenförordningen, endast för tjänst eller annan särskild omständighet som medför ett synnerligt behov av gasvapen för personligt skydd (2 kap. 5 § p.3 VF).

³³ Rådets direktiv 91/477/EEG om kontroll av förvärv och innehav av vapen, Art. 5.

Vapeninnehavarens lämplighet

Redan i dag ställs krav på sökandens lämplighet. I vapenlagen uttrycks detta så att tillstånd får meddelas endast om det skäligen kan antas att vapnet inte kommer att missbrukas. Härmed avses naturligtvis i första hand att sökanden skall vara laglydig och pålitlig. Rikspolisstyrelsens allmänna råd utvecklar närmare vad som avses i detta hänseende. Stadgandet kan emellertid också användas i de fall sökandens omgivning är sådan att skjutvapen inte bör förekomma i denna, t.ex. om sökanden sammanbor med någon som är grovt kriminellt belastad eller svårt psykiskt sjuk.

Huruvida en sökande är lämplig att inneha skjutvapen eller inte är en bedömningsfråga, där en samlad bedömning av en rad olika omständigheter måste göras. Det är därför svårt att precisera lämplighetskravet närmare än vad som i dag har gjorts i vapenlagen. Utredningen föreslår därför ingen ändring i denna del. För att kunna göra en adekvat bedömning och för att olika tillståndsärenden skall behandlas likvärdigt är det dock viktigt att tillståndsmyndigheterna får del av rättspraxis på området. Spridningen av denna information bör ske via Rikspolisstyrelsen.

Den som är ur stånd att vårda sig själv eller sin egendom och härigenom är satt under förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken är, enligt utredningens mening, inte lämplig att betros med skjutvapen. En sådan person bör därför inte meddelas tillstånd enligt vapenlagen. Utredningen föreslår därför att den nuvarande bestämmelsen i 2 kap. 11 § vapenförordningen, som stadgar att bl.a. den som har förvaltare inte får meddelas tillstånd att inneha skjutvapen utan att förvaltaren samtyckt till innehavet, skärps i enlighet härmed samt tas in i vapenlagen (se även avsnitt 3.3).

Skjutvapnets lämplighet

Det finns i dag inga regler i vapenlagstiftningen om att ett skjutvapen i sig skall vara lämpligt för det ändamål det skall nyttjas till. Tillståndsmyndigheterna och Svenska jägareförbundet har dock för utredningen påpekat att det förekommer skjutvapen som inte är lämpliga för det ändamål som de skall användas till. Som exempel kan nämnas hagelgevär, vars utförande liknar militära helautomatiska vapen och med vilka det inte alls går att uppnå samma skottprecision som med ordinära

hagelgevär. Sådana vapen är naturligtvis inte lämpliga i jaktsammanhang, där strävan måste vara att minimera risken för skadskjutning av viltet³⁴.

Beträffande jaktvapen bestämmer Statens naturvårdsverk inom ramen för jaktlagstiftningen vilka vapen som får användas till detta ändamål. Vid tillståndsgivningen tar polismyndigheten hänsyn till dessa bestämmelser. Avslår polismyndigheten en ansökan om tillstånd till innehav av ett visst vapen för jaktändamål har sökanden erfarenhetsmässigt stora möjligheter att, med stöd av Naturvårdsverkets bestämmelser, få rätt i högre instans. Eftersom jaktvapen är den vanligaste vapentypen i Sverige har alltså i praktiken Naturvårdsverket stort inflytande över vilka vapen som brukas här. Sålunda beviljas det exempelvis tillstånd för vissa halvautomatiska gevär, som enligt Naturvårdsverkets regler är tillåtna vid jakt. Ett annat område där regelverken i viss mån kommer i konflikt med varandra är frågan om ljuddämpare. Naturvårdsverket anger i sina föreskrifter att ett skjutvapen får vara försett med anordning som reducerar vapnets skottljud ned till 125 dBC peak, mätt 30 m från vapnets mynning. Enligt vapenlagstiftningen krävs dock tillstånd för innehav av ljuddämpare, vilket även innefattar s.k. ljudreducerande anordningar. I vapenförordningen anges att tillstånd till ljuddämpare endast får meddelas till skydd för hälsa eller miljö, om det är särskilt påkallat. Sålunda kräver tillståndsmyndigheten regelmässigt läkarintyg vid ansökan om tillstånd att inneha ljuddämpare. Den bristande samordningen mellan regelverken leder ofta till diskussioner mellan tillståndssökande och handläggare vid tillståndsmyndigheten och ger handläggarna merarbete.

Beträffande målskyttevapen anges i vapenförordningen bl.a. att sökanden skall vara aktiv medlem i skytteförening eller motsvarande. I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges att föreningen bör bedriva aktivt skytte med den vapentyp som ansökan avser. Vid revideringen, i samband med att 1996 års vapenlag infördes, tillades att skyttet med den aktuella vapentypen bör bedrivas i regi av ett förbund som anges i vapenlagen eller förordningen. Tillståndsmyndigheterna har i flera fall avslagit ansökningar om tillstånd till innehav av enhandsvapen som inte uppfyller det sistnämnda kriteriet ofta efter hörande av Svenska sportskytteförbundet eller Svenska pistolskytteförbundet, vilka ställt sig negativa till innehav av den aktuella vapentypen. Har skytte och tävlingar med vapentypen ägt rum i viss omfattning, t.ex. inom den egna föreningen, är det dock inte ovanligt att högre instans beviljar innehavstillstånd. En grupp skyttar kan på detta sätt föra fram nya vapenklasser

³⁴ Företeelsen har påpekats av bl.a. Svenska jägareförbundet som inkommit med en skrivelse till vapenutredningen i frågan. Förbundet föreslår dels ett förbud mot civil användning av vapentyper av militär/polisiär karaktär, dels att en bestämmelse om minimiplängd för hagel- och kulgevär införs.

och skyttegrenar. Så var fallet med det s.k. magnum-skyttet innan det accepterades av de större förbunden och så är fallet i dag med kortpipiga (snub-nose) enhandsvapen, som inte har godtagits av förbunden.

Man kan starkt ifrågasätta om Statens naturvårdsverk eller enskilda grupper av skyttar skall ha möjlighet att påverka vilka skjutvapen som tillåts i Sverige i vart fall i den grad som är fallet i dag. Beslut om tillstånd till innehav av skjutvapen, tillsyn och övriga vapenfrågor rörande civila skjutvapen hanteras av polisen. Utredningen menar att polisväsendet rimligen också skall ha det avgörande inflytandet över vilka skjutvapen som tillåts i landet. Andra intressen än säkerhet och skjutvapnens lämplighet bör inte få vägas in. Utredningen föreslår därför att det i vapenlagen införs en bestämmelse om att ett skjutvapen avsett för jakt, målskytte eller skydd skall vara lämpligt för det avsedda ändamålet. Om ett skjutvapen är olämpligt för ett särskilt ändamål skall tillstånd till innehav av detsamma således inte ges. Närmare bestämmelser om vilka skjutvapen som skall anses lämpliga för olika ändamål bör utfärdas av Rikspolisstyrelsen.

Kunskaper

I vapenlagen omnämns inte kravet på att sökanden skall besitta vissa kunskaper för att erhålla innehavstillstånd. Möjligen kan det tolkas in i stadgandet om att tillstånd till innehav av enhandsvapen och helautomatiska skjutvapen får meddelas endast om det finns synnerliga skäl. I vapenförordningen anges att den som ansöker om tillstånd till innehav av skjutvapen skall visa sig kunna handha sådant vapen. Härmed avses beträffande jaktvapen att vederbörande avlagt jägarexamen och beträffande vissa målskyttevapen att sökanden tagit angivna skyttemärken eller motsvarande. I samma paragraf uppställs, beträffande målskyttevapen, krav på bl.a. aktivt medlemskap i skytteförening samt ålderskrav.

Alla innehavare av skjutvapen för skytteändamål bör naturligtvis kunna hantera detsamma. Det är dock svårt att rent generellt ange vari kunskapen skall bestå eftersom olika typer av vapen och olika ändamål ställer varierande krav. Beträffande jaktvapen bör sökanden, liksom i dag, visa prov på såväl teoretiska som praktiska kunskaper i form av bevis på avlagd jägarexamen. Beträffande skjutvapen för målskytte går det också att uppställa kunskapskrav, nämligen att sökanden visar prov

på viss skjutskicklighet³⁵. För andra kategorier är det emellertid svårare att uppställa sådana krav.

Eftersom det inte mera generellt går att ange vari kunskapen skall bestå beträffande olika vapenslag och ändamål är det enligt utredningens mening lämpligast att för de olika ändamålstyperna, var för sig, ange närmare vad som krävs för att tillstånd skall få meddelas. Utredningen återkommer till vad som därvid bör gälla för de olika ändamålen.

Ålder

Nuvarande praxis i fråga om ålderskrav vid tillståndsgivningen tas in i vapenlagen.

I praktiken gäller huvudregeln att endast den som är 18 år får meddelas tillstånd att inneha skjutvapen. Om det föreligger särskilda skäl får undantag från huvudregeln göras. Personer under 15 år bör dock inte få innehavstillstånd, inte minst för att de ännu inte är straffmyndiga.

Utredningen menar att nuvarande praxis bör framgå av lagen. Utredningen föreslår därför att en åldersregel införs i vapenlagen. Tillståndsgivningen bör även fortsättningsvis vara restriktiv vad gäller ungdomar under 18 år.

Tidsbegränsade tillstånd

Tillstånd till innehav av skjutvapen för målskytte och skydd samt enhandsvapen för jakt skall tidsbegränsas till att gälla i högst fem år. Tillstånd får liksom tidigare tidsbegränsas även i andra fall, om det med hänsyn till omständigheterna kan förutses att skälen för innehav av vapnet inte kommer att bli varaktiga.

Innehavstillstånd bör tidsbegränsas

En hel del skjutvapen innehas utan att nyttjas till avsett ändamål. Detta är naturligtvis inte bra dels med tanke på den uttalade ambitionen att hålla nere antalet skjutvapen i samhället, dels med hänsyn till att risken är större att sådana vapen inte tas om hand och förvaras lika väl som

³⁵ Flera skytteföreningar har infört ett s.k. grönt kort för nya pistolskyttar. För att erhålla ett sådant skall såväl en teoretisk som en praktisk utbildning genomgå, i likhet med jägarexamen. Även om förekomsten av dessa gröna kort i dag inte påverkar tillståndsförfarandet kan det kanske bli aktuellt i framtiden.

vapen som används aktivt. Ett inte ovanligt exempel på skjutvapen som inte aktivt nyttjas för avsett ändamål är målskyttevapen som innehas av personer som numera slutat träna och tävla med sina vapen. De har ändå behållit vapnen utan att i egentlig mening längre ha behov av dem för målskytteverksamhet. Har man slutat att aktivt nyttja sina vapen kan detta i och för sig vara en grund för återkallelse av tillståndet. Återkallelse av tillståndet på denna grund sker dock endast i knappt 8 procent av alla återkallelseärenden. Framförallt beror detta på att tillståndsmyndigheterna inte får kännedom om när en person inte längre är aktiv. Frågan är hur man kan råda bot på detta förhållande. Att ålägga skyttesammanslutningarna någon form av skyldighet att rapportera de medlemmar som slutar är enligt utredningens mening ingen lösning, inte minst eftersom sammanslutningarna utgörs av ideella föreningar. Att ålägga tillståndsmyndigheterna att, på eget initiativ, från varje sammanslutning begära in medlemslistor för att denna väg kontrollera vilka som alltså är aktiva (och härigenom utesluta dem som inte är det) skulle innebära ett väsentligt administrativt merarbete som knappast kan motiveras, särskilt som det i alla fall sannolikt inte skulle innebära någon heltäckande kontroll. Dessutom är det inte bara målskyttevapen som innehas utan att nyttjas för avsett ändamål. Utredningen anser i stället att det vore mycket att vinna på en generell tidsbegränsning av innehavstillstånden. Samhället skulle då hålla en kontinuerlig kontroll över vapeninnehavaren dels beträffande huruvida de aktivt nyttjar sina skjutvapen och därmed kan sägas ha ett giltigt skäl att inneha dem, dels i fråga om deras lämplighet att inneha skjutvapen eftersom ett tillstånd bör förnyas först efter en allmän vandelsprövning. Utredningen föreslår därför att innehavstillstånd tidsbegränsas i betydligt större omfattning än vad som är fallet i dag.

Vilka innehavstillstånd bör tidsbegränsas?

Frågan är om alla innehavstillstånd bör tidsbegränsas eller om detta endast bör gälla tillstånd att inneha skjutvapen för vissa ändamål. För att det skall vara meningsfullt med en förnyad prövning av de olika förutsättningarna för tillstånd måste det vara så att det vid prövningen går att sluta sig till huruvida någon av dessa inte längre föreligger.

En gemensam nämnare för alla innehavstillstånd är det absoluta kravet, oavsett vilket ändamål som avses, att det inte får finnas risk för att vapnet kan komma att missbrukas. I detta ligger framför allt att sökanden skall vara laglydig och pålitlig. Förändringar i denna förutsättning kan naturligtvis ha skett, varför det härigenom skulle gå att motivera ett förslag om att alla innehavstillstånd skall tidsbegränsas. Emellertid handlar frågan om en tidsbegränsning av innehavstillstånden till stor del om resurser och var dessa bör sättas in för att i möjlig mån

förebygga att skjutvapen kommer till användning i brottsammanhang. Normalt sett skall förändringar beträffande vapeninnehavares lämplighet komma till tillståndsmyndighetens kännedom så snart de sker, t.ex. genom information om att någon misstänks för brott, har blivit intagen på sjukhus för vård av psykisk störning eller har tagits hand om jämlikt lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. (LOB). Visserligen fungerar detta informationsflöde inte alltid helt tillfredsställande särskilt inom större polisområden eller mellan olika sådana vilket i viss mån kunde motivera en kontinuerlig vandelsprövning. Utredningen är dock av den mening att brister i den allmänna lämpligheten kan vara så allvarliga att resurser i stället bör satsas på att förbättra informationsflödet så att ett innehavstillstånd i förekommande fall omedelbart ifrågasätts. Utredningen anser alltså inte att det är motiverat att genomföra en bestämmelse om generell tidsbegränsning av alla tillstånd enbart av denna anledning.

Förutom kravet på att innehavaren skall vara lämplig att inneha skjutvapen finns det varierande krav beroende på vilket ändamål skjutvapnet skall användas till. Kravet som, enligt vapenlagen, ställs för att få tillstånd till innehav av jaktvapen som inte är enhandsvapen är att sökanden avlagt jägarexamen. Avlagd sådan examen gäller utan begränsning i tiden. Således skulle det endast bli fråga om en lämplighetskontroll vid en förnyad prövning i dessa fall. Detsamma skulle bli fallet beträffande sådana skjutvapen som innehas för samlings-, prydnads- och minnesändamål. Nämnade innehavstillstånd bör därför, som tidigare sagts, inte tidsbegränsas. Annorlunda ställer det sig med enhandsvapen för jaktändamål. För att få ett sådant innehavstillstånd krävs att sökanden kan visa att han har särskild användning för vapnet. Detta är en sådan omständighet som varierar med tiden och vid varje tillfälle bör kunna styrkas av vapeninnehavaren. Detsamma gäller beträffande innehavstillstånd för målskytte, vars förutsättning är att vapeninnehavaren är aktiv medlem i en skyttesammanslutning, och innehavstillstånd för skydd, vars förutsättning är att vapeninnehavaren har en tjänst som oundgängligen kräver beväpning eller det annars föreligger synnerliga skäl. De sistnämnda kategorierna av tillstånd lämpar sig alltså väl för tidsbegränsning.

Sammanfattningsvis anser utredningen att tillstånd att inneha skjutvapen för målskytte eller skydd eller att inneha enhandsvapen för jakt alltid skall tidsbegränsas. Härutöver kan det finnas anledning att även i andra fall tidsbegränsa ett tillstånd. Så kan vara fallet om det redan vid tiden för meddelande av innehavstillstånd står klart att sökanden kommer att inneha skjutvapnet endast under en begränsad tid. En bestämmelse för sådana fall bör också finnas med i vapenlagen.

Hur lång tid bör tillstånden gälla?

Eftersom bestämmelsen om tidsbegränsade tillstånd syftar till en kontinuerlig uppföljning av att förutsättningarna för tillstånd är uppfyllda är det önskvärt med så tät kontroll som möjligt. Den generella tidsbegränsningen av vissa innehavstillstånd kommer dock att kräva en ökning av resurserna till vapenheterna. Även om avsikten är att kostnaderna för förnyelse av tillstånden skall täckas av den avgift som tas ut i samband med ansökan är det ändå inte rimligt att öka arbetsbördan alltför mycket. Härtill kommer en minst lika viktig faktor, nämligen att kostnaderna och besvären för den enskilde vapeninnehavaren inte får bli alltför stora. Utredningen anser därför att det är rimligt att tillstånden begränsas i tiden till att gälla fem år i taget.

Rent praktiskt bör förfarandet gå till så att tillståndshavaren själv måste ansöka om förnyande av sitt tillstånd och därvid styrka sin behörighet att även fortsättningsvis inneha skjutvapnet. Inkommer inte tillståndshavaren med en ansökan om förnyelse av sitt tillstånd förfaller det. Vapnen innehas därefter olagligt och kan tas i beslag av polismyndigheten samt förklaras förverkade. Om innehavaren inte ansöker om ett förnyat tillstånd inom den stadgade tiden och detta beror på exempelvis en allvarlig sjukdom eller någon annan särskild omständighet, kan detta medföra att försummelsen inte betraktas som uppsåtlig. Ett mindre allvarligt oaktsamhetsbrott kan då föreligga och det kan i vissa fall anses uppenbart oskäligt att förklara vapnen förverkade. Utrymmet härför torde dock vara begränsat.

Tillverkningsnummer

Av den specialgranskning av anmälningar som kommit in till rikskriminalen under det första halvåret 1996 om skjutvapen som saknades i dödsbon visade det sig att över 20 procent av skjutvapnen saknade tillverkningsnummer eller annan identifieringsmärkning. Liknande förhållanden har redovisats för tiden 1972–1993. Förhållandet är inte tillfredsställande ur polisiär synvinkel. Skjutvapen som påträffas i brottsliga sammanhang går nämligen sällan att spåra till en tidigare ägare, om det saknar märkning.

I vapenförordningen anges att uppgift om tillverkningsnummer e.d. skall lämnas vid ansökan om innehavstillstånd. Eftersom det visat sig att det trots detta förekommer alldeles för många skjutvapen för vilka det saknas sådan uppgift i vapenregistret menar utredningen att bestämmelserna bör uppmärksammas mera. Tillståndsmyndigheterna bör uppmärksammas på att uppgiften alltid skall anges av den sökande samt antecknas i vapenregistret. Beträffande sådana tillstånd som redan

meddelats finns det möjlighet för tillståndsmyndigheten att genom registerutdrag få fram i vilka fall det saknas tillverkningsnummer. Innehavare av sådana tillstånd bör kunna tillskrivas och åläggas att komma in med uppgift som kan identifiera vapnet. I de fall ett skjutvapen saknar identifikationsuppgifter bör vapnet, eventuellt genom polismyndighetens försorg, märkas med sådana. S.k. dold märkning kan användas beträffande exempelvis skjutvapen med samlings- eller prydnadsvärde.

4.10.3 Skjutvapen för jakt

Bestämmelsen om att det för tillstånd till innehav av jaktvapen krävs att sökanden fullgjort särskilda kunskapsprov (jägarexamen) tas in i vapenlagen.

Bestämmelsen om att det för tillstånd till innehav av enhandsvapen för jakt krävs att sökanden visar att han har särskild användning för ett sådant vapen, tas in i vapenlagen.

Bestämmelsen om den s.k. vapengarderoben tas in i vapenförordningen och inskränks till att gälla högst tre skjutvapen.

Gevär

Jägarexamen

En fullständig jägarexamen innefattar såväl teoretiska som praktiska prov. De senare inkluderar skjutskicklighet både med hagelgevär och kulgevär samt en visad god vapenhantering. Flera studieförbund har jägarkurser på sitt program och det vanligaste sättet att ta sin jägarexamen är att genomgå en sådan kurs på kvällstid, under en eller två terminer, och att komplettera med skjutträning. Det har från vissa håll inväntats att det skulle vara alltför lätt att ta jägarexamen. Som exempel har nämnts att den kan tas över ett veckoslut på någon kursgård. Visst förekommer det att kursen genomgås relativt fort på sådant sätt, men det förutsätter med all säkerhet att personen i fråga redan har skjutvana samt god kunskap om den teoretiska delen. Så länge proven genomgås med godkänt resultat kan det knappast ha någon betydelse hur och under vilken tid man tillägnat sig kunskapen. Den nuvarande ordningen, där den som visar att han tagit en jägarexamen kan få tillstånd att inneha jaktvapen, innebär en klar administrativ vinst jämfört med ett system där tillståndsmyndigheten skall bedöma ett annat, mer varierande underlag, bestående av intyg om jaktmark, bevis om utförd jakt m.m. Ordningen innebär också att den enskilde slipper mycket arbete i form av att ta

fram detta underlag och att alla jägare blir någorlunda likvärdigt bedömda.

Bestämmelsen om att endast den som avlagt jägarexamen får meddelas tillstånd att inneha jaktvapen återfinns i dag i vapenförordningen. Vapenutredningen föreslår en ny systematik i vapenlagstiftningen, där de olika ändamålen och kraven för att erhålla skjutvapen för ett visst ändamål presenteras i vapenlagen. Kravet på fullgjorda kunskapsprov bör anges bland dessa.

Vapengarderoben

Det har ifrågasatts om en jägare utan närmare prövning bör ha rätt att ha så många vapen som sex i sin s.k. vapengarderob. Utredningens undersökning har visat att den genomsnittlige vapeninnehavaren endast innehar två till tre skjutvapen. Specialgranskningen av samtliga tillståndsärenden i två län visade vidare att omkring 90 procent av dem som för första gången ansökte om tillstånd för jaktgevär endast sökte för ett eller två vapen; vanligen ett kulgevär och ett hagelgevär. Något belägg för att det skulle vara vanligt att den som genomgått jägarexamen utnyttjar sin rätt att införskaffa alla sex vapnen finns således inte. Att de flesta jägare endast innehar två till tre skjutvapen visar emellertid att detta är normalbehovet och inte vapengarderobens nuvarande sex vapen. Det finns alltså utrymme för att föreslå att vapengarderoben inskränks till att omfatta endast tre vapen. En sådan inskränkning skulle ligga i linje med vapenutredningens grundtanke att antalet vapen i samhället bör reduceras. Allt tyder på att de flesta jägare har få vapen och att de skaffar fler vapen först när jakten blivit en stadigt återkommande, mer omfattande del av jägarens liv. Den som bedriver jakt regelmässigt och i större omfattning bör därmed inte få några problem att styrka detta, för det fall han avser att skaffa sig fler skjutvapen än tre.

Antalet vapen i vapengarderoben är i dag endast en rekommendation, intagen i Rikspolisstyrelsens allmänna råd, trots att den tillämpas relativt strikt. Det finns mycket som principiellt talar för att i vart fall regeringen bör ha ett bestämmande inflytande över hur många vapen en jägare kan tillåtas ha utan mer ingående prövning. Bestämmelsen bör därför tas in i vapenförordningen.

Särskilt om hagelgevär

Hagelgevär anses av många som mindre farliga vapen. De är t.ex. tillståndsfria i somliga länder, medan andra länder först på senare år tillståndsbelagt dem och börjat registrera dem.

Att hagelgevär på längre håll och mot större mål inte har samma effekt som många kulvapen innebär absolut inte att de får ses som mindre farliga vapen. Ett sådant synsätt kan vara förödande, med exempelvis sämre förvaring eller mindre aktsamhet i övrigt som följd. På kort avstånd är ett hagelgevär ett synnerligen farligt vapen och det är mycket populärt i kriminella kretsar, inte minst om det är avsågat. Omkring 20 procent av de vapen som beslagtas av polisen i samband med brott är hagelgevär. Av dessa är omkring en tredjedel avsågade.

Med hänsyn till att hagelgevär så ofta kommer till användning i brottsliga sammanhang hade det legat nära till hands att föreslå en skärpning av kraven för att få tillstånd att inneha sådant vapen. Hagelgevär förekommer dock redan i ett stort antal och rätt omhändertagna är de väl lämpade för sina användningsområden. Utredningen anser därför inte att skärpta tillståndskrav är ett framkomligt alternativ för att minska brottsligheten med hagelgevär. Dock finns det all anledning att vara uppmärksam på dess förvaring och handhavandet i övrigt.

Enhandsvapen

De flesta jaktvapen är gevär. I viss utsträckning används dock enhandsvapen vid avlivning av fällfångat vilt m.m. Även om detta kanske snarare är att betrakta som slakt menar utredningen att det i tillståndssammanhang får anses rymmas under begreppet jakt. Tillstånd till innehav av enskottsvapen får ges om sökanden bedriver omfattande grytjakt eller fällfångst av rovvilt. Tillstånd till innehav av flerskottsvapen får ges en sökande som bedriver jakt- eller viltvård yrkesmässigt eller har ett annat kvalificerat behov.

Dagens regler innebär att endast sökande som har särskild användning för enhandsvapen erhåller tillstånd att inneha ett sådant. Detta bör enligt utredningens mening framgå av vapenlagen. Någon förändring i sak avses inte. De nuvarande bestämmelserna i vapenförordningen i denna del bör behållas.

4.10.4 Skjutvapen för målskytte

Bestämmelsen om att det för tillstånd till innehav av målskyttevapen krävs att sökanden är aktiv medlem i en sammanslutning tas in i vapenlagen. Detsamma gäller bestämmelsen om att, för tillstånd till innehav av enhandsvapen, sökanden dessutom skall visa prov på särskild skjutskicklighet.

En bestämmelse om att, för tillstånd till innehav av helautomatiskt skjutvapen, sökanden skall vara aktiv medlem i en av Försvarsmakten godkänd skyttesammanslutning, tas in i vapenlagen liksom bestämmelserna om att sökanden skall ha fyllt 20 år samt visa prov på särskild skjutskicklighet.

En målskytt skall ha varit aktiv medlem i en sammanslutning i minst sex månader för att erhålla tillstånd till innehav av ett gevär eller ett finkalibrigt enhandsvapen, samt aktiv i minst tolv månader om vapnet är ett grovkalibrigt enhandsvapen eller ett helautomatiskt skjutvapen. Bestämmelsen tas in i vapenförordningen.

Bestämmelserna om att sökanden skall uppfylla kraven för vissa angivna skyttemärken utgår ur vapenförordningen. I stället får Rikspolisstyrelsen bemyndigande att utfärda bestämmelser om vad som krävs för att sökanden skall anses ha visat prov på särskild skjutskicklighet.

De särskilda förutsättningar som gäller enligt nuvarande 2 kap. 3 § vapenförordningen för ordinarie hemvärnsman samt, beträffande helautomatiska skjutvapen, medlem i förening för frivillig befälsutbildning utgår.

Allmänt

Aktivt medlemskap m.m.

När det gäller skjutvapen för målskytte anges i nuvarande vapenförordning bl.a. att sökanden skall vara aktiv medlem i skytteförening eller motsvarande organisation. Vad som närmare krävs i detta hänseende framgår inte av lagstiftningen. I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges emellertid att sökanden bör ha varit aktiv i minst sex månader innan tillstånd beviljas och att han eller hon under denna tid regelmässigt bör ha deltagit i organisationens skjutningar. Vad utredningen erfarit följs de allmänna råden i denna del i princip alltid av tillståndsmyndigheterna.

Kravet på ett aktivt medlemskap bör vara en grundläggande förutsättning för att tillstånd över huvud taget skall få meddelas och bör följaktligen framgå av vapenlagen. Att ett medlemskap skall ha varat en

viss tid för att räknas som aktivt bör i sin tur framgå av vapenförordningen. Vad som härvid i praktiken tillämpas, nämligen en medlemstid på minst sex månader, bör vara ett minimikrav. Vad gäller grovkalibriga enhandsvapen, dvs. enhandsvapen med en kaliber överstigande 5,6 mm (.22), samt helautomatiska skjutvapen anser utredningen att mycket talar för att man bör ställa krav på en längre medlemstid än sex månader. I dessa fall bör i stället en tid om tolv månader som aktiv medlem gälla. Under denna längre tid får det förutsättas att skytten i tillräcklig mån har tillägnat sig god vapenhanteringsförmåga och ett varaktigt seriöst intresse för sporten. Det minskar risken att personer köper på sig kraftiga vapen som sedan inte används på rätt sätt. En sådan bestämmelse skulle sannolikt också medföra att fler skyttar i stället enbart ägnar sig åt skytte med finkalibriga vapen, en utveckling som är att välkomna, eftersom sådana skjutvapen, generellt sett, torde vara att betrakta som mindre farliga.

Av Rikspolisstyrelsens allmänna råd framgår det vidare att sökanden bör vara medlem i en sammanslutning som är ansluten till en sådan organisation som anges i vapenlagen eller vapenförordningen. En sådan bestämmelse innebär en kontroll över att de sammanslutningar som utfärdar intyg åt sökandena är seriösa och att intygen är av viss kvalitet. Detta ställer sig utredningen därför bakom. Bestämmelsen härom bör ingå i vapenlagen, i anslutning till bestämmelsen om aktivt medlemskap.

Det ytterligare krav som uppställs i Rikspolisstyrelsens allmänna råd, nämligen att föreningen bör bedriva aktivt skytte med den vapentyp som ansökan avser samt att skyttet med den aktuella vapentypen bör bedrivas i regi av ett förbund som anges i vapenlagen eller förordningen, är mer tveksamt. Denna bestämmelse innebär, strikt tillämpad, att skytte i mindre discipliner som inte finns med på de stora förbundens program, som exempelvis metallsilhuettsskytte, inte ges något utrymme att fortleva och utvecklas (för det fall utövarna inte använder sig av just sådana vapentyper som också används i förbundens program). Syftet är naturligtvis att förhindra att olämpliga och farliga skyttediscipliner utvecklas. Man kan emellertid fråga sig vad och vem som skall få styra utvecklingen inom skytteväsendet. De stora förbunden ges med dylika bestämmelser stor makt, vilket kanske i och för sig kan tyckas acceptabelt eftersom de organiserar ett så stort antal skyttar. Dock är det så att vissa discipliner, som ingår i någon av de i lagstiftningen omnämnda organisationerna, endast har ett relativt fåtal utövare men ändå är upptagna i programmen. Andra verksamheter som t.ex. praktiskt skytte och skytte med kortpipiga vapen accepteras inte av de stora förbunden men har trots det ganska många utövare. Rent säkerhetsmäs-

sigt, vilket enligt utredningen bör vara den väsentliga frågan för lagstiftaren och myndigheterna, kan man inte döma ut någon av de omnämnda verksamheterna. Utredningen ställer sig således tveksam till att organisationerna skall få styra utvecklingen inom skyttet. De krav som samhället kan ställa i fråga om dem som innehar vapen tillgodoses, enligt utredningens mening, genom den allmänna prövning som sker samt bestämmelsen om att skjutvapen skall vara lämpliga för det avsedda ändamålet. I anslutning härtill vill utredningen anföra att den ställer sig negativ till bl.a. Svenska sportskytteförbundets förslag om att kompetenskravet skall uppfyllas på den typ av vapen som licensansökan avser. I och för sig vore det mycket bra om varje sökande kunde visa att han förmådde hantera just den vapentyp han avser att inneha. En sådan bestämmelse skulle dock kunna innebära att skytteklubbar anser sig behöva inneha en stor mängd olika vapen utöver dem de redan i dag har. Utlåning av vapen skulle också kunna förväntas ske i större omfattning. En sådan utveckling är ur brottsförebyggande synvinkel inte önskvärd.

Bestämmelsen i nuvarande 2 kap. 3 § vapenförordningen om att ordinarie hemvärnsman får meddelas tillstånd att inneha skjutvapen utan att uppfylla övriga krav som gäller för innehavstillstånd har, enligt vad utredningens undersökning visat, endast tillämpats vid en av landets över hundra registerenheter, i vart fall beträffande helautomatiska skjutvapen. Försvarsmakten har vidare angett att bestämmelsen för deras vidkommande saknar betydelse. Utredningen föreslår att bestämmelsen, som numera inte tycks fylla någon nämnvärd funktion, utgår ur lagstiftningen.

En vapengarderob för målskyttar

Det förekommer att målskyttar har en stor mängd vapen, ibland så många att det kan ifrågasättas om de verkligen har möjlighet att faktiskt utnyttja alla. Frågan om att begränsa den mängd vapen en enskild målskytt får inneha har diskuterats i utredningen. Hur många vapen en målskytt behöver är emellertid starkt individuellt, mycket beroende på vilka grenar han tränar och tävlar i samt vilken tid han avsätter till detta. Det är därför svårt att fastställa någon generell riktlinje i fråga om antalet vapen som bör få innehas samtidigt. Vidare gör sig samma statistiska underlag gällande som anförts i fråga om jaktvapen, nämligen att den genomsnittlige vapenägaren endast innehar två till tre skjutvapen.

En vapengarderob för målskyttar bör enligt utredningens mening inte införas. I viss mån kommer säkert bestämmelsen, att tillstånd för grovkalibriga enhandsvapen och helautomatiska skjutvapen får meddelas endast den som varit aktiv skytt i minst tolv månader, att bidra till att hålla antalet målskyttevapen nere. Vidare skall alla bestämmelser i vapenlagen tillämpas restriktivt. I detta hänseende innebär det att

utrymmet för att meddela ett flertal tillstånd till innehav av grovkalibriga enhandsvapen är begränsat. Ett riktmärke därvidlag kan vara att tillstånd till innehav av mer än två grovkalibriga enhandsvapen endast bör medges i undantagsfall.

Gevär

Kraven i dag för att kunna få tillstånd till innehav av gevär för målskytte är att sökanden är aktiv medlem i en skytteförening eller motsvarande. Kravet behandlas ovan. Bestämmelsen bör framgå av vapenlagen. Någon saklig förändring avses inte.

Enhandsvapen

Allmänna utgångspunkter

Enhandsvapen har stor effekt, är lätta att gömma och är därför särskilt efterfrågade i kriminella kretsar. En utredning omfattande år 1992 visade att enhandsvapen använts vid över hälften av alla mord eller mordförsök med skjutvapen. Vid rån mot bank, post, butiker och värdetransporter kom enhandsvapen till användning i närmare 80 procent av fallen. Även senare uppgifter ger vid handen att de är klart överrepresenterade bland de vapen som beslagtogs i brottsliga sammanhang. Närmare 60 procent av de skjutvapen som polisen tog i beslag i samband med brott under åren 1995 och 1996 var sålunda enhandsvapen. Enhandsvapen är alltså mycket stöldbegärliga. Knappt 7 procent av alla legalt innehavda skjutvapen är enhandsvapen. Av de vapen som anmälts stulna eller förkomna är emellertid drygt 19 procent enhandsvapen. Slutligen kan det konstateras att mängden beslagtagna enhandsvapen som inte går att spåra till ett tidigare legalt innehav här i landet stadigt ökar, vilket sannolikt innebär att antalet insmugglade enhandsvapen ökar.

Från säkerhetsmässiga utgångspunkter är det klart önskvärt att mängden enhandsvapen i samhället minskas. Det har i olika sammanhang diskuterats hur man skall kunna göra detta. I Storbritannien har man gått drastiskt fram genom att den 1 juli 1997 förbjuda alla grovkalibriga enhandsvapen och den 1 februari 1998 också alla finkalibriga sådana. Vapenutredningen anser dock att det, åtminstone i nuläget, vore att föra det för långt att genomföra en så drastisk åtgärd även här i Sverige.

Tillståndskraven

I fråga om tillståndskraven stadgar vapenlagen i dag att det skall föreligga synnerliga skäl för att man skall få tillstånd till innehav av enhandsvapen. I annan lagstiftning avses med synnerliga skäl sådana ovanliga, oförutsebara omständigheter som inte närmare kan anges utan får beaktas särskilt från fall till fall. I vapenlagstiftningen synes synnerliga skäl närmast syfta på att särskild skjutskicklighet skall visas samt att viss ålder skall ha uppnåtts. I vart fall har utredningen inte kunnat finna andra omständigheter som beaktats vid tillståndsgivningen. Utredningen menar att begreppet i detta sammanhang bör utmönstras och att det i stället i lagen skall anges i vilka hänseenden särskilda krav ställs.

Ålderskravet bör, som framgår av avsnitt 4.10.2 framgå av lagen. Kravet på särskild skjutskicklighet bör naturligtvis även fortsättningsvis gälla. Kravet tas in i vapenlagen, i bestämmelsen rörande målskyttevapen.

Kravet på skjutskicklighet preciseras i dag i vapenförordningen, där det anges att kraven för vissa skyttemärken eller motsvarande skall uppfyllas för att innehavstillstånd skall få meddelas. Förbunden bestämmer i sin tur, utan inblandning från regeringen, vad som gäller för de olika skyttemärkena. Till utredningen samt till Justitiedepartementet, vilket överlämnat frågan till utredningen, har det från Svenska svartkruts skytte federationen (SSSF) inkommit en begäran om att dagens krav på guldmärkesfordringar skall kompletteras med att även svartkrutsskyttets egna normer kan tillämpas som alternativ³⁶. Utredningen har inte, inom ramen för detta arbete, haft någon möjlighet att skaffa sig en uppfattning om huruvida de nuvarande kraven på skjutskicklighet är tillfredsställande ur brottsförebyggande synvinkel eller om SSSF:s begäran bör bifallas. Det är vidare tveksamt om regeringen har sådan möjlighet. Utredningen menar att bestämmelserna i vapenförordningen om olika skyttemärken m.m. är av så detaljerad natur att frågor av denna art i stället lämpligen bör handläggas av Rikspolisstyrelsen, som har en helt annan möjlighet att kontinuerligt följa utvecklingen på området och ha insyn i vad de olika märkesfordringarna innebär. Utredningen föreslår därför att Rikspolisstyrelsen bemyndigas meddela föreskrifter i ämnet. Därvid bör Rikspolisstyrelsen överväga att

³⁶ Sammanslutningen presenteras närmare i bilaga 3. I sin hemställan har SSSF anfört bl.a.: I dag måste en svartkrutsskytt uppfylla fordringarna med moderna vapen, trots att många av dem enbart är intresserade av svartkrutsskytte. En del skyttar investerar också i ett eget modernt vapen och skaffar sig medlemskap även i en modernskytteklubb, även om man egentligen inte är intresserad av just detta skytte. Svartkrutsskyttet är vidare särpräglad och ställer helt andra krav på utövaren än skytte med moderna vapen, varför det vore lämpligt att införa svartkrutsskyttets normer som alternativa fordringar för att få innehavstillstånd för sådant vapen.

uppställa strängare krav för tillstånd till innehav av grovkalibriga enhandsvapen. Målsättningen bör vara att på sikt kraftigt minska antalet grovkalibriga enhandsvapen.

Helautomatiska vapen

Enligt EG-vapendirektivet³⁷ skall medlemsländerna vidta alla lämpliga åtgärder för att förbjuda förvärv och innehav av helautomatiska vapen. Endast i särskilda fall får tillstånd för sådana skjutvapen meddelas. Utredningen ställer sig tveksam till om den nuvarande regleringen, som tillåter civilt innehav av helautomatiska vapen (visserligen med krav på synnerliga skäl, men ändå generellt), är alldeles lämplig i förhållande till Sveriges åtagande enligt EG-vapendirektivet. Förra vapenlagsutredningen ansåg emellertid att så var fallet, en inställning som godtogs av regering och riksdag.

Ett förbud mot helautomatiska skjutvapen?

Finns det då något godtagbart skäl att generellt tillåta civilt skytte med helautomatiska vapen?

För den som utövar det aktuella skyttet är intresset naturligtvis stort av att dels själv få fortsätta med sin sport, dels att skyttet tillförs nya medlemmar och på så sätt lever vidare. Ur en brottsförebyggande synvinkel måste svaret bli nej. Ett helautomatiskt vapen är mycket farligt i händerna på en person med brottsliga avsikter. Detta har konkret visat sig genom ett antal allvarliga händelser som inträffat, både i vårt land och i andra länder, vid vilka ett stort antal människor blivit dödade eller allvarligt skadade.

För att formellt följa Sveriges åtagande i enlighet med EG-vapendirektivet, men framförallt i rent brottsförebyggande syfte, anser utredningen att civilt innehav av helautomatiska vapen för skytte borde förbjudas. Riksdagens försvarsbeslut för tiden 1997–2001 slår emellertid fast att Försvarsmaktens verksamheten i hög grad skall stöttas av de frivilliga organisationerna, i detta fall Frivilliga skytterörelsen med dess utbildning av skjutinstruktörer och dess övnings- och tävlingsverksamhet i övrigt. Att helt förbjuda civila helautomatiska vapen kräver således en närmare utredning om konsekvenserna för Försvarsmakten. Utredningen anser därför att ett totalförbud för närvarande i praktiken inte kan införas. Utgångspunkten framdeles bör dock vara att, för det fall Försvarsmakten är beroende av det helautomatiska skyttet, detta sker

³⁷ Rådets direktiv 91/477/EEG om kontroll av förvärv och innehav av vapen.

inom ramen för Försvarsmaktens verksamhet, dvs. med deras vapen och under deras ansvar.

Med hänsyn till riksdagens och Försvarsmaktens nuvarande inställning i frågan anser utredningen inte att det är realistiskt att i nuläget föreslå längre gående skärpningar i vapenlagstiftningen än att allt civilt skytte med helautomatiska skjutvapen i vart fall skall äga rum inom sammanslutningar som godkänts av Försvarsmakten. Frivilliga skytterörelsen bör kunna påräkna ett sådant godkännande, vilket i praktiken bör innebära att medlemmar i föreningar anslutna till Frivilliga skytterörelsen kan få bedriva sådant skytte och följaktligen få inneha helautomatiska skjutvapen.

För att ytterligare inskräpa vikten av en restriktiv tillståndsgivning bör de krav som i dag tas upp i vapenförordningen i stället tas upp i vapenlagen. De allmänna råd som Rikspolisstyrelsen utfärdat följs i dag, såvitt utredningen kan bedöma, alltid av alla tillståndsmyndigheter. Dagens krav bör upprätthållas även framgent, med tillägget att sökanden måste vara en sammanslutning som av Försvarsmakten godkänts för skytte med helautomatiska vapen eller medlem i en sådan förening.

Kolsyre- luft- och fjädervapen

Enligt nuvarande 2 kap. 3 § vapenförordningen är kolsyre-, luft- och fjädervapen för målskytte generellt undantagna från de särskilda krav som ställs beträffande andra vapen. Således krävs inte att sökanden är medlem i någon förening eller att han kan visa prov på skjutskicklighet. I paragrafen anges inte att endast effektbegränsade sådana vapen avses med undantaget, vilket dock torde vara avsikten. Utredningens förslag till ny vapenlag och förordning avser emellertid alla tillståndspliktiga skjutvapen, dvs. även tillståndspliktiga kolsyre-, luft- och fjädervapen, varför problemet inte längre kvarstår.

4.10.5 Skjutvapen för skyddsändamål

I vapenlagen införs en bestämmelse om att tillstånd till innehav av skjutvapen för skyddsändamål får meddelas endast den som har en tjänst som oundgängligen kräver detta eller det annars finns synnerliga skäl.

De skjutvapen som används i tjänsten för skyddsändamål är enhandsvapen. Som nämnts i avsnitten med skjutvapen för jakt och för målskytte är sådana vapen såväl eftertraktade i kriminella kretsar, som också i

övrigt särskilt farliga. Att minska antalet enhandsvapen i samhället är således av väsentligt intresse. Utgångspunkten bör alltså vara att tillståndsmyndigheten är särskilt restriktiv med att meddela tillstånd till innehav av sådana vapen.

Det måste dock godtas att somliga yrkeskategorier innehar skjutvapen för skyddsändamål. Hit hör framför allt vissa väktare vid auktoriserade bevakningsföretag. Det bör dock krävas att dessa väktare oundgängligen är i behov av skjutvapen för sin tjänstgöring. Det kan i sammanhanget påpekas att det i dessa fall är bevakningsföretaget som är ägare till skjutvapnen och också har innehavstillstånd för dem. Den enskilde väktaren i sin tur kan få en s.k. lånelicens med tillstånd att inneha något av bevakningsföretagets skjutvapen under tjänstgöring.

Vad som främst avses med att tillstånd till innehav av skjutvapen för skydd får meddelas om det annars föreligger synnerliga skäl är de fall som det redan i dag meddelas tillstånd för och som snarast kan räknas under kategorin udda ändamål. I Rikspolisstyrelsens allmänna råd nämns några typexempel, såsom en befälhavare på ett fartyg i utländsk trafik eller en nordpolsfarare som behöver skjutvapen för skydd mot vilda djur.

4.10.6 Skjutvapen med samlings-, prydnads-, eller särskilt affektionsvärde

I vapenlagen införs en bestämmelse om att tillstånd till innehav av ett skjutvapen för samlingsändamål får meddelas endast den som har angett ett klart definierat och avgränsat samlingsområde.

Tillstånd till innehav av ett skjutvapen med prydnads- eller särskilt affektionsvärde får meddelas endast om det finns särskilda skäl och under förutsättning att vapnet görs varaktigt obrukbart. Beträffande antalet prydnads- eller minnesvapen bör stor restriktivitet iakttas.

Allmänna utgångspunkter

Med hänsyn till skjutvapens allmänna farlighet samt deras begärlighet och användbarhet i brottsliga sammanhang kan det starkt ifrågasättas om vapen, som inte aktivt används i godtagbart sammanhang, alls skall få förekomma. Att hela 10–15 procent, eller mellan 200 000 och 350 000 av landets registrerade skjutvapen tillhör rubricerade kategorier är enligt utredningens mening anmärkningsvärt. Framför allt borde mängden prydnads- och minnesvapen minskas väsentligt. Att hitta hållbara argument för det nödvändiga för någon att inneha så pass farliga föremål

som minne eller prydnad är svårt, för att inte säga näst intill omöjligt, särskilt om det rör sig om flera vapen som skall innehas av denna anledning. Ändå har utredningen förstått att detta är något av en helig ko för många berörda. Ett totalförbud mot prydnads- och minnesvapen synes därför inte vara möjligt.

Samlingsvapen

Vapensamlingar kan ha ett visst vapenhistoriskt intresse. Generellt sett är samlarna mycket aktsamma om sina vapen och förvarar dem på ett föredömligt sätt. Att förbjuda innehav av vapensamlingar som sådana synes därför inte vara nödvändigt av brottsförebyggande skäl.

Samlingar byggs ofta upp och underhålls av ideellt arbetande personer. Kostnadsmässigt är det inte rimligt att endast statliga samlingar skall få tillåtas. Därför bör stiftelser, kommunalt ägda museer och liknande organ, vari insyn råder, ha fortsatt rätt och möjlighet att inneha vapensamlingar. Dock kan det finnas anledning att ifrågasätta det lämpliga i att enskilda personer bygger upp omfattande vapensamlingar, även om utredningen inte lämnar något förslag i detta hänseende.

Det är viktigt att samlingsområdet är klart avgränsat och noga definierat. När tillståndsmyndigheten en gång godkänt samlingsområdet beviljas tillstånden för de olika, i samlingen ingående, vapnen utan annan egentlig prövning än att vapnet faller inom ramen för samlingsområdet. Det är därför viktigt att prövningen sker innan samlingsområdet första gången godkänns. Bestämmelsen härom bör ingå i vapenlagen.

Slutligen kan det beträffande vapensamlare anmärkas att det vid tiden för 1987 års vapenutredning invändes att det var alltför lätt att erhålla ett vapenhandelstillstånd och att många samlare utnyttjat detta. Sedan den 1 januari 1992, då kravet på yrkesmässighet infördes som en förutsättning för handelstillstånd, har emellertid omkring 400 sådana tillstånd återkallats, drygt 72 procent av dem på grund av att handeln inte bedrivs yrkesmässigt. Att ett handelstillstånd i dag används i syfte att samla vapen synes således inte förekomma.

Prydnads- och minnesvapen

Prydnadsvapen är inte så ofta föremål för prövning hos polismyndigheterna och ställer, vad utredningen erfarit, inte heller till några större problem vid tillståndsgivningen. Utredningen anser att man bör vara synnerligen restriktiv med att meddela tillstånd att inneha skjutvapen för prydnad.

Beträffande minnesvapen anser utredningen att den mängd sådana vapen som förekommer i Sverige är alltför stor. Det är stor risk att innehavaren tar sämre hand om vapen som inte ingår i en ordnad samling eller innehas för skytte. Om t.ex. den som ärver vapen inte själv har tillgång till andra vapen kan det finnas brister i såväl vapenhantlingsförmågan som förvaringen. Utredningen anser därför att polismyndigheterna bör vara synnerligen restriktiva med att meddela tillstånd för minnesvapen. Det bör föreligga särskilda skäl för att tillstånd skall beviljas. Dessa särskilda skäl skulle exempelvis kunna utgöras av ett nära släktförhållande eller en noggrann redogörelse för det nära förhållande mellan sökanden och överlåtaren eller vapnet som bör vara en förutsättning för att tillstånd skall meddelas. Sökanden bör också kunna redogöra för i vilket avseende det, för varje enskilt vapen, föreligger särskilda skäl att behålla det som minne. En någorlunda utförlig och adekvat redogörelse härvidlag bör i allmänhet kunna godtas.

Det kan vidare ifrågasättas om den mängd minnesvapen som en person får inneha skall vara obegränsad. Kanske kan ett eller två vapen vara speciellt förknippade med den som överlätit vapnet och därför utgöra ett särskilt minne. Det kan kanske också vara av värde att få behålla det första vapnet man haft eller vapnet med vilket man t.ex. sköt sin första älg. Det är dock inte ovanligt att en arvtagare utan urskiljning övertar alla de vapen arvlåtaren innehaft. Det är inte heller ovanligt att personer som fyllt sin vapengarderob med sex vapen, utökar densamma genom att ändra ändamålet på sina gamla vapen till minnesvapen. Visserligen får han då inte skjuta med dessa vapen, men det allmänna intresset av att minska vapenmängden i landet tillgodoses inte. Risken för att fler vapen kommer ut på den illegala marknaden ökar naturligtvis ju fler vapen en inbrottstjuv kan komma över vid ett och samma brottstillfälle. Utredningen anser därför att stor restriktivitet bör iaktas i fråga om antalet skjutvapen som skall innehas som minne. Normalt bör endast ett eller möjligen två minnesvapen från en och samma person godtas. Detta bör även gälla vapen som tidigare tillhört innehavaren själv.

Slutligen bör, för det fall tillstånd till prydnads- eller minnesvapen medges, vapnen göras varaktigt obrukbara. Med detta avses att skott över huvud taget inte kan avlossas med vapnet, t.ex. genom att patronläget svetsats igen eller, om patronläget är skilt från pipan, att pipans bakre del svetsats ihop. Har vapnet en lätt utbytbar pipa, bör denna svetsas samman med vapnet i övrigt. Att vapnet gjorts varaktigt obrukbart bör styrkas antingen genom att vapnet visas upp för polismyndigheten eller genom ett intyg härom från en sakkunnig person.

Med den nya regleringen kommer det troligen att bli mindre intressant att inneha skjutvapen för prydnads- och minnesändamål och en minsk-

ning i antalet ansökningar kan därför förväntas. Detta innebär att man får räkna med att polismyndigheterna kommer att få lösa in fler vapen än vad som är fallet i dag. Eftersom det i dag kostar mer att lösa in skjutvapen än vad staten får in vid försäljningen kommer detta att medföra en något förhöjd kostnad för staten. Utredningen föreslår att de nuvarande bestämmelserna om inlösenförfarandet ses över och justeras för att minska kostnaderna för staten.

Från några håll har det gjorts gällande att en skärpning i fråga om minnesvapen i sämsta fall kan leda till att personer, som vill behålla fler vapen än de lagligen får, redovisar vapnen exempelvis i ett dödsbo som förkomna och sedan fortsätter att inneha dem olagligt. Vapnen skulle då komma på glid och samhället skulle mista kontrollen över dem. Olaga vapeninnehav är dock ett brott som kan leda till fängelse och medföra att innehavarens andra vapentillstånd återkallas. Utredningen anser därför att man inte bör hysa alltför stora farhågor för en sådan utveckling.

4.10.7 Udda ändamål

Tillstånd till innehav av skjutvapen för s.k. udda ändamål får meddelas endast om det föreligger synnerliga skäl och först efter yttrande av Rikspolisstyrelsen.

Det är otillfredsställande att det förekommer ändamål som bör kunna godtas och som tillstånd beviljas för i dag men som faller utanför lagstiftningsområdet. Framförallt gäller detta de skjutvapen som anställda vid räddningstjänsten innehar samt skjutvapen som behövs för att utveckla vissa produkter, exempelvis skottsäkra västar. Det kan dock förekomma andra ändamål än de uppräknade som är befogade och att i lagstiftningen omnämna alla godtagbara fall är inte görligt.

Eftersom tillstånd till udda ändamål endast undantagsvis bör ges bör Rikspolisstyrelsen höras i alla sådana fall. Alla ärenden beträffande udda ändamål bör således remitteras till Rikspolisstyrelsens vapengrupp för yttrande innan tillståndsmyndigheten fattar beslut i ärendet. Stor vikt bör härvid läggas vid det yttrande som Rikspolisstyrelsen avgett.

5 Skjutvapen i dödsbo och konkursbo

5.1 Gällande rätt

Den som tar hand om ett dödsbo eller ett konkursbo får även utan eget vapentillstånd inneha de skjutvapen som ingår i boet. Rätten upphör, beträffande dödsbo, senast ett år efter dödsfallet. Skulle dödsboet dessförinnan skiftas gäller tillståndsplikt för den som erhållit skjutvapen enligt skiftet. Rätten att utan eget tillstånd inneha skjutvapen i konkursbo upphör när konkursen har avslutats. Om ett skjutvapen inte inom den stadgade tiden lämnas för skrotning eller överläts till någon som har rätt att inneha vapnet skall vapnet lösas in av staten (8 kap. 1 § b och c VL samt 7 kap. 1–2 §§ VL).

När särskild anledning föreligger kan polismyndigheten föreskriva att vapnen tills vidare skall förvaras av myndigheten eller av annan som myndigheten anvisar. Rätten för den som tar hand om döds- eller konkursboet att inneha skjutvapnen upphör naturligtvis i samband med ett sådant beslut (8 kap. 1–2 §§ VL).

Ingår tillståndspliktiga skjutvapen bland tillgångarna i ett dödsbo eller konkursbo skall den som har vård om boet göra skriftlig anmälan om detta hos polismyndigheten senast inom tre månader från dödsfallet eller beslutet om egendomsavträde. I anmälan skall vapnen specificeras samt uppgift lämnas om vem som har hand om vapnet för boets räkning och om hur det förvaras (11 kap. 1 § VF). Underlåtenhet i detta hänseende straffas med penningböter (14 kap. 1 § 2 st VF).

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges att den normala ordningen är att dödsboet så långt möjligt bereds tillfälle att göra sig av med vapnen. Om så inte sker bör polismyndigheten inleda ett inlösenförfarande.

Beträffande beslut om förvaring enligt 8 kap. 2 § vapenlagen anges att ett sådant bör övervägas exempelvis i fall då den som har vård om eller tillgång till vapen i dödsbo uppenbarligen inte fyller de personliga krav som gäller för innehavstillstånd. Ett sådant beslut bör också övervägas om den som har hand om döds- eller konkursbo saknar möjlighet att förvara vapnen på ett betryggande sätt (RPS FS 1996:6, 13 och 16.4 kap.).

5.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Vapenregistret

I dag aviserar Riksskatteverket polismyndigheterna när en vapeninnehavare avlider. Denna funktion kommer emellertid att upphöra under innevarande år. För att kompensera bortfallet av Riksskatteverkets aviseringar, men också för att modernisera registerföringen i övrigt, har Rikspolisstyrelsen arbetat fram ett nytt vapenhanteringssystem som inom den närmaste tiden kommer att tas i bruk. Det nya systemet skall liksom tidigare föras på lokal nivå, men med möjlighet till central åtkomst av vissa uppgifter.

Uppgifter från det speciella vapenregistret

Det speciella vapenregistret, som handhas av rikskriminalen, innehåller information om stulna eller förkomna vapen. Av registret går det att utläsa platsen för stölden respektive förlusten, dvs. bostadshus, skytteförening, militärförråd m.m. Under posten övriga registreras vapen som brunnit inne, förkommit på okänd plats utomhus eller liknande. Det i särklass vanligaste fallet som registreras under övriga är emellertid skjutvapen som saknas i dödsbon. Under åren 1990–1997 registrerades hela 3 378 av 9 947, eller 34 procent, av alla anmälningar under denna post. En uppskattning är att omkring 30 av dessa 34 procent utgörs av vapen som saknas i dödsbon. En sådan slutsats stöds av de specialgranskningar av anmälningarna som gjorts av Rikspolisstyrelsens projektgrupp bakom rapporten *Illegala vapen* samt av vapenutredningen. Rikspolisstyrelsens projektgrupp studerade samtliga anmälningar som kommit in under tiden juli 1992 till november 1993 och fann då att cirka 25 procent härrörde från dödsboutredningar. Vapenutredningens genomgång av anmälningarna första halvåret 1996 visade att ungefär 40 procent härrörde från dödsboutredningar. Av dessa saknade drygt 20 procent tillverkningsnummer eller annan identifierande märkning. Omkring tre fjärdedelar var gevär, resten enhandsvapen.

5.3 Överväganden och förslag

Bestämmelserna i nuvarande 8 kap. vapenlagen om skjutvapen och ammunition i dödsbo och konkursbo behålls i sak men flyttas dels till kapitlet rörande innehavstillstånd, dels till vapenförordningen.

5.3.1 En systematisk förändring

De bestämmelser som finns i nuvarande vapenlagen rörande skjutvapen i dödsbo och konkursbo hör systematiskt samman dels med bestämmelserna om innehavstillstånd, dels med bestämmelserna om omhändertagande av skjutvapen m.m. Utredningen har inte kunnat finna någon anledning till att de systematiskt skall särbehandlas i ett eget kapitel. Utredningen föreslår därför att de förs in under respektive ämnesområde.

Bestämmelsen i nuvarande 8 kap. 1 § vapenlagen flyttas således till 2 kap. vapenlagen, som rör tillstånd att inneha skjutvapen m.m. Bestämmelsen i 8 kap. 2 § vapenlagen flyttas till vapenförordningen, medan 3 § utgår. Vidare flyttas bestämmelsen i 11 kap. 1 § vapenförordningen till det inledande kapitlet i förordningen.

5.3.2 Skjutvapen som saknas i dödsbon

Antalet skjutvapen som saknas i dödsbon är uppseendeväckande högt. Ur kontrollsynpunkt är det inte bra att så många vapen är på drift. Frågan är emellertid vad som kan göras åt saken. Problemet synes ligga i en bristande kontroll över de faktiska vapeninnehaven i landet. Med andra ord stämmer inte de registrerade vapeninnehaven alltid överens med de faktiska innehaven. När det gäller vapen som saknas i dödsbon förhåller det sig inte sällan så att dessa överlåtits eller förkommit för länge sedan. Detta har dock inte anmälts till polismyndigheten varför innehavet inte avregistrerats från den aktuella innehavaren. Först i samband med dödsfallet uppdagas förhållandet.

För att komma till rätta med antalet saknade skjutvapen torde den enda vägen vara att skärpa kontrollen över de faktiska innehaven. Detta är emellertid en fråga som inte enbart har bäring på problematiken med saknade skjutvapen i dödsbon, utan som snarast aktualiseras i ett flertal andra sammanhang. Utredningen menar därför att det inte går att föreslå några lagstiftningsåtgärder som riktar sig direkt mot dödsbovapen. Utredningen nöjer sig därför med att här redovisa andra åtgärder samt de förslag i övrigt som kan ha genomslagskraft när det gäller att minska antalet saknade skjutvapen i dödsbon.

En inventering av vapeninnehaven

Bästa åtgärden för att komma till rätta med den bristande faktiska kontrollen vore att inventera samtliga vapen i landet och att samtidigt förse de vapen som saknar tillverkningsnummer eller liknande med någon form av märkning. En sådan åtgärd vore mycket bra från kontrollsynpunkt men skulle samtidigt kräva betydande resurser. I dagens ekonomiska läge vore det knappast försvarligt att genomföra något sådant.

En annan, något mindre omfattande, åtgärd vore att ta fram en registermetod som sorterade fram de tillstånd som beviljats för ett visst antal år sedan, förslagsvis 15–20 år sedan. Dessa tillståndsinnehavare kunde härefter, under hand, tillskrivas med förfrågan om innehavet. En variant av denna åtgärd är att samtliga skjutvapen som saknar identitetsmärkning sorteras fram, vilket är möjligt redan i dagens system utan att särskild registermetod behöver tas fram. Innehavaren får härefter inkomma med uppgift om vapnets specifika identitet eller lämna in det för märkning.

Det nya vapenhanteringssystemet

I och med att vapenregistren hittills varit lokala, separata enheter kan ett vapen vara registrerat i mer än ett register. Ett vapen kan alltså ha överlåtits för länge sedan och ha registrerats på en annan vapeninnehavare utan att det avförts från den ursprunglige innehavaren. En del av dessa skjutvapen kommer sannolikt att kunna avföras som återfunna i och med att det nya centrala vapenhanteringssystemet kommer i bruk. Det nya systemet kommer således att öka möjligheterna till kontroll av de faktiska innehaven.

De skjutvapen som saknar tillverkningsnummer eller liknande utgör ett problem eftersom de inte går att identifiera i registren. Ett sådant vapen kan således även efter det att det nya vapenhanteringssystemet införts vara registrerat på mer än en innehavare. Genomgången av anmälningarna till det speciella vapenregistret har visat att antalet skjutvapen utan tillverkningsnummer eller motsvarande är stort, särskilt vad gäller äldre vapen.

Lagstiftningsåtgärder som kan påverka antalet saknade skjutvapen i dödsbon

Utredningen har på andra områden föreslagit en del förändringar som på sikt kan komma att minska antalet saknade skjutvapen i dödsbon. En av dessa är tidsbegränsningen av tillstånd för innehav av bl.a. målskyttevapen och enhandsvapen för jakt. Kontrollen över de faktiska innehaven kommer härmed att öka. Något som också kan minska antalet saknade skjutvapen är de skärpta återkallelsereglerna och läkarnas utvidgade anmälningsskyldighet. Fråga om vapeninnehavet kommer härmed upp medan vapeninnehavaren är i livet och kan bidra till utredningen om var ett vapen tagit vägen. Anmälningsskyldigheten kan också att bidra till att skjutvapen inte förkommer efter det att en person t.ex. blivit senil och kanske inte tar hand om sina vapen på föreskrivet sätt. De skärpta förvaringsbestämmelserna kommer vidare att bidra till att skjutvapen inte göms undan i källare eller liknande, utan hålls samlade i ett säkerhetsskåp på ett för dödsbodelägarna överblickbart vis.

5.3.3 Skjutvapen som innehafts utan tillstånd

Polismyndigheterna avslår oftast ansökningar från anförvanter som vill få tillstånd att inneha skjutvapen som den avlidne innehaft utan tillstånd, dvs. illegalt. Det finns inget direkt lagstöd för ett sådant förfarande och länsstyrelser (numera länsrätter) har i vissa fall ändrat på polismyndighetens beslut till förmån för klaganden.

Utredningen menar att det viktigaste i tillståndssammanhang måste vara att vapeninnehavet är säkert, dvs. att tillståndshavaren är lämplig att inneha skjutvapen samt att vapnet i sig är lämpligt. Det faktum att vapnet innehafts illegalt av en avliden person kan knappast vara en egenskap hos vapnet som gör det mindre lämpligt i sig. Om sökanden anses lämplig att inneha skjutvapen, och hade fått tillstånd att inneha skjutvapnet om det gällt ett annat sådant, kan därför utredningen inte se någon anledning till att generellt neka denne tillstånd på grund av den tidigare innehavarens lagbrott. Om sökanden känner till att den avlidne innehade skjutvapnet illegalt ställer sig saken något annorlunda. Under sådana förhållanden kan lämpligheten eventuellt ifrågasättas och det skulle kunna vara stötande om sökanden erhöll innehavstillstånd för vapnet. Detsamma kan göras gällande om avsikten är att inneha skjutvapnet för minnesändamål. Att meddela tillstånd för att någon skall kunna minnas en person med stöd av ett illegalt innehaft vapen torde särskilt med hänsyn till den skärpta synen på minnesvapen vara mindre lämpligt.

6 Handel med skjutvapen

6.1 Allmänt

Någon närmare definition av vad som avses med att driva handel med skjutvapen finns inte i vapenlagen eller dess förarbeten. Den traditionella handeln, som klart regleras i vapenlagstiftningen, innebär att en handlare köper in vapen och bjuder ut dessa i en affärslokal. Handlaren har då i normalfallet rätt att inneha ett visst antal vapen och transaktionerna skall antecknas i en inköpsförteckning samt en försäljningsförteckning. Emellertid förekommer det även annan slags handel med skjutvapen. En handlare kan t.ex. ha skjutvapen till försäljning i kommission, utan att äga dem. Han kan vidare förmedla köp av skjutvapen eller förvärva och överlåta dem vidare, utan att vid något tillfälle fysiskt ta befattning med dem. Det kan i sådana fall röra sig om avsevärda kvantiteter som hanteras.

I EG-vapendirektivet¹ anges att med vapenhandlare menas varje fysisk eller juridisk person vars näringsverksamhet helt eller delvis utgörs av tillverkning, handel, byteshandel, uthyrning, reparation eller ombyggnad av skjutvapen.

I lagen (1992:1300) om krigsmateriel används termen tillhandahållande. Härmed avses försäljning, upplåtelse, utbudande mot vederlag, lån, gåva eller förmedling.

6.2 Tillstånd att driva handel med vapen

6.2.1 Gällande rätt

Vapenlagstiftningen

Allmänt

Tillstånd krävs för att driva handel med skjutvapen. Den som fyllt arton år behöver dock inte tillstånd för att handla med kolsyre-, luft- eller

¹ Rådets direktiv 91/477/EEG om kontroll av förvärv och innehav av vapen, art. 1 p. 2.

fjädersvapen som är avsett för målskjutning eller harpunvapen, om vapnen är effektbegränsade.

För att få tillstånd att handla med vapen krävs att handlaren:

- har rätt att driva handel i allmänhet,
- har de kunskaper som behövs,
- är ordentlig och pålitlig,
- bedriver handeln yrkesmässigt².

Tillståndet medför rätt att inneha skjutvapen. Tillståndet får dock begränsas till att omfatta vissa typer av skjutvapen eller ett visst antal åtgång. Tillståndet får förenas med villkor att vapnen skall förvaras på ett visst sätt. Ett handelstillstånd medger också att vapen innehas för reparation, översyn eller skrotning (2 kap. 1 och 10 §§ samt 4 kap. 3 § VL).

Den som driver handel med skjutvapen utan tillstånd, eller den vapenhandlare som bryter mot bestämmelserna eller en föreskrift om vapenförvaring, kan dömas till böter eller fängelse i högst sex månader (9 kap. 2 § VL).

Ansökan om tillstånd görs hos polismyndigheten i den ort där rörelsen skall utövas, vilken också prövar ansökan. Det krävs således ett särskilt tillstånd för varje ort som handeln bedrivs på (5 kap. 1 § och 1 kap. 3 § 4 VF). 5 kap. vapenförordningen innehåller vidare närmare bestämmelser om bl.a. vad ansökan och tillståndsbeviset skall innehålla, att Rikspolisstyrelsen utfärdar närmare föreskrifter om kunskapskraven, att juridisk person skall ha en av polismyndigheten godkänd föreståndare som är ansvarig för rörelsen och att polismyndigheten skall godkänna de lokaler och andra utrymmen som är anordnade för vapnens förvaring. Vid förvärv av tillståndspliktigt skjutvapen från enskild är handlaren skyldig att kontrollera att överlåtaren har tillstånd att inneha vapnet. Sådan överlåtelse skall också anmälas till polismyndigheten inom en månad. I övrigt skall handlares förvärv av skjutvapen ske efter skriftlig rekvisition. Särskild inköpsförteckning skall föras över förvärvade vapen och särskild försäljningsbok skall föras över försålda vapen. Dessa handlingar skall förvaras under tio år och skall, tillsammans med andra väsentliga upplysningar, hållas tillgängliga för polismyndigheten, som minst en gång årligen skall granska dem (5 kap. 1 9 §§ VF). Brott mot bokföringsbestämmelserna är straffbart med böter eller fängelse i högst sex månader (14 kap. 1 § VF).

² Tillståndsbestämmelsen fick sin nuvarande lydelse genom en lagändring, som trädde i kraft den 1 januari 1992, då kraven för att erhålla vapenhandelstillstånd skärptes. Därvid tillkom såväl kravet på att handlaren skulle ha behövliga kunskaper som att verksamheten skulle bedrivas yrkesmässigt (SOU 1989:44 s. 133 141, prop. 1990/91:130, s. 37 39, SFS 1991:1181).

Kunskapskravet

Rikspolisstyrelsen har föreskrivit att sökanden skall besitta god kännedom om vapen, vapenlagstiftning, jaktlagstiftning och övrig lagstiftning som berör vapen. Han skall visa att han besitter erforderliga kunskaper, exempelvis genom att styrka omfattande och väldokumenterad erfarenhet av tidigare verksamhet inom vapenhandeln, inom skytterörelsen eller försvarsmakten. Även genomförd utbildning i hithörande fråga kan styrka att sökanden uppfyller kunskapskravet (RPS FS 1996:6, 12.2 kap.).

Kravet på att handlaren skall vara ordentlig och pålitlig

Rikspolisstyrelsen har lämnat allmänna råd i fråga om tillämpningen av kraven på ordentlighet och pålitlighet. Sålunda anges att sökandens allmänna laglydnad bör tillmätas stor betydelse och att man därvid bör kunna ställa högre krav på en vapenhandlare än på en person som önskar förvärva vapen för eget bruk. Exempelvis nämns att egendomsbrott, häleriförseelser och bokföringsbrott bör ha en diskvalificerande effekt under en icke obetydlig tid. Också sökandens förhållanden i skattehänseende bör beaktas (RPS FS 1996:6, 12 kap.).

Kravet på yrkesmässighet

Rikspolisstyrelsen har lämnat allmänna råd i fråga om tillämpningen av kraven på yrkesmässighet. Sålunda anges att verksamheten skall vara vinstinriktad och ha en viss varaktighet eller åtminstone vara inriktad på en serie affärshändelser. I fråga om omfattningen av verksamheten anges att några tiotal transaktioner torde kunna vara ett nedre riktmärke. Den beräknade årsomsättningen bör också stå i rimlig proportion till lagerhållningen. Uppgifter om tilltänkt kundkrets, vilket utbud som planeras, i vilken affärslokal verksamheten skall bedrivas, öppettider och finansiering är omständigheter som bör beaktas. Dock skall det inte ske någon prövning ur marknadssynpunkt, som t.ex. huruvida det redan finns vapenhandlare på orten (RPS FS 1996:6, 12 kap.).

Lagen om krigsmateriel

Handel med skjutvapen regleras också i lagen (1992:1300) om krigsmateriel (KML) och förordningen (1992:1303) om krigsmateriel.

Verksamhet som avser tillhandahållande av krigsmateriel får, enligt huvudregeln, inte bedrivas här i landet utan tillstånd (4 § KML). Med tillhandahållande avses: försäljning, upplåtelse, utbudande mot vederlag, lån, gåva eller förmedling. Till krigsmateriel räknas de flesta handeldvapen och ammunition till sådana, med undantag av hagelvapen och effektbegränsade vapen. Ett s.k. tillhandahållandetillstånd meddelas av Inspektionen för strategiska produkter (ISP).

Undantaget från kravet på tillstånd enligt KML är tillhandahållande av handeldvapen eller delar därtill, om handeln regleras genom föreskrifter i vapenlagen. Motsatsen är också möjlig, dvs. att en handlare med ett tillhandahållandetillstånd bedriver vapenhandel, utan att för den skull ha vapenhandelstillstånd enligt vapenlagen.

6.2.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Enkäten till landets vapenregisterenheter

Allmänt

Från att ha uppskattats till omkring 1 240 tillstånd år 1989³ uppgick antalet under hösten 1996 till 933 vapenhandelstillstånd. Cirka 250 nya tillstånd har, enligt enkäten, meddelats efter den 1 januari 1992. Således bör omkring 550 handelstillstånd ha återkallats sedan kraven skärptes år 1992 de flesta med anledning av att kravet på yrkesmässighet inte varit uppfyllt. Av de 933 vapenhandlarna har 125, dvs. drygt 13 procent, tillstånd att handla med helautomatiska vapen.

I enkäten gavs registerenheterna möjlighet att lämna synpunkter på bestämmelserna om handel med skjutvapen. De fåtal kommentarer som härvid lämnats rör kunskapskravet och kravet på yrkesmässighet, vilka behandlas nedan. I allt väsentligt synes således de nuvarande bestämmelserna uppfattas som tillfredsställande.

Handläggarna av vapentillståndsärenden anser överlag att de har en god kontakt med och kontroll över vapenhandlarna i deras område.

Kunskapskravet

I enkäten ställdes frågan Hur kontrollerar Ni att vapenhandlaren uppfyller kraven på kunskaper/erfarenhet . De flesta enheter har svarat på frågan. Kontroll sker genom personlig kännedom, intervju vid ansökan, intyg och referenser. Många myndigheter använder sig vid ansökningstillfället av ett omfattande frågeformulär. Kontroll av kunskap och erfarenhet sker också vid inspektionerna.

Någon har angett att, vid nyheter i vapenlagen, alla vapenhandlare sammankallas till information i polishuset för genomgång av ändringarna.

Någon enhet har efterlyst ett formaliserat krav på kunskap, såsom en speciell utbildning, för att erhålla vapenhandelstillstånd.

³ 1987 års vapenutrednings betänkande SOU 1989:44 s. 135.

Kravet på yrkesmässighet

I enkäten ställdes frågan: Vilka krav ställer Ni på vapenhandlarens yrkesmässighet? . Nästan alla registerenheter har svarat på frågan. Störst vikt läggs vid antalet transaktioner per år. Många har svarat att de kräver ett visst antal transaktioner per år . Därvid har 18 enheter svarat att de kräver minst 10 transaktioner per år, 41 enheter att de kräver minst 20 och 2 enheter att de kräver minst 30. Många enheter anger dock att även andra faktorer kan ha betydelse. Således kan exempelvis en lägre omsättning godtas om handlaren också utför reparationer eller handlar med vapenrelaterad utrustning eller om handeln avser exklusiva vapen som inte går att omsätta i större skala. Det kan också accepteras att omsättningen varit liten något enstaka år. Hobbyverksamhet accepteras emellertid inte.

Särskilt om effektbegränsade kolsyre-, luft- och fjädervapen

För att få sälja effektbegränsade kolsyre-, luft- eller fjädervapen krävs inget handelstillstånd för den som fyllt arton år. Sådan försäljning förekommer i många fall vid företag som i övrigt inte handlar med skjutvapen, inte minst postorderföretag. Denna försäljning har polismyndigheten ingen tillsyn eller kontroll över.

Ungdomar under arton år måste ha tillstånd från polismyndigheten för att få inneha effektbegränsade vapen. Det lär emellertid ha förekommit att försäljning av sådana vapen skett till ungdomar, utan kontroll av att dessa har innehavstillstånd. I något fall har företaget, för att sälja vapnet, godtagit enbart ett skriftligt medgivande från målsman.

6.3 Tillståndets omfattning

6.3.1 Gällande rätt

Ett tillstånd att handla med skjutvapen medför rätt att inneha skjutvapen. Tillståndet får dock begränsas till att omfatta vissa typer av skjutvapen eller ett visst antal åt gången (2 kap. 10 § VL).

Enligt 5 kap. 1 § vapenförordningen andra stycket, skall det i tillståndsbeviset anges det slag och antal av skjutvapen som får innehas på en gång.

6.3.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Allmänt

De flesta handelstillstånd har begränsats till att omfatta vissa typer av skjutvapen, till ett visst antal åt gången. Ofta används samma begrepp som används vid registreringen av vapnen i vapenregistret, dvs. kulvapen, hagelvapen, kombivapen, pistol, revolver osv. Det förekommer dock att tillstånden inte begränsats på detta sätt eller att den begränsning som gjorts är vid till sin formulering. Sålunda förekommer det att vapenhandlare under återopande av sitt handelstillstånd innehar vapen, vapendelar eller ammunition som det inte finns någon laglig civil avsättning för. Som exempel kan nämnas rökhandgranater, tårgasfacklor eller spårlyusammunition.

Särskilt om helautomatiska skjutvapen

Av enkäten till vapenregisterenheterna framgår att av landets 933 vapenhandlare har 125, dvs. drygt 13 procent, tillstånd att handla med helautomatiska vapen. Detta kan jämföras med att knappt 0,2 procent av vapentillstånden i landet utgörs av tillstånd för helautomatiska vapen och att det efter den 1 januari 1992 har meddelats omkring 400–500 sådana innehavstillstånd, eller omkring 90–110 tillstånd per år. Drygt 25 procent av vapenhandlarna har tillstånd att inneha 1–3 helautomatiska skjutvapen i lager. Ungefär lika många har tillstånd att inneha mer än 15 helautomatiska skjutvapen i lager.

6.4 Dokumentation

6.4.1 Gällande rätt

Handlarens förvärv av skjutvapen skall ske efter skriftlig rekvisition. Över rekvisitionerna skall handlaren föra särskild inköpsförteckning. Handlaren skall vidare föra en särskild försäljningsbok över försålda vapen (5 kap. 5 och 6 §§ VF). Den som tar emot skjutvapen för reparation, översyn eller skrotning skall också föra anteckningar i en särskild reparationsförteckning eller skrotningsförteckning över mottagna vapen (8 kap. 2 § VF). Den som bryter mot reglerna skall dömas till böter (14 kap. 1 § VF).

Rikspolisstyrelsen har utfärdat närmare föreskrifter om innehållet i handlingarna och förteckningarna (RPS FS 1986:24).

6.4.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Skriftliga rekvisitioner

Vapenhandlare har uppmärksammat utredningen på att bestämmelsen i 5 kap. 5 § vapenförordningen om att förvärv av skjutvapen alltid skall ske efter skriftlig rekvisition i många fall inte tillämpas. Ofta sker rekvisition muntligt per telefon eller vid sammanträffanden, t.ex. på mässor. Förfarandet anses av många som onödigt eftersom utförlig dokumentation i inköpsförteckningen ändå sker på annat sätt.

Enkäten till landets registerenheter

Enligt svaren på enkäten från polismyndigheterna är bruket med skriftliga rekvisitioner mycket skiftande i landet. Cirka 30 procent svarar att vapenhandlarna *alltid* använder skriftliga rekvisitioner, ca 40 procent att skriftliga rekvisitioner *oftast* används, ca 20 procent att de *sällan* används och ca 10 procent att de *aldrig* används. Ett brott mot bestämmelsen leder i vissa distrikt till att polismyndigheten påpekar detta i en erinran eller i det protokoll som upprättas över den kontroll som företagits hos vapenhandlaren. Ofta vidtas dock inga åtgärder.

Registerenheter har också getts tillfälle att ge synpunkter på behovet av skriftliga rekvisitioner. Endast 7,5 procent av enheterna har härvid svarat att bestämmelsen är nödvändig, eller att föredra . 83,2 procent av enheterna har inte lämnat några synpunkter alls på frågan, medan 9,3 procent angett att de anser att bestämmelsen bör avskaffas, eftersom den är onödig.

Någon uppgift om att brott mot bestämmelserna i något fall lett till att bötesstraff dömts ut finns inte.

6.5 Överväganden och förslag

6.5.1 Definition av begreppet vapenhandel

I vapenlagen föreskrivs att det krävs tillstånd för att driva handel med skjutvapen. Vad som avses med begreppet anges emellertid inte. För att kunna definiera detta måste det göras klart vilka företeelser som bör regleras. Att den traditionella handeln, dvs. handel över disk , hör hit är naturligtvis klart. Vapenförordningens regler t.ex. att en handelsrörelse inte får påbörjas förrän lokaler och förvaringsutrymmen godkänts eller att polismyndigheten skall se till att skjutvapen som

innehåller av handlare förvaras på föreskrivet sätt tar också sikte på den situationen att vapenhandlaren faktiskt besitter de skjutvapen han handlar med⁴.

Huruvida köp och försäljning av skjutvapen utan att handlaren tar någon fysisk befattning med vapnen skall räknas som tillståndspliktig vapenhandel är dock mera tveksamt. Att handlaren är särskilt betrodd eller har erforderliga kunskaper kan synas något mindre viktigt om han inte själv faktiskt handhar vapnen. Detsamma gäller beträffande kravet på yrkesmässighet. Det sistnämnda kravet tillkom just för att förhindra att personer faktiskt innehade flera skjutvapen utan att ha innehavstillstånd för vart och ett av dem (dvs. en form av dold samling). En viktig del av vapenlagstiftningen är emellertid att förhindra illegala transaktioner. Därvid gäller att ingen säljare av skjutvapen eller ammunition får överlåta egendomen till någon som inte har tillstånd att inneha den. Den som bryter mot bestämmelsen döms för vapenbrott. Detta gäller i och för sig oberoende av om säljaren är en enskild person eller en näringsidkare. Det kan dock finnas anledning att se allvarigare på ett sådant brott om det begås inom ramen för näringsverksamhet och/eller i större skala. Ett större ansvar bör således vila på den som i näringsverksamhet handlar med skjutvapen, vilket talar för att all överlåtelse av skjutvapen inom ramen för en näringsverksamhet bör kräva handelstillstånd. Handlaren riskerar då inte endast att fällas till ansvar för vapenbrott, utan även att få sitt vapenhandelstillstånd återkallat. Att alla överlåtelser av skjutvapen som sker inom ramen för näringsverksamhet kräver att överlåtaren har ett handelstillstånd innebär vidare att köparen i högre grad kan förlita sig på att en affär med en näringsidkare inom vapenbranschen sker inom lagens ramar.

En tredje variant utgörs av förmedling av vapenöverlåtelser. I dessa fall menar utredningen att de regler som gäller för säljaren respektive köparen är tillfyllest. En ren förmedlingsverksamhet mellan en säljare och en köpare bör således inte räknas som vapenhandel, d.v.s. om förmedlaren inte vid något tillfälle fysiskt har hand om vapnen. Tar däremot en vapenhandlare emot skjutvapen och förvarar dem medan en eventuell överlåtelse förmedlas, får detta anses ske inom ramen för vapenhandeln, vilket bl.a. innebär att handlaren är skyldig att föra anteckningar över innehavet.

⁴ Regeringsrätten prövade nyligen om tillstånd att driva vapenhandel kunde ges för verksamhet som väsentligen går ut på belåning av skjutvapen. Regeringsrätten angav i sin dom att "vapenlagens föreskrifter och de bestämmelser i förordning som regeringen utfärdat i anslutning härtill har uppenbarligen, såvitt gäller handel med skjutvapen, utformats uteslutande med tanke på den sedvanliga vapenhandeln. Bland annat saknas regler som möjliggör för innehavare av ett skjutvapen att överlämna detta för belåning. - Mot den nu angivna bakgrunden finner Regeringsrätten att en verksamhet av det slag som avses i förevarande mål inte faller in under begreppet handel med skjutvapen i vapenlagens mening" (Regeringsrättens dom den 5 februari 1998 i mål nr 7093-1995).

Sammanfattningsvis menar utredningen att begreppet vapenhandel, i vapenlagens mening, bör definieras som näringsverksamhet som utgörs av överlåtelse av skjutvapen, vare sig handlaren faktiskt besitter skjutvapnen eller inte, eller annan yrkesmässig hantering av skjutvapnen. Avgörande är således om handlaren disponerar över skjutvapnen.

6.5.2 Tillstånd att driva handel med vapen

Bestämmelserna rörande handel med skjutvapen m.m. tas in i ett särskilt kapitel i vapenlagen.

En bestämmelse om att det för en handelsrörelse som drivs av juridisk person skall finnas en av polismyndigheten godkänd föreståndare som är ansvarig för driften av rörelsen tas in i vapenlagen. Därvid skall denne uppfylla de personliga kvalifikationer som krävs för att få vapenhandelstillstånd.

Rekvisitet att handlaren skall ha rätt att driva handel i allmänhet tas bort. De nuvarande kraven i övrigt för att få tillstånd att handla med skjutvapen behålls.

Allmänt

Bestämmelsen om tillstånd till handel med skjutvapen finns i dag i 2 kap. vapenlagen, tillsammans med övriga tillståndsregler. I vapenförordningen finns dock bestämmelserna om handel med skjutvapen i ett eget kapitel. Den föreslagna vapenlagens bestämmelser rörande innehavstillstånd är avsevärt mer omfattande än de nuvarande, varför det lämpar sig bättre och blir åskådligare att i stället samla bestämmelserna rörande näringsverksamhet i ett eget kapitel.

Rekvisitet att handlaren skall ha rätt att driva handel i allmänhet fyller så vitt utredningen kan se inte någon självständig funktion. Utredningen föreslår därför att det utgår ur lagtexten.

Förhållandet till lagen om krigsmateriel

Det är olyckligt att inte bestämmelserna i vapenlagen och lagen (1992:1300) om krigsmateriel (KML) är bättre samordnade. Att det i vissa fall går att fortsätta att driva handel med skjutvapen med stöd av ett tillhandahållandetillstånd enligt KML, trots att handelstillståndet enligt vapenlagen återkallats, är en mindre lyckad konstruktion. I vart fall borde rekvisiten för de olika tillstånden överensstämma. Att lämna

förslag i denna fråga kräver dock närmare överväganden än dem utredningen har haft möjlighet att göra inom ramen för detta arbete.

Juridiska personer

Nuvarande vapenlagen behandlar egentligen endast de fall då vapenhandlaren är en fysisk person. Trots detta är det inte ovanligt att juridiska personer innehar vapenhandelstillstånd. I vapenförordningen finns för sådana fall en bestämmelse som stadgar att det för en juridisk person skall finnas en av polismyndigheten godkänd föreståndare. Det anges inte i förordningen vad som krävs för att bli godkänd som föreståndare, men de personliga förutsättningarna torde vara desamma som för en vapenhandlare.

Utredningen menar att det av lagen bör framgå vad som gäller för de fall en vapenhandlare är en juridisk person. För en sådan rörelse skall det således finnas en av polismyndigheten godkänd föreståndare på vilken det ställs samma personliga krav som på en vapenhandlare som är en fysisk person. Att rörelsen har en godkänd föreståndare är således en förutsättning för handelstillståndet. Saknas sådan bör handelstillståndet återkallas. Vidare bör ett godkännande som föreståndare kunna återkallas om denne inte längre uppfyller de personliga förutsättningarna. Utredningen återkommer till detta i avsnitt 11.6.4.

Kunskapskravet

En idé har framförts om att handlarna borde genomgå vissa bestämda kurser avlägga någon form av examen innan de erhåller tillstånd för att handla med vapen. Nödvändiga kunskaper kan emellertid erhållas på många olika sätt, vilka kan vara väl så bra som att genomgå en kurs. Vapenhandeln kan också ställa högst varierande krav beroende på dess inriktning, vilket kan göra det svårt att förmedla en adekvat, heltäckande utbildning. Frågan är vidare vem som i så fall skulle ansvara för kurserna eller examineringen. Slutligen kan det konstateras att behovet inte tycks vara överhängande, eftersom tillståndsenheterna överlag anser sig ha en god kontroll över handlarna. Utan ett starkt behov anser utredningen således inte att en närmare detaljreglering bör övervägas.

Kravet på yrkesmässighet

Liksom var fallet under 1987 års vapenutredning, har det från såväl skytteorganisationer som tillståndsmyndigheter och även vapenhandlare framhållits att det är alltför lätt att få vapenhandelstillstånd. Det har påståtts att kraven för att erhålla ett vapenhandelstillstånd ställs lägre än för att erhålla ett innehavstillstånd och att det därför förekommer att personer skaffar sig ett vapenhandelstillstånd med huvudsakligt syfte att själv samla på vapen. Grunden till påståendena härrör sannolikt från tiden före lagändringen år 1992 då kravet på yrkesmässighet infördes. Sedan dess har åtskilliga handelstillstånd återkallats på grund av bristande yrkesmässighet och påståendena synes inte längre ha fog för sig. Utredningen kan således konstatera att kravet på att handeln skall bedrivas yrkesmässigt har slagit väl ut.

Vad som skall avses med yrkesmässighet anges i dag som ett allmänt råd från Rikspolisstyrelsen. Med hänsyn till att begreppet svårigen kan anges mera precist och att utrymmet är stort för tolkningar av vad som sålunda bör anses utgöra en yrkesmässigt bedriven handel, anser utredningen att uttolkningen av begreppet inte bör lyftas upp på förordnings- eller föreskriftsnivå. Kravet på yrkesmässighet kommenteras vidare under avsnitt 11.6.4; återkallelse av vapenhandelstillstånd.

Särskilt om effektbegränsade kolsyre-, luft- och fjädervapen

Det kan ifrågasättas om handel med effektbegränsade vapen skall få ske utan någon som helst kontroll från samhällets sida. Detta gäller särskilt som det på senare år dykt upp en mängd sådana som till utseende och funktion med undantag av eldkraften är i stort sett identiska med militära vapen och moderna enhandsvapen. Som exempel kan nämnas s.k. soft air guns, vilka omnämndes i vapenutredningens förra betänkande⁵.

Även om effektbegränsade vapen inte har lika stor eldkraft som många andra skjutvapen, är de långt ifrån ofarliga. Hanteras vapnen fel kan allvarliga skador på såväl människor som egendom uppkomma. Det kan inte heller bortses från att mycket farliga situationer kan uppstå om t.ex. polisen vid ett ingripande förväxlar ett effektbegränsat vapen med ett liknande annat vapen och, i värsta fall, öppnar eld. Vapnen kan också komma att missbrukas i brottsligt syfte, exempelvis vid olaga hot och rån.

⁵ Förbud mot vapen på allmän plats; SOU 1996:50, s. 66 ff.

Utredningen är av den meningen att det vore rimligt om handeln med effektbegränsade vapen stod under någon form av insyn från samhällets sida. Närmast till hands ligger i sådant fall att föreslå att försäljning av sådana vapen inte får ske utan tillstånd. I sådant fall skulle polismyndigheten få möjlighet att kontrollera verksamheten och återkalla tillståndet om den missköts. Det finns emellertid i dag ingen närmare kartläggning av handeln med effektbegränsade skjutvapen. Det är alltså oklart hur många ansökningar om tillstånd det skulle kunna bli frågan om och därmed i vilken mån det skulle påverka arbetsbelastningen hos tillståndsenheterna. Utgår man ifrån att avgiften för ansökan motsvarar den kostnad som tillståndsmyndigheten har för att pröva densamma, skulle man visserligen kunna hävda att avsaknaden av en kartläggning inte utgör något hinder för en sådan reglering. Emellertid måste man också ta hänsyn till den kostnad som uppstår för att kontrollera efterlevnaden av regleringen och denna kostnad kan inte bäras av polismyndigheterna med den nuvarande resursfördelningen. Sådana problem med den nuvarande ordningen har heller inte framkommit att utredningen anser att det med hänsyn tagen till kostnaderna är befogat att lägga fram något förslag i denna del.

6.5.3 Tillståndets omfattning

Ett tillstånd till vapenhandel skall begränsas till sin omfattning.

Allmänt

De flesta handelstillstånd som lämnats de senaste åren specificerar tydligt vad en handlare enligt tillståndet får lov att inneha, i enlighet med vad som framgår av vapenförordningen. Det förekommer dock ospecificerade eller otydliga tillstånd. Detta är mindre lämpligt eftersom det öppnar en möjlighet för vapenhandlare att, inom ramen för sitt handelstillstånd, inneha föremål som det inte finns någon laglig civil avsättning för, t.ex. rent militär utrustning. Utredningen vill därför inskräpa vikten av att det i tillståndet anges vilka skjutvapen en handlare får inneha samt vilket antal av dessa vapen som får innehas samtidigt. Detta görs lämpligen genom att vapenlagens och förordningens bestämmelser koordineras så att det redan av lagen framgår att tillståndet skall begränsas till att avse vissa typer av skjutvapen och ett visst antal som får innehas samtidigt.

I samma paragraf tas vidare in bestämmelsen som i dag återfinns i 4 kap. 3 § vapenlagen, nämligen att ett handelstillstånd innefattar en rätt att ta emot skjutvapen för reparation, översyn, ändring eller skrotning.

Särskilt om helautomatiska skjutvapen

En oproportionerligt stor andel handlare har tillstånd att handla med helautomatiska vapen. Hela 13 procent har sådant tillstånd, att jämföra med andelen innehavda helautomatiska vapen, vilken utgör 0,2 procent av alla vapeninnehav. Grundtanken bakom utredningens förslag beträffande tillstånd till innehav av helautomatiska vapen är att sådana i princip inte skall meddelas. Huvudregeln är dock försedd med visst undantag, varför det även fortsättningsvis finns en marknad för sådana skjutvapen. Frågan är dock om det är befogat att en så stor andel som 13 procent av handlarna har tillstånd att handla med helautomatiska vapen. Av konkurrensmässiga skäl kan det emellertid vara svårt att på ett lämpligt sätt begränsa antalet handlare med sådant tillstånd. Eventuellt skulle man kunna kräva att en handlare inom en viss tidsrymd överlåter något eller några helautomatiska skjutvapen för att betraktas som yrkesmässig i denna del. Ett sådant förslag kräver emellertid ytterligare övervägande av främst konkurrensmässigt slag.

Att hela 25 procent av alla vapenhandlare, som har tillstånd att handla med helautomatiska skjutvapen, har rätt att inneha mer än 15 sådana vapen i lager bör uppmärksammas. Med hänsyn till de försäljnings-siffror som torde föreligga beträffande helautomatiska skjutvapen framstår förhållandet som orimligt. Utredningen menar att tillståndsmyndigheterna bör vara synnerligen återhållsamma med att meddela så vittomfattande tillstånd. Det kan också vara av värde att gå igenom de tillstånd som hittills meddelats och eventuellt ompröva föreskrifterna om tillåtet antal.

6.5.4 Dokumentation

Kravet på skriftliga rekvisitioner slopas.
--

Utredningen har visat att bruket av skriftliga rekvisitioner är mycket skiftande i landet. Många vapenhandlare nyttjar sig inte av sådana och tillståndsmyndigheterna beivrar inte avsaknaden av dem. Dokumentation på annat sätt synes vara tillfyllest för att polismyndigheterna skall kunna utöva sin tillsyn över vapenhandlarnas verksamhet. Några bärande skäl för att behålla kravet på skriftliga rekvisitioner har inte framkommit. Utredningen föreslår därför att denna bestämmelse slopas.

Bestämmelserna i vapenförordningen om att en vapenhandlare skall föra särskild inköpsförteckning samt särskild försäljningsförteckning samlas i en paragraf, tillsammans med övriga föreskrifter rörande dokumentationen.

6.5.5 Bestående förfall för tillståndshavaren

En bestämmelse om att en rörelse får fortsättas att drivas under en viss tid om tillståndshavaren avlider eller går i konkurs, tas in i vapenlagen.

Bestämmelsen finns i dag i vapenförordningen, men är enligt utredningens mening av sådant slag att den bör framgå av lagen. Någon ändring i sak avses inte.

7 Ändring, reparation, översyn och skrotning av skjutvapen

7.1 Gällande rätt

7.1.1 Ändring av skjutvapen

Ett tillstånd att inneha ett skjutvapen upphör att gälla, om vapnet ändras så att det till funktions- eller verkningsgrad blir ett väsentligt annorlunda vapen. Detta gäller dock inte om innehavaren har tillstånd att driva handel med skjutvapen och även det ändrade vapnet omfattas av tillståndet (4 kap. 1 § VL).

7.1.2 Reparation, översyn och skrotning av skjutvapen

För reparation, översyn eller skrotning får skjutvapen lämnas till och tillfälligt innehas av den som får driva handel med sådana vapen eller den som av polismyndigheten har godkänts att ta emot vapen för sådana åtgärder. För reparation eller översyn får ett vapen också lämnas till den som skulle ha rätt att låna och självständigt handha vapnet (4 kap. 3 § VL).

Polismyndigheten utfärdar bevis över godkännande att ta emot skjutvapen för reparation, översyn eller skrotning. Beviset skall innehålla uppgift om vilka vapentyper godkännandet avser samt om villkor som meddelats med stöd av vapenlagen (8 kap. 1 § VF).

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges att polismyndighetens prövning vid ansökan om godkännande att utföra reparationer, översyner och skrotning av skjutvapen avser den allmänna lämpligheten att tillfälligt inneha vapen för detta ändamål. Någon prövning av den enskildes vapentekniska kompetens skall dock inte göras (RPS FS 1996:6, 15.2 kap.)

Den som tar emot skjutvapen för reparation, översyn eller skrotning är skyldig att föra anteckningar i en särskild reparationsförteckning eller skrotningsförteckning över mottagna vapen. Föreskrifter rörande förteckningarna meddelas av Rikspolisstyrelsen. Förteckningarna skall förvaras i tio år och skall hållas tillgängliga för polisman (8 kap. 2 § VF).

Vid reparation av ett skjutvapen får, utan särskilt tillstånd, en försliten eller på annat sätt oanvändbar vapendel bytas ut mot en ny likadan.

Den som har särskilt tillstånd att inneha slutstycken, ljuddämpare, eldrör, pipor, stommar, lådor eller trummor eller armborststommar med avfyrningsanordningar får utan tillstånd byta ut en sådan del mot en ny likadan, om den utbytta delen lämnas för skrotning och bytet genast anmäls till polismyndigheten. Den som gör anmälan skall bifoga tillståndsbeviset samt ett intyg från mottagaren att vapendelen har tagits emot för skrotning (4 kap. 2 § VL).

Den som lämnar ett vapen för skrotning skall senast inom en månad anmäla detta till polismyndigheten. Den som gör anmälan skall bifoga tillståndsbeviset samt ett intyg från mottagaren att vapnet tagits emot för skrotning (4 kap. 4 § VL).

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges att med skrotning avses att vapnet eller de delar som i vapenlagens mening är vapen förstörts så att ingen vital del kan komma till användning igen. Intyg att skrotning har skett skall innehålla specifika uppgifter om det aktuella vapnet samt på vilket sätt det skrotats (RPS FS 1996:6, 15.3 kap.).

7.2 Överväganden och förslag

7.2.1 Allmänt

4 kap. vapenlagen innehåller bestämmelser om ändring, reparation, översyn och skrotning av skjutvapen. Vissa av dessa bestämmelser (2 och 4 §§) är av så detaljerad och praktisk karaktär att de naturligen hör hemma i vapenförordningen. De återstående två paragraferna anknyter till områden som behandlas på andra ställen i lagen och kan med fördel flyttas till dessa områden. Utredningen föreslår således att nuvarande fjärde kapitlet utgår som eget kapitel.

7.2.2 Ändring av skjutvapen

Bestämmelsen i 4 kap. 1 § vapenlagen flyttas till bestämmelserna om tillstånd till innehav av skjutvapen.

Bestämmelsen i 4 kap. 1 § VL riktar sig till innehavaren av ett vapen och utgör en begränsning i dennes rätt att fritt förfoga över vapnet. Bestämmelsen bör flyttas till avsnittet om förutsättningarna för tillstånd till innehav av skjutvapen.

Den del av bestämmelsen som rör vapenhandlare följer redan av tillståndsreglerna för dessa. Bestämmelsen kan därför i denna del utgå ur lagtexten.

7.2.3 Reparation, översyn och skrotning av skjutvapen

Bestämmelsen i 4 kap. 3 § vapenlagen delas upp i två bestämmelser.

I 1 kap. tas en bestämmelse in om att det krävs tillstånd för att i näringsverksamhet ta emot skjutvapen för bl.a. reparation. I kapitlet rörande handel med skjutvapen m.m. föreskrivs att endast den som har de kunskaper som behövs samt är ordentlig och pålitlig, får meddelas sådant tillstånd.

Beträffande enskilda personer som utom näringsverksamhet bl.a. reparerar skjutvapen, flyttas bestämmelsen till kapitlet rörande utlåning av skjutvapen. Överlämnande till annan för sådan åtgärd skall anmälas till polismyndigheten.

Bestämmelserna i 4 kap. 2 och 4 §§ vapenlagen flyttas till vapenförordningen.

Bestämmelsen i nuvarande 4 kap. 3 § VL anger till vem en vapeninnehavare får lämna vapnet ifrån sig för reparation m.m. samt vem som tillfälligt får inneha detsamma för sådant ändamål.

Enligt dagens bestämmelser får den som har rätt att driva handel med sådana vapen eller den som av polismyndigheten har godkänts att ta emot vapen för sådana åtgärder tillfälligt inneha skjutvapen för reparation m.m. Någon närmare angivelse av vad som krävs för att erhålla ett sådant godkännande anges inte i vapenlagen. Inte heller i förordningen finns någon sådan bestämmelse. I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges dock att polismyndighetens prövning avser den allmänna lämpligheten att tillfälligt inneha vapen för detta ändamål och att någon prövning av den enskildes vapentekniska kompetens inte skall göras.

Utredningen anser att vapenhandlars rätt att ta emot skjutvapen för reparation m.m. bör framgå av bestämmelserna rörande vapenhandlare. Annan, som i näringsverksamhet tar emot skjutvapen för reparation m.m., bör rimligen ha tillstånd att bedriva sådan verksamhet. Dagens bestämmelse om godkännande av polismyndigheten bör därför utgå och ersättas med en bestämmelse om tillståndsplikt. Endast den som är ordentlig och pålitlig och har erforderliga kunskaper för att utföra reparation, översyn eller skrotning bör få tillstånd att utöva sådan verksamhet. Bestämmelsen har en nära anknytning till bestämmelserna om handel med skjutvapen och bör därför placeras i samma kapitel.

Utöver dem som såsom näringsidkare handhar skjutvapen finns det enskilda privatpersoner som tar hand om skjutvapen för översyn eller

reparation. Dessa situationer synes systematiskt närmast höra hemma bland reglerna om utlåning av skjutvapen. Endast den som har rätt att självständigt låna och handha ett sådant skjutvapen som det är fråga om, får nämligen ta hand om vapnet. Den som sålunda lämnar sitt skjutvapen till annan för översyn eller reparation skall anmäla förhållandet till polismyndigheten, liksom är fallet då skjutvapen lånas ut.

4 kap. 2 och 4 §§ VL är regler av praktisk och mer detaljerad natur. Systematiskt hör dessa till sådana bestämmelser som normalt återfinns i förordningstext. Någon anledning att i just detta fall ha den typen av bestämmelser i lagtext har inte framkommit. Utredningen föreslår därför att de flyttas till vapenförordningen.

8 Införsel m.m.

8.1 Allmänt

Införsel av skjutvapen m.m. regleras i vapenlagen och vapenförordningen. Utförsel av skjutvapen m.m. regleras med visst undantag som anges i 2 kap. 15 § vapenförordningen i lagen (1992:1300) om krigsmateriel (KML) samt förordningen (1992:1303) om krigsmateriel (KMF). I KMF finns också regler om transitering. Förflyttning av skjutvapen m.m. inom EU-länder kallas överföring av skjutvapen m.m. och regleras främst i vapenförordningen. Slutligen har Rikspolisstyrelsen utfärdat föreskrifter och allmänna råd till tillämpningen av EG-vapendirektivet¹ (RPS FS 1996:5).

Den senaste översynen av bestämmelserna rörande införsel m.m. företogs av vapenlagsutredningen, med anledning av att den svenska vapenlagstiftningen behövde anpassas till EG-vapendirektivet. Följden av översynen i detta hänseende blev framför allt att det togs in bestämmelser i vapenförordningen rörande europeiskt vapenpass samt överföring av skjutvapen och ammunition till annat land inom Europeiska unionen.

1995 års vapenutredning har inte mer ingående gått in på regleringen av införsel och utförsel respektive överföring av skjutvapen. Genomgången av bestämmelserna i detta avsnitt är således endast översiktlig.

8.2 Gällande rätt

8.2.1 Införsel

Tillstånd krävs för att föra in skjutvapen eller ammunition till Sverige. För tillstånd att föra in skjutvapen till Sverige gäller i princip samma förutsättningar som för tillstånd att inneha skjutvapen. Införseltillstånd ger rätt att i Sverige inneha de skjutvapen och den ammunition som förts hit med stöd av tillståndet, under förutsättning att innehavet i Sverige endast skall vara en viss begränsad tid (2 kap. 1, 11, och 12 §§ VL samt 4 kap. 2 § VF).

¹ Rådets direktiv 91/477/EEG om kontroll av förvärv och innehav av vapen.

I vissa fall får skjutvapen eller ammunition föras in till Sverige utan särskilt tillstånd, nämligen om personen i fråga (dock inte vapenhandlare) i Sverige har rätt att inneha egendomen eller har ett permanent tillstånd från behörig myndighet i Danmark, Finland eller Norge att där inneha jakt- eller tävlingsskjutvapen för eget bruk (2 kap. 13 § VL).

Vidare finns det i 2 kap. 14 och 15 §§ vapenlagen bestämmelser om bl.a. förvaring av skjutvapen och ammunition på tullager m.m. samt att egendom som medförts för personligt bruk, men som personen i fråga inte haft rätt att föra in, åter får föras ut om anmälan härom skett.

Ett införseltillstånd kan återkallas (6 kap. 1 § VL). Bestämmelser om straff för olovlig införsel av vapen eller ammunition och för försök till sådant brott finns i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling (9 kap. 4 § VL).

I 4 kap. vapenförordningen finns ytterligare, mer detaljerade, bestämmelser om införsel och i 13 kap. 3 § stadgas anmälningskyldighet avseende införsel av luftvapen m.m.

8.2.2 Utförsel och överföring

Utförsel

För att föra ut krigsmateriel, häribland flertalet handeldvapen och ammunition till dessa, med undantag av hagelvapen, krävs utförseltillstånd. En enskild person får dock för personligt bruk vid utresa från Sverige utan tillstånd föra med sig handeldvapen och ammunition till vapnet, om han enligt vapenlagen är berättigad att inneha vapnet här i landet och vapnet skall återinföras (6 § KML och 9 § KMF).

Polismyndigheten prövar frågor om utförsel av sådana handeldvapen och delar därtill som utgör övrig krigsmateriel² samt ammunition, om det är fråga om högst tio vapen eller vapen för användning vid jakt, tävling eller övning utom landet eller vapen för reparation m.m. I andra fall prövas frågan om utförseltillstånd av Inspektionen för strategiska produkter (11 § KMF).

² Här avses främst gevär och karbiner som är tillverkade före 1938 eller är utformade för jakt och sportskytte samt enhandsvapen. Undantagna är dock bl.a. antika vapen, hagelvapen och effektbegränsade vapen (ÖK21 i bilaga B till KMF).

Överföring

För att föra över skjutvapen och ammunition till annat land inom Europeiska unionen krävs, enligt vapenlagen, ett överföringstillstånd.

Riksdagen har bemyndigat regeringen att meddela föreskrifter om att tillstånd skall krävas för överföring av skjutvapen eller ammunition från Sverige till ett annat land samt att den som avser att föra ut ett skjutvapen från Sverige eller lånar ut ett skjutvapen till någon som är fast bosatt i ett annat land och inte skall använda vapnet endast i Sverige, skall anmäla detta till polismyndigheten. Riksdagen har också bemyndigat regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om utfärdande av europeiska skjutvapenpass till dem som har tillstånd att inneha skjutvapen i Sverige, förutsättningar för och förfaringsätt vid medgivande av att personer bosatta i Sverige skall få tillstånd att förvärva skjutvapen i ett annat land och krav på att den som förvärvat ett skjutvapen i Sverige och som är bosatt i ett främmande land skall underrätta den staten om förvärvet (11 kap. 1 § e f och 2 § g i VL). Sådana bestämmelser har regeringen och Rikspolisstyrelsen utfärdat (3 kap. 9 §, 6 kap. och 13 kap. 3 6 §§ VF samt RPS FS 1996:5).

Olovlig överföring av vapen eller ammunition till ett annat land eller underlåtenhet att fullgöra anmälningsskyldigheten angående utlåning eller utförsel är straffbart (9 kap. 2 § g och 3 § a VL).

8.2.3 Särskilt om vapenhandlare

Den som har rätt att driva handel med skjutvapen får meddelas tillstånd att till Sverige föra in sådana skjutvapen som omfattas av handelstillståndet (2 kap. 16 § VL). Tillståndet är generellt så till vida att en handlare, som erhållit ett införseltillstånd, får föra in vapen av det antal och den typ som tillståndet omfattar. Särskilt tillstånd erfordras således inte vid varje införseltillfälle, inte heller finns det någon begränsning av hur många gånger införsel får ske. Begränsningen ligger i att vapenhandlaren aldrig vid ett och samma tillfälle får inneha fler vapen än vad handelstillståndet omfattar.

Bestämmelserna om utförsel i KML och KMF gäller också för vapenhandlare. Vidare stadgas i vapenförordningen att en vapenhandlare får beviljas generellt tillstånd att föra över sådana vapen som omfattas av handelstillståndet från Sverige till en vapenhandlare som är bosatt i ett annat land inom Europeiska unionen. Ett sådant tillstånd får beviljas för en tid av högst tre år åt gången (6 kap. 4 § VF).

8.2.4 Tullbestämmelser

Vid införsel av skjutvapen från annat land än EU-land svarar tullen för nödvändiga kontroller i samband med förtullningen. Vid införsel av vapen från EU-land skall skriftlig anmälan om införseln lämnas vid gränsen³.

Vid utförsel av skjutvapen till annat land än EU-land skall anmälan om utförseln lämnas i tulldeklarationen för export. Vid utförsel av vapen till EU-land skall anmälan om utförseln lämnas genom en skriftlig anmälan. Utförseltillståndet skall visas upp i original och fakturakopia avlämnas.

8.3 Nuvarande faktiska förhållanden

Import och export från tredje land (dvs. annat land än EU-land) registreras i tulldatasystemet, vilket innebär att det finns central åtkomst till informationen. De skriftliga anmälningarna beträffande införsel och utförsel från EU-land arkiveras dock lokalt på tullmyndigheterna och registreras inte i något datasystem.

Generaltullstyrelsen samt Rikspolisstyrelsen och Inspektionen för strategiska produkter (ISP) har en överenskommelse som innebär att tullmyndigheterna, efter utförseln, till polismyndigheterna respektive ISP skall sända en kopia av utförseltillståndet (motsvarande) till beslutande myndighet. Förfarandet har hittills inte fungerat helt tillfredsställande, men skall förhoppningsvis göra det sedan man nyligen från Generaltullstyrelsens sida har gått ut med ett meddelande i saken till samtliga lokala enheter.

Vad gäller vapenhandlare har polismyndigheten i dag inga rutiner för att kontrollera vilka vapen som förs in, hur många gånger införsel skett, eller att en handlare i sin vapenbokföring tagit upp alla de vapen han fört in i landet. Ökad kontroll av vapenhandlares införsel av vapen har efterlysts bl.a. av våldsbrottsutredare hos polisen och företrädare för Sveriges vapenhandlareförening. Med anledning av en motion i ämnet pekade också justitieutskottet nyligen på betydelsen av att frågan om en skärpt kontroll av vapenhandlarnas införsel av skjutvapen närmare övervägs⁴.

³ 4 § första stycket 2 lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen, Generaltullstyrelsens föreskrifter m.m. (TFS 1996:21) om Tullverkets befogenheter i detta avseende och Generaltullstyrelsen föreskrifter (TFS 1997:34) om anmälningsskyldigheten vid införsel och återutförsel av skjutvapen och ammunition i vissa fall.

⁴ Bet. 1995/96:JuU12 s. 20.

Beträffande de nyttillkomna bestämmelserna om europeiskt vapenpass m.m. har flera skytteorganisationer framfört att dessa medfört betydande praktiska olägenheter. Även tillståndsmyndigheter har framfört att bestämmelserna är krångliga och att tillämpningen av dem är tidsödande och otymplig.

8.4 Överväganden och förslag

Bestämmelserna i nuvarande 2 kap. 12–14 §§ vapenlagen flyttas till vapenförordningen.

8.4.1 Allmänt

EG-vapendirektivet skall inom den närmaste framtiden ses över, dels för att följa upp tillämpningen och efterlevnaden m.m., dels för att implementera 7 kap. Schengen-konventionen, som rör skjutvapen och ammunition, i regelverket. Sannolikt får detta till följd att även den svenska lagstiftningen måste ses över i detta hänseende. En sådan översyn bör, enligt utredningens mening, inbegripa en samordning med reglerna avseende krigsmateriel. Det är vidare avsikten med det nuvarande samarbetet inom EU att detta så småningom skall leda till att de inre gränskontrollerna avskaffas.

Med hänsyn härtill menar utredningen att det i nuläget inte är rimligt eller ens lämpligt att i detalj arbeta igenom de i många hänseenden snåriga införsel- och utförselbestämmelserna samt att komma med några genomgripande förslag i denna del. Utredningen har därför nöjt sig med att främst se över bestämmelserna i systematiskt hänseende så till vida att mer detaljerade bestämmelser rörande införsel har flyttats till vapenförordningen. Härigenom blir lagtexten mindre betungande samt kan bestämmelserna på ett smidigare sätt justeras i framtiden genom regeringsbeslut.

8.4.2 Vapenhandlare

Utredningen vill här belysa ett par företeelser rörande vapenhandlars införsel och utförsel av skjutvapen som förekommit i debatten under senare tid. Från utredningens brottsförebyggande perspektiv kan man säga att det huvudsakligen föreligger två möjligheter att missbruka reglerna för införsel och utförsel av vapen. I vilken mån dessa båda förfaranden används av oseriösa vapenhandlare är oklart. Enligt vad utredningen erfarit finns det åtminstone någon känd händelse av båda slag. Det allmänna intrycket är emellertid att sådana är sällsynta.

Den ena typen av missbruk är att en handlare kan föra in sin kvot vapen ett obegränsat antal gånger, utan att polismyndigheten kan kontrollera att alla vapnen avsätts på laglig väg. Sålunda kan en oseriös vapenhandlare låta bli att, i sin bokföring, föra in alla importerade vapen varefter de icke registrerade vapnen kan säljas på den illegala marknaden. Problemet kunde möjligen till viss del minska genom att man krävde ett särskilt tillstånd för varje enskild införsel. Polismyndigheten skulle då ha möjlighet att hålla en mer kontinuerlig kontroll över varje enskild handlare. I sådant fall får man dock acceptera ett betydande merarbete från tillståndsmyndighetens sida. Med hänsyn till att missbruket av regleringen sannolikt inte är särskilt utbrett anser utredningen inte att ett sådant förslag är motiverat. Att införa en sådan bestämmelse i förhållande till annat EU-land ligger vidare inte i linje med grundtanken bakom det europeiska samarbetet. Däremot efterlyser utredningen ett bättre samarbete mellan tullen och tillståndsmyndigheterna för att på detta sätt kontrollera importen noggrannare. Rutinen enligt den överenskommelse som finns på området nämligen att tullen tillställer den aktuella tillståndsmyndigheten en kopia av utförseltillståndet efter det att utförsel skett borde kunna utvecklas till att även avse import. Exempelvis kunde en kopia av deklarerad införsel från tredje land eller kopia av anmälan av införsel från EU-land rutinmässigt sändas till tillståndsmyndigheten i det distrikt vapenhandlaren har sin verksamhet. En annan utväg är att tullen låter registrera även skriftliga anmälningar avseende import från EU-land, för att tillståndsmyndigheten inför sin årliga inspektion skall kunna ta kontakt med en central enhet hos Tullverket och därigenom få uppgift om hur många och vilka vapen en specifik vapenhandlare importerat under året.

Den andra typen av missbruk är att en handlare söker och erhåller tillstånd att föra ut ett visst antal vapen men sedan underlåter att föra ut alla dessa, varefter de efter att ha förts av i handlarens bokföring säljs illegalt i Sverige. Problemet bottnar främst i en bristande kontroll av de objekt som förs ut ur landet. I dagens läge efter Sveriges inträde i den Europeiska unionen och med tullens minskade resurser finns det inte något utrymme för att komma med förslag som motverkar detta missbruk av regelsystemet i vidare mån.

Utredningen nöjer sig således med att konstatera att det vore önskvärt att det förekom ett mer omfattande samarbete mellan polismyndigheter och tullmyndigheter samt även Inspektionen för strategiska produkter. Ett sådant samarbete bör dock inte initieras genom lagstiftning utan bör utvecklas genom kontakter myndigheterna emellan.

9 Utlåning av skjutvapen

9.1 Allmänt

Bestämmelserna om utlåning av skjutvapen riktar sig till innehavaren av vapnet. Den som lånar ut sitt skjutvapen i strid mot vad som är stadgat kan alltså dömas för vapenbrott enligt bestämmelsen i 9 kap. 1 § vapenlagen.

Beroende på formen för utlåningen ställs olika krav. Strängast krav ställs för att få låna ut ett skjutvapen till en låntagare som självständigt skall handha vapnet. Rör det sig om en längre tids lån krävs det att låntagaren erhåller tillstånd från polismyndigheten att inneha skjutvapnet. Bestämmelserna rörande utlåning för självständigt handhavande tas upp i avsnitt 9.3.

En annan form av utlåning är s.k. uppsiktsutlåning. Långgivaren eller annan är då närvarande och har kontroll över handhavandet av vapnet. Bestämmelserna härom tas upp i avsnitt 9.2.

Vapenhandlarnas utlåning av skjutvapen tas upp i avsnitt 9.4, medan auktoriserade bevakningsföretags utlåning behandlas i avsnitt 9.3.

Skjutvapnet får inte brukas för annat ändamål än det långgivarens tillstånd avser (3 kap. 1 § VL). Vidare finns det vissa andra hinder för utlåning av skjutvapen, vilka tas upp i avsnitt 9.5.

Intyg om lånet skall som regel överlämnas till låntagaren, vilket skall medföras tillsammans med skjutvapnet (7 kap. 1—2 §§ VF).

9.2 Uppsiktsutlåning

Gällande rätt

Med uppsiktsutlåning avses att långgivaren eller en skyttesammanslutning är närvarande och har kontroll över vapnets handhavande.

Ett skjutvapen som skall användas enbart för provskjutning, övning eller tävling på skjutbana¹ eller vid jakt under långgivarens uppsikt får

¹ I fråga om enhandsvapen och helautomatiska skjutvapen skall övningen eller tävlingen äga rum under uppsikt av en skyttesammanslutning.

lånas ut även till den som inte avlagt skytteprov eller genomgått en viss utbildning eller på annat sätt visat sig vara lämplig att inneha vapnet. Detsamma gäller för start- och signalvapen (3 kap. 4—5 § VL).

Till personer under arton år får dock skjutvapnet lånas ut endast om

- vapnet skall användas vid en övning eller tävling som äger rum under uppsikt av en skyttesammanslutning,
- låntagaren har fyllt femton år, vapnet skall innehas och användas under långivarens uppsikt och det inte är fråga om ett enhandsvapen eller helautomatiskt vapen, eller
- utlåningen avser ett effektbegränsat vapen och vapnet skall innehas och användas under långivarens uppsikt (3 kap. 3 a—c samt 4—5 § VL).

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges bl.a. följande. Vid uppsiktsutlåning får en enskild låna ut vapen — dock inte enhandsvapen eller helautomatiska vapen — till den som fyllt 15 år. En 15-åring får därför jaga med gevär i exempelvis sin fars sällskap, om denne kan bedriva en meningsfull och effektiv uppsikt och kontroll samt leda hanteringen av vapnet. Några hinder mot att även upplåtaren för sin del medför vapen när han utövar kontrollen föreligger inte. Observera att kravet på jägarexamen inte gäller vid uppsiktsutlåning under upplåtarens omedelbara kontroll, om upplåtaren har avlagt jägarexamen.

Utlåning av enhands- eller automatvapen får ske endast i de fall, som anges i 3 kap. 4 § VL. Utlånas vapnet för övning eller tävling, som äger rum under sammanslutnings kontroll, begränsas utlåningstiden till den tid övningen eller tävlingen varar samt för färd till och från skjutplatsen. Har låntagaren eget tillstånd att inneha ett vapen av motsvarande art, får utlåning dock ske enligt de allmänna utlåningsreglerna. Detta innebär att den som exempelvis innehar en pistol för målskjutning får för samma ändamål låna en pistol eller revolver oavsett kaliber (RPS FS 1996:6, 14 kap.).

9.3 Självständigt handhavande

9.3.1 Gällande rätt

Vid utlåning för självständigt handhavande är långivaren är inte närvarande, utan låntagaren ansvarar själv för nyttjandet av skjutvapnet. Den vanligaste formen av sådan utlåning är s.k. korttidsutlåning. Det förekommer dock också viss s.k. långtidsutlåning, främst till väktare som lånar tjänstevapen av det bevakningsföretag där han är anställd.

Korttidsutlåning

Den som har rätt att inneha ett skjutvapen får under högst två veckor låna ut vapnet för samma ändamål som tillståndet avser (3 kap. 1 § VL).

Om innehavet av ett skjutvapen kräver att den enskilde skall ha avlagt skytteprov eller genomgått en viss utbildning eller på annat sätt visat sig vara lämplig att inneha vapnet, får ett sådant vapen lånas ut endast till den som uppfyller samma krav. Enhandsvapen och helautomatiska vapen får dock lånas ut endast till låntagare som själv har rätt att inneha ett sådant vapen, dvs. har eget innehavstillstånd för sådant vapen. Det sagda gäller inte för start- och signalvapen (3 kap. 4 och 5 § VL).

Till personer under arton år får ett skjutvapen lånas ut endast om utlåningen avser start- eller signalvapen som skall användas vid tävling eller övning eller låntagaren har tillstånd att inneha ett vapen av samma typ (3 kap. 3 § d—e VL).

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges att förutsättningen för all utlåning är att den är tillfällig samt att en viss tid måste förflyta mellan två lån (RPS FS 1996:6, 14 kap.).

Långtidsutlåning

Ett auktoriserat bevakningsföretag får i samband med bevakningsuppdrag som kräver beväpning låna ut skjutvapen till företagets väktare. Företaget får dock endast låna ut vapen till den som har meddelats särskilt tillstånd att som lån inneha skjutvapen för sådant ändamål (3 kap. 7 § VL).

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges följande. Den skytt som behöver låna vapen längre tid än vad som gäller för korttidsutlåning måste söka tillstånd. I tillståndsbeviset anges att tillståndet avser lån. Vidare bör lånetiden anges (RPS FS 1996:6, 14 kap.).

9.3.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Korttidsutlåning

Korttidsutlåning av skjutvapen anmäls eller registreras i dag inte på något vis. Det är alltså omöjligt att dra några säkra slutsatser om hur vanligt det är att skjutvapen lånas ut. Utredningen har dock uppfattningen — som huvudsakligen bygger på antaganden från företrädare för tillståndsmyndigheter och skyttesammanslutningar — att företeelsen är långt i från ovanlig.

Från flera håll har man för utredningen påpekat att bestämmelsen om korttidsutlåning är svårtolkad. Visserligen anges i vapenlagen att utlåning får ske under högst två veckor, men det anges inte hur många gånger — under t.ex. ett års tid — som sådan ”tvåveckorsutlåning” får ske. Inte heller anges om sådan utlåning får ske flera gånger, om utlåningen sker till olika personer.

Här kan nämnas att Svenska jägareförbundet inkommit med en skrivelse till utredningen med förslag att korttidslånen som längst borde få omfatta fyra månader i ett sammanhang eller att kortare lån av samma vapen under flera helger i följd få förekomma².

Långtidsutlåning

Den vanligaste typen av långtidsutlåning är den som klart regleras i lagen, nämligen väktares lån av vapen från det bevakningsföretag där de är anställda. Det förekommer emellertid också att vapen för exempelvis jaktändamål lånas ut under en längre tid. En annan företeelse är att det förekommer att vapenhandlare lånar ut skjutvapen för film- eller teaterändamål.

Svenska jägareförbundets tidigare omnämnda skrivelse innehåller också ett förslag om att lån av dessa slag inte bör tidsbegränsas såvida inte särskilda skäl föreligger.

9.4 Vapenhandlare

En vapenhandlare får låna ut skjutvapen till den som fyllt arton år för sådan provskjutning på skjutbana som äger rum under uppsikt av en skyttesammanslutning eller vapenhandlaren själv eller någon annan person som har godkänts av polismyndigheten att närvara vid provskjutning. Kravet på uppsikt gäller inte om låntagaren själv har rätt att inneha ett vapen av den typ som lånet avser eller i fråga om start- eller signalvapen (3 kap. 6 § VL).

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges att utlåning från vapenhandlare inte får ske för annat ändamål än för provskjutning på skjutbana. Detta gäller inte bara när kontrollant är närvarande utan även för sådan vapenspekulant som tidigare har vapen av samma typ (RPS FS 1996:6, 14 kap.).

² Till stöd för sina förslag har Jägareförbundet anfört att bestämmelserna för korttidsutlåning inte är praktiskt förankrade. För en person som exempelvis avlagt jägarexamen för hagelvapen och vill låna vapen för höstens jakt gäller att han med olika vapen skjuter högst olika, vilket inte är till fördel för låntagarens skytte. En direkt följd torde vara att antalet bomskott och skadskjutningar ökar. En längre tids lån av samma vapen borde därför vara möjlig.

9.5 Hinder mot utlåning

9.5.1 Gällande rätt

Ett skjutvapen får inte lånas ut till den som kan antas komma att missbruka vapnet. Skjutvapen får vidare inte lånas ut till den som har fått något skjutvapen förklarat förverkat eller tillståndet till innehav av skjutvapen återkallat, om inte låntagaren ändå är berättigad att inneha vapen av den typ som lånet avser. Detta hindrar dock inte att ett vapen efter särskilt tillstånd av polismyndigheten lånas ut för övning eller tävling som äger rum under uppsikt av en skyttesammanslutning (3 kap. 2 och 8 § VL).

I Rikspolisstyrelsens allmänna råd anges bl.a. följande. Som framgår av 3 kap. 8 § VL är vissa personer diskvalificerade för lån av skjutvapen enl. reglerna i 3 kap. Dessa regler avser att hindra att den som fråntagits rätten att inneha vapen skall kunna kringgå ett sådant beslut genom att i stället låna ett vapen. Motsvarande hinder för vapenlån bör också anses gälla för den som på grund av personlig olämplighet fått avslag på sin ansökan om vapentillstånd.

9.5.2 Nuvarande faktiska förhållanden

Kritik mot den nuvarande bestämmelsen i 3 kap. 8 § vapenlagen har framförts av flera skytteorganisationer. I den tidigare omnämnda skrivelsen från Svenska jägareförbundet anges att bestämmelsen medför att bland andra provledare och banfunktionärer riskerar att komma i en situation då man lånar ut ett skyttebanan tillhörigt vapen i strid mot gällande bestämmelser. Jägareförbundet hemställer därför att nuvarande 3 kap. 8 § vapenlagen fortsättningsvis erhåller följande lydelse: ”Skjutvapen får inte lånas ut till den som har fått något skjutvapen förklarat förverkat eller tillståndet till innehav av skjutvapen återkallat, om inte låntagaren ändå är berättigad att inneha vapen av den typ som lånet avser *eller polismyndigheten lämnar särskilt tillstånd till lån av vapen för övning eller tävling som äger rum under uppsikt av sådan sammanslutning som avses i 2 kap. 3 § b samt 2 kap. 1 § vapenförordningen. Detta hindrar dock inte att ett vapen lånas ut av sammanslutning som nu nämnts för övning eller tävling på bana eller annan anläggning som ägs eller drivs av sammanslutningen.*”

9.6 Överväganden och förslag

9.6.1 Allmänt om systematiken

Bestämmelserna om självständig utlåning och uppsiktsutlåning är i dag integrerade i olika paragrafer som behandlar förutsättningarna för olika vapentyper. Utredningen anser att bestämmelserna blir tydligare och mer lättförståeliga om de i stället utformas så att de olika formerna av utlåning behandlas var för sig. Fördelarna med en sådan utformning framträder särskilt om utlåningsreglerna skärps på sätt utredningen föreslår. En paragraf i kapitlet bör således behandla uppsiktsutlåning och en annan utlåning för självständigt handhavande.

Bestämmelserna om att skjutvapen inte får lånas för annat ändamål än långivarens tillstånd avser samt att skjutvapen aldrig får lånas ut till den som kan antas komma att missbruka vapnet tas in i en gemensam paragraf.

Beträffande de särskilda bestämmelserna för utlåning av skjutvapen till enskilda personer under arton år samt för vapenhandlare och auktoriserade bevakningsföretag föreslås ingen ändring.

Slutligen tas en ny bestämmelse om utlämnande av vapen för reparation och översyn in i kapitlet. Denna bestämmelse behandlas i avsnitt 7.

9.6.2 Uppsiktsutlåning

Bestämmelserna om uppsiktsutlåning samlas i en paragraf.
--

Bestämmelserna om uppsiktsutlåning finns i dag i flera paragrafer men innebär i stort sett samma sak. Möjligen har lagstiftaren avsett att uppställa ett något mindre strängt krav beträffande utlåning av andra typer av skjutvapen än enhandsvapen och helautomatiska vapen, eftersom det i bestämmelsen rörande sådana andra typer av vapen inte anges att skjutning på skjutbana måste ske under uppsikt av en skyttesammanslutning.

Utredningen menar att de allmänna bestämmelserna om uppsiktsutlåning bör samlas i en paragraf. Kravet på att handhavandet skall ske under långivarens eller en skyttesammanslutnings uppsikt bör därvid gälla beträffande alla vapentyper.

9.6.3 Självständigt handhavande

Utlåning av ett skjutvapen för självständigt handhavande får ske endast till den som har eget tillstånd att inneha sådant vapen.

Tvåveckorsregeln tas bort. I stället anges att skjutvapen får lånas ut endast tillfälligt, för ett bestämt ändamål och tillfälle.

Utlåning som varar i mer än fem dagar skall anmälas till polismyndigheten.

Krav på att låntagaren själv har tillstånd

I dag gäller att av ett enhandsvapen eller ett helautomatiskt vapen får lånas ut, att handhas självständigt, endast till den som själv har tillstånd att inneha ett sådant skjutvapen. Vad avser andra vapentyper räcker det med att låntagaren uppfyller de praktiska krav som ställs, såsom genomgången jägarexamen eller aktivt medlemskap i en skyttesammanslutning. Något krav på att låntagaren skall ha genomgått den lämplighetsprövning som tillståndsmyndigheterna i andra fall företar, ställs således inte. Med dagens regler kan det alltså förekomma att en person, som efter en lämplighetsprövning inte skulle komma i fråga för eget tillstånd, utan hinder kan låna skjutvapen. Utredningen menar att detta är en ordning som rimmar illa med vapenlagens syfte att allt innehav av skjutvapen skall ske under kontrollerade former.

Utredningen föreslår att ett skjutvapen får lånas ut, att handhas självständigt, endast till den som av tillståndsmyndigheten befunnits vara lämplig att inneha ett sådant. Utredningen har därvid övervägt möjligheten med någon form av lämplighetsintyg, med lämplighetsprövning — genomförd av tillståndsmyndigheten — utan samband med ansökan om tillstånd till innehav av ett visst vapen. Att tillskapa ett sådant institut har emellertid framstått som alltför administrativt kostsamt och opraktiskt, varför detta inte föreslås. Slutsatsen blir därför att den som lånar ett skjutvapen måste ha ett eget tillstånd att inneha ett motsvarande vapen. Mot förslaget kan visserligen anföras att det kan finnas risk för att följden blir att antalet vapenägare och registrerade skjutvapen ökar något. Den väsentliga fördel som följer med att alla som självständigt innehar skjutvapen är lämplighetsprövade, överväger dock enligt utredningens mening denna eventuella konsekvens.

För hur lång tid får ett skjutvapen lånas ut?

Korttidsutlåning

En bokstavstolkning av nuvarande 3 kap. 1 § vapenlagen tyder på att en vapeninnehavare endast under två veckor sammanlagt, dvs. under hela den tid han är innehavare av vapnet, får låna ut sitt skjutvapen. Så tolkas och tillämpas emellertid inte bestämmelsen i praktiken. En vanlig tolkning är i stället att en vapeninnehavare under högst två veckor åt gången får låna ut sitt skjutvapen till en och samma person. Det senare stämmer också bättre överens med uttalanden i förarbeten. Exempelvis angav departementschefen i propositionen som föregick 1973 års vapenlag: "Det har påpekats att utlåningsreglerna kan kringgås genom att ett vapen lånas ut flera gånger till samma låntagare, ev. sedan vapnet har återgått i licensinnehavarens besittning en kort tid mellan upplåtelseerna. Sådant förfarande står formellt inte i strid mot nu gällande utlåningsregler. Det är emellertid uppenbart att dessa regler inte avser att öppna möjlighet till annat än tillfälliga upplåtelse. Av denna anledning anser jag att det finns skäl att i förfatningstexten direkt ange att utlåning endast får ske "tillfälligt". Därmed är avsett att markera att viss tid måste förflyta mellan två upplåtelse till samme låntagare och att upplåtelse inte får ske regelmässigt. Om en person lånar vapen av samme långivare ett flertal gånger inom ett år torde sålunda utlåningen inte längre kunna betecknas som tillfällig"³.

I samband med att 1996 års vapenlag infördes justerades bestämmelsen språkligt. Man valde då att låta "tillfälligt" utgå och endast behålla tidsbegränsningen om "högst två veckor". Utredningen menar att denna justering snarast minskat möjligheterna att tolka bestämmelsen på avsett sätt. Utredningen föreslår därför att tidsbegränsningen i stället utgår och ersätts med att ett skjutvapen får lånas ut endast "tillfälligt". Rekvisitet avser att tydligare markera vad som sades i de tidigare nämnda förarbetena, nämligen att viss tid måste förflyta mellan två upplåtelse till samme låntagare och att upplåtelse inte får ske regelmässigt. Samtidigt medför rekvisitet att bestämmelsen blir något mer flexibel, jämfört med dagens bestämmelse. Kravet på att lånet endast får vara tillfälligt bör dock alltjämt tolkas snävt. I normalfallet bör endast lån som varar i en till två veckor godtas. Att låna ut samma vapen till en person vid flera tillfällen i tät följd bör vidare vara uteslutet. Utlåningen kan i sådana fall inte längre betecknas som tillfällig.

³ Prop. 1973:166 s. 105.

Att utlåningen endast skall vara tillfällig markeras ytterligare med att den endast får avse ett visst bestämt ändamål och tillfälle. Med ändamål avses här inte det vidare begreppet, exempelvis "jakt" eller "målskytte", utan att låneändamålet vid varje lånetillfälle skall vara närmare bestämt, till exempel "jakt i Jämtland under vecka 36 år 1998" eller "pistol-skyttetävling i Göteborg den 6 oktober 1999".

Långtidsutlåning

Utredningen ser ingen anledning att ändra på de nuvarande bestämmelserna och den praxis som finns på området. Om ett skjutvapen lånas ut under en längre tid än vad som sagts beträffande den s.k. korttidsutlåningen, krävs således att låntagaren söker innehavstillstånd för det aktuella skjutvapnet. Tillstånden bör naturligtvis i förekommande fall tidsbegränsas.

Anmälan

En viktig aspekt av bestämmelserna avseende skjutvapen är att polisen, i samband med ett ingripande, skall veta var sådana finns. Vid exempelvis ett lägenhetsbråk kan denna vetskap vara av väsentlig betydelse för vilken insats som skall göras. Inte minst av denna anledning är det otillfredsställande att skjutvapen lånas ut till andra personer utan polisens vetskap. I och för sig motverkar bestämmelsen om att skjutvapen endast får lånas ut till den som själv har tillstånd att inneha ett motsvarande vapen att skjutvapen finns hos personer som inte är registrerade som vapeninnehavare. Detta är dock inte alltid tillräckligt. Polisen är i behov av att veta hur många och vilka skjutvapen som finns hos en vapeninnehavare vid tillfället för ett ingripande. Utredningen menar därför att utlåning av skjutvapen skall anmälas till polismyndigheten.

I vissa fall, när utlåningen sker under en kortare tid, är ett anmälningsförfarande emellertid inte praktiskt genomförbart, inte minst beroende på att behovet av att låna någon annans vapen ofta kan förväntas uppkomma hastigt, t.ex. då någon inför en förestående jakt upptäcker att det egna vapnet inte är funktionsdugligt. En anmälan skulle i sådant fall komma tillståndsmyndigheten så sent tillhanda att meningen med den skulle vara överspelad. En annan invändning mot att alla fall av utlåning skall anmälas är att tillståndsmyndigheterna inte har möjlighet att administrera dessa. Utredningen föreslår därför att endast sådan

utlåning som avses vara i mer än fem dagar skall anmälas till tillståndsmyndigheten. Med hänsyn till att utlåning endast får ske till personer med eget tillstånd samt att den endast får ske tillfälligt, dvs. som regel i högst två veckor, torde anmälningarna inte bli fler än att tillståndsmyndigheten kan hantera dem inom ramen för det nuvarande arbetet.

9.6.4 Hinder mot utlåning

Den kritik som framförts till utredningen beträffande nuvarande 3 kap. 8 § vapenlagen har även framställts i andra sammanhang. Justitieutskottet behandlade nyligen frågan och noterade därvid följande. ”I sammanhanget vill utskottet framhålla att en skjutledares ansvar för att kontrollera om det i det enskilda fallet erfordras tillstånd för utlåning av vapen vid övning eller tävling inom en skyttesammanslutning måste ses i belysning av att en skjutledare har mycket begränsade möjligheter att i praktiken efterforska hur det förhåller sig härmed. — Vad som enligt utskottets mening kan krävas i fråga om aktsamhet av skjutledaren är att han med hjälp av frågor till den som vill låna ett skjutvapen försöker utröna om det föreligger någon omständighet som gör att det behövs tillstånd av polismyndigheten för att utlåning skall få ske. Om så visar sig vara fallet bör naturligtvis ett tillstånd uppvisas. I annat fall finns det enligt utskottets mening inte skäl för skjutledaren att försöka göra ytterligare efterforskningar eller att vägra låna ut skjutvapen såvida det inte föreligger någon särskild omständighet som ger honom anledning att misstänka att utlåning inte får ske”⁴.

Utlåningen av vapen vid en skjutbana sker som regel under betryggande former. Risken för missbruk av skjutvapnet torde därför vara mindre än i andra sammanhang. Ur denna synvinkel skulle det kanske därför inte möta hinder att tillåta uppsiktsutlåning i enlighet med Svenska jägareförbundets förslag (se avsnitt 9.5.2). Syftet med bestämmelsen är emellertid till stor del att hindra den som har misskött sig på ett sådant sätt att han fått vapentillståndet återkallat från att bruka skjutvapen över huvud taget. Om skjutvapen utan hinder får lånas ut vid en skjutbana skulle den som fått sitt eget tillstånd återkallat kunna fortsätta bedriva skytte i betydande omfattning. Ett sådant förhållande är inte önskvärt.

Vad kritikerna i första hand synes invända mot är straffansvaret för ansvarig utlånare. Ansvar kan dock inte komma i fråga för den utlånare som är normalt aktsam. Utlånaren behöver därvid inte företa en

⁴ Bet. 1995/96:JuU12 s. 12

djupgående utredning av saken. Ett nekande svar från låntagaren på fråga om han fått ett vapentillstånd återkallat bör — som också påpekats av justitieutskottet — vara tillräckligt för att frita utlånaren från straffansvar. Däremot skulle det, enligt utredningens mening, vara stötande och klart olämpligt om en utlånare, med vetskap om att en person fått sitt vapentillstånd återkallat, utan eget ansvar kunde låna ut skjutvapen till denne.

Ett ytterligare argument för att bestämmelsen alltjämt bör finnas kvar i sitt nuvarande skick är att den faktiskt kan fungera som ett stöd för den utlånare som förvägrar en olämplig person att låna ett skjutvapen.

